

**T. C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’DE SOSYAL HİZMET BÖLÜMLERİ
MÜFREDAT PROGRAMLARININ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasin ERDURAK

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet Bilim Dalı**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Recep YILDIZ

OCAK – 2016

T. C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMET BÖLÜMLERİ MÜFREDAT PROGRAMLARININ ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasin ERDURAK (147203016)

Enstitü Ana Bilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet Bilim Dalı

Bu tez/...../ 20.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Musa ŞAHİN

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Recep YILDIZ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yasin ERDURAK

25.01.2016

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Sosyal Hizmet Bölümleri Müfredat Programlarının Analizi” adlı bu çalışma, mevcut sosyal hizmet bölümlerinde okutulmakta olan derslerin bir sınıflamasını ve ders içeriklerinin belirlenmesini içermektedir. Özellikle sosyal hizmet bölümlerinin giderek çoğalması ile bölümler arasında bir dayanışmanın veya bilim olma yönüyle bir içerik bütünlüğünün yakalanıp yakalanmadığı hususunda sosyal hizmet eğitimi açısından araştırmaya değer bulunmuştur. Zira kısa bir süre içinde açılan sosyal hizmet bölümlerinin temelde ve belli bir paydada ortak dersler içermesi, ülkede mesleki ve disiplin boyutuyla sosyal hizmetin amacına ulaşmada katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Araştırma süresince internet üzerinden ulaşılan ders kredi ve içeriklerinin (güncellenme yapıldığı düşünülerek) tespitinden hareketle, mevcut eğitim yapan bölümlerde okutulan derslerin analizinin yapılmasının sosyal hizmet eğitiminin planlanmasına yardımcı olacağı dikkate alınmış ve ona göre alanlarına göre dersler tasnif edilmiştir.

Tezin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen ve tezin tüm aşamalarında destek olup sürekli çalışmam için motive eden ve yol gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Recep YILDIZ hocama, ayrıca bana olan güvenleriyle ve fikri katkılarıyla Doç. Dr. Musa ŞAHİN ve Doç. Dr. Muammer SARIKAYA hocalarıma teşekkürü de bir borç bilirim.

Yasin ERDURAK

25.01.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SOSYAL HİZMETİN MESLEK VE BİLİM BOYUTU	4
1.1. “Sosyal” ve “Hizmet” Kavramlarının Kullanımı.....	4
1.2. Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Kültürel Yansımaları	6
1.3. Sosyal Çalışmacıların Yapageldiklerinden Hareketle Sosyal Hizmeti Tanımlamak	10
1.4. Meslek ve Bilim Olarak Sosyal Hizmet.....	13
BÖLÜM 2: SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ	22
2.1. Sosyal Hizmet Eğitimi ve Planlamaya Duyulan İhtiyaç.....	22
2.2. Dünyada Sosyal Hizmet Eğitimi.....	24
2.3. Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitimi.....	29
2.4. Diğer Bilim Dalları ve Mesleklerle İlişkisi	36
BÖLÜM 3: SOSYAL HİZMET BÖLÜMLERİNDE VERİLEN DERSLERİN PLAN VE İÇERİKLERİ.....	40
3.1. Diğer Bilimlerle Ortak Dersler ve Ders Saatleri.....	40
3.2. Bilimsel Araştırma Metodolojisine Dair Dersler	86
3.3. Alanlara Yönelen Dersler.....	93
3.4. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Dersler.....	102
3.5. Teorik Dersler	117
3.6. Uygulamalı Dersler	127
3.7. Sosyal Hizmete İlişkin Diğer Dersler	138
3.8. Yabancı Dil Eğitimi	146
SONUÇ.....	148
KAYNAKÇA	150
ÖZGEÇMİŞ.....	157

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’de Sosyal Hizmet Bölümleri Müfredat Programlarının Analizi	
Tezin Yazarı: Yasin ERDURAK	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Recep YILDIZ
Kabul Tarihi: 25.01.2016	Sayfa Sayısı: iii (ön kısım) + 156 (tez)
Anabilimdalı: Sosyal Hizmet	Bilimdalı: Sosyal Hizmet
<p>“Sosyal” kavramı, eğitim, ekonomi, siyaset, din, iletişim gibi temel sosyal kurumlar bağlamında bireyin, grupların diğer bireylerle, gruplarla ilişkilerini ifade eder. “Hizmet / çalışma” kavramı yapılan aktivitelerin düzen, disiplin ve sorumlulukla icra edildiğini vurgular. “Sosyal hizmet” / “sosyal çalışma” da her iki kavramın birleştirilmesiyle ve yakın tarihte, bir meslek ve bilim / disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Böylelikle insanların hayırseverlik çerçevesinde yardımlarından çıkıp bir plan, teori, uygulama yöntemlerini içeren bir organizasyona, bir disipline geçmiştir. O nedenle sosyal hizmet eğitimi verilmeye başlanmıştır.</p> <p>Türkiye’de de sosyal hizmet bölümü, ilk defa Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulmuş ve uzun yıllar tek bir bölüm çatısı altında eğitim verilmiştir. Ancak özellikle son 10 yıldır açılan sosyal hizmet bölümleriyle birlikte sosyal hizmet eğitimi veren bölümlerin sayısı giderek artmıştır. Bu çerçevede çalışmada, sosyal hizmet eğitiminin dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel süreci ile sosyal hizmet müfredatının da beslendiği diğer bilim dallarıyla ilişkisi ele alınmıştır.</p> <p>Türkiye’de 2015-2016 dönem itibariyle öğrenci alımı yapan, faal olarak eğitim sunan 37 sosyal hizmet bölümünden ulaşılabilen 35 üniversitenin ders planı ve 33 üniversitenin ders içeriği, internet verilerine dayanılarak bu tezde incelenmiştir. İnternet üzerinden ulaşılan ders içerikleri, birbirine yakın ya da farklı oluşları dikkate alınarak tasnif edilmiştir. Ele alınan dersin, hangi konularla/ başlıklarla öğrencilere sunulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hangi dersin, kaç saat üzerinden ve hangi dönemde sıklıkla verildiği incelenmiştir. Böylelikle çeşitlilik gösteren sosyal hizmet bölümleri müfredatları arasında bir birlikteliğin var olup olmadığının tespiti, araştırmanın amacını belirlemiştir. Çalışma sonrasında farklı ders adları, farklı krediler ve farklı dönemlerde okutulan derslerle karşılaştırılmıştır. Bölümler arası bir birliktelik değil dağınıklık, kopukluk görülmüştür ki bu durumun, müfredat açısından bir keşmekeşliğe yol açtığı tespit edilmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Sosyal Hizmet Eğitimi, Müfredat, Üniversiteler/ Bölümler.	

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Analysis of Curriculum in the Social Work Departments in Turkey	
Thesis Author: Yasin ERDURAK Advisor: Asst. Prof. Dr. Recep YILDIZ	
Date of Acceptance: 25.01.2016 Total Number of Pages: iii (pre text) + 156 (main body)	
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
<p>“Social” concept refers to relationships of individuals and groups with other individuals and groups, such as education, economy, politics, religion, communication in the context of basic social institutions. “Work” concept highlights that made activities are performed in order and discipline and a sense of responsibility. “Social work” also is emerged, in recent history, by combining these two concepts as a profession and a science / discipline. Thus, it has started an organization, instead of helping people in their philanthropy framework, that this organization includes plan, theory and methods of application. Therefore, they have been providing social work education.</p> <p>Social work department in Turkey was established, for the first time, depending on the Hacettepe University and for many years, it has been trained under a single roof section. However, especially in the last 10 years, together with the social work department opened that the number of department that social work education has increased. In this context, studies, two aspects are considered, the historical process of social work education in the world and in Turkey and its relationship with other branches of science that fed the social curriculum.</p> <p>In Turkey, as in the period 2015-2016, there are 37 social work departments. These departments provide training to students. Moving data from the internet, 35 university lesson plans and 33 university course contents were examined. The course content accessible over the internet have been classified considering occur close to each other or different. It has been identified as topics of the lectures. Which of course also given many hours and which were examined given period. When the study has been encountered that, in department, different courses are taught (and in different periods with different credit). Between departments, not a union, have seen gaps.</p>	
Keywords: Social Work Education, Curriculum, Universities / Departments.	

GİRİŞ

Yoksulluk sosyal sorunuyla bağlantılı olarak ihtiyacı karşılamaya yönelik ortaya çıkan sosyal hizmet / sosyal çalışma, daha sonra mesleki gelişmelerle bir disiplin ve bilim haline gelmiştir. Sosyal hizmet/ sosyal çalışma multidisipliner bir yapıda bulunmasından kaynaklı olarak zengin bir bilgi-birikim dağarcığına sahiptir. Psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve felsefe gibi temel bilimlerden yararlanmaktadır. Bununla birlikte bu bilimlerden aldığı birikimleri uygulamaya aktaran bir bilimdir. Şüphesiz bu uygulamanın profesyonel bir yapıda bulunması öğrencilere verilen eğitimle ilgilidir. Teorik ve pratik/uygulama eğitimi veren sosyal hizmet/ sosyal çalışma bölümlerine sahip üniversiteler de gün geçtikçe artmaktadır.

Çalışmada, sosyal hizmet/ sosyal çalışma eğitimi veren devlet / vakıf üniversitelerinde okutulan dersler, dönem (birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci dönem), zorunlu – seçmeli ve içerik açısından (birbirine yakın dersler -ders adları farklı dahi olsa-) tahlil edilmiştir. 37 devlet / vakıf üniversitesinden internet üzerinden ulaşılabilen ders içerikleri şu temalar/ başlıklar altında tasnif edilmiştir. Diğer bilimlerle ilişkin dersler, bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine dair dersler, alana yönelik dersler, dezavantajlı gruplara yönelik dersler, sosyal hizmet bilimine dair teorik dersler, sosyal hizmet bilimine dair uygulamalı dersler, sosyal hizmete ilişkin diğer dersler ve yabancı dil eğitimi.

“Öğretimle ilgili olarak müfredat, muhteva ve yapılacak düzenlemelerin tamamen üniversitelere-bölgümlere bırakılması, sosyal hizmet eğitiminin zenginleşmesi anlamında çeşitlenmesine değil dağınkılığına, keşmekeşliğine yol açmaktadır” hipotezinden hareketle araştırmaya başlanmıştır. Çalışmanın amacı da mevcut sosyal çalışma eğitimi veren üniversitelerin hangi dersleri hangi dönemlerde, hangi içeriklerle verdiğini tespit ederek seçmeli dersler dışında temelde ortak bir ders planına zemin ve bölümler arasında eşgüdüm imkânı hazırlayabilmektir. Bununla birlikte multidisipliner bir yapıya sahip sosyal çalışmanın diğer bilim dallarından Türkiye’de sosyal çalışma eğitimi veren üniversitelerin ne derecede yararlandığını / yararlanmadığını ve bir bakıma sınırlılıkları tespit edebilmektir. Elbette eğitimde belirlenmeye çalışan sınırlılıkların yanında araştırma sürecinde web sayfaları kullanılarak ulaşılabilen ders içerikleri ve ders planlarının araştırmaya dâhil edilmesi araştırma sürecini sınırlamıştır. Araştırma

esnasında web sayfalarından elde edilen bazı verilerin güncel olmadığı düşünülmüştür. Sosyal hizmet bölümüne sahip 37 devlet / vakıf üniversitesinden 2 özel üniversitenin ders planına ve ders içeriğine ulaşamamıştır. Ders planına ve ders içeriğine ulaşılan 35 üniversitenin arasında 1 devlet ve 1 özel üniversitenin ders içeriğine ulaşamamıştır. Dolayısıyla ulaşılan 35 ders planından ve 33 ders içeriğinden elde edilen bilgilerle çalışma tamamlanmıştır.

Araştırma süreci içerisinde a) bazı derslerin üniversitelerde aynı dönem okutulmadığı, bir sonraki döneme ya da bir önceki döneme bırakıldığı; b) bazı derslerin üniversitelerde zorunlu olarak okutulurken diğer üniversitelerde seçmeli olarak okutulduğu; c) mevcut teorik, uygulama, kredi ve AKTS'lerin üniversiteden üniversiteye göre değiştiği (aynı ders adları ve içeriği olsa da) tespit edilmiştir. Genellikle ilk 3 yıl içinde teorik eğitimin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Her bölümde dört yıllık lisans eğitimi bitmeden staj, blok uygulama ve bilimsel araştırma-lisans tezinin verildiği ve genellikle 3.sınıf (5 ve 6. dönemler) ile 4.sınıf dönemlerine (7 ve 8. dönem) bırakıldığı görülmüştür.

Bununla birlikte sosyal hizmet bölümlerinin üniversitelerde dâhil oldukları fakültelerin Sağlık Bilimleri Fakültesi / Yüksekokulu, Sağlık Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Fakültesi olarak değiştiği görülmüştür.

Sonuç olarak, bölümlerin açılışında birbirlerinden yararlanmaktan kaynaklı içerik ve uygulama yönüyle ortak olan bölümler mevcutsa da; bağlı oldukları fakülte, derslerin içerikleri, kredi-AKTS ve uygulama ile teorik derslerin oranları / ağırlığı yönleriyle bölümler arasında tam bir uzlaşmadan / örtüşmeden söz edilemez. Derslerin işlenişi açısından ise dikkati çeken husus şudur: Genellikle de her ders için geçerli olmak üzere derslerin başlangıcında (ilk hafta) tanışma / oryantasyon haftası, derslerin sonunda genel değerlendirme ve tartışma haftası bulunmaktadır.

Çalışmada bazı kanuni değişiklikler dikkate alınmıştır. Buna göre sosyal hizmet uzmanı yerine sosyal çalışmacı, bakıma-korunmaya muhtaç birey yerine bakıma korunmaya ihtiyacı olan birey, çalışan çocuklar yerine çalıştırılan çocuklar, özürlü yerine engelli kelimesi kullanılmıştır. Ayrıca ders içeriğinde olup kapatılan kurum ve kuruluşlar, sonlandırılan hizmetler hakkındaki bilgiler değerlendirilmemiştir. Yine araştırma süresince üniversitelerin bölüm web sayfaları, bologna sayfaları taranmıştır. Üniversite

ortak seçmeli dersler ve seçmeli yabancı diller, YÖK zorunlu dersler ile seçmeli alan dışı dersler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Fakat aynı seçmeli dersler farklı dönemlerde de yer aldığı için tabloda bir alt satırda aynı ders adıyla belirtilmiştir.

37 üniversitenin 4 yıllık sosyal hizmet bölümleri içinde ulaşılan 35 bölümün ders planları veya müfredatları ile yine ulaşılan 33 bölümün ders içerikleri çerçevesinde / kapsamında 2015 yılı itibariyle eğitim/öğretim veren üniversiteler ele alınmıştır ki aşağıya çıkarılmıştır.

Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi Veren Üniversiteler		
Sıra	Üniversite Adları	Fakülte/Y.O
1.	Cumhuriyet Üniversitesi (Sivas)	Edebiyat Fakültesi
2.	Bingöl Üniversitesi	Fen-Edebiyat Fakültesi
3.	Sakarya Üniversitesi	Fen-Edebiyat Fakültesi
4.	Maltepe Üniversitesi	Fen-Edebiyat Fakültesi
5.	Adıyaman Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
6.	Adnan Menderes Üniversitesi (Aydın)	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
8.	Erzincan Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
7.	Hacettepe Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
9.	Karabük Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
10.	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
11.	Yalova Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
12.	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
13.	Nişantaşı Üniversitesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
14.	Anadolu Üniversitesi (Eskişehir)	Sağlık Bilimleri Fakültesi
15.	Ankara Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
16.	İstanbul Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
17.	Kırıkkale Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
18.	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
19.	Selçuk Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
20.	Başkent Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
21.	Biruni Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
22.	Gediz Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
23.	İstanbul Aydın Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
24.	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
25.	İstanbul Medipol Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
26.	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
27.	Üsküdar Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi
28.	İstanbul Arel Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Yüksekokulu
29.	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Yüksekokulu
30.	Bitlis Eren Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
31.	Celâl Bayar Üniversitesi (Manisa)	Sağlık Yüksekokulu
32.	Düzce Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
33.	Gümüşhane Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
34.	Kocaeli Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
35.	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
36.	Turgut Özal Üniversitesi	Sağlık Yüksekokulu
37.	KTO Karatay Üniversitesi	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi

BÖLÜM 1: SOSYAL HİZMETİN MESLEK VE BİLİM BOYUTU

1.1. “Sosyal” ve “Hizmet” Kavramlarının Kullanımı

“Sosyal” ve “Hizmet” kavramlarının bir tamlaması olarak ortaya konan “Sosyal Hizmet” / “Social Work” kavramı Jeffrey Brackett'e (1860-1949) dayanmaktadır ki Brackett 30 yıl Massachusetts Hayır İşleri Kurulu'nda görev aldıktan sonra Simmons Sosyal Hizmet Yüksek Okulu'nun ilk müdürlüğünü yapmış kişidir. Brackett, “sosyal” kavramının, insanın aile üyeleri, arkadaşlar ya da kişinin içinde bulunduğu kültürel-etnik grup, okul, iş ortamı, yaşadığı muhit, topluluk gibi sayısız önemli etken ile olan ilişkisini betimlediğinden hareketle, gelişmekte olan bu mesleğin adının bir parçası olması gerektiğini iddia etmiştir. Esasen "sosyal" kavramı farklı alan veya düşüncelerle de bağlantılandırılmaktadır. Sosyal eşitsizliği, dezavantajlı olmayı ve ayrımcılığı, yaş, etnisite, cinsiyet, engellilik, refah ve yoksulluk, yetersiz gelir gibi konular içeren *sosyal konular* veya engellilik, suç, işsizlik, ruh sağlığı, çocuk ve yetişkin istismarı ve yaşlılık gibi, bir toplumda ilginin arttığı sosyal rahatsızlıkları dile getiren *sosyal sorunlar* gibi. Yine her zaman, çevrede, televizyonda, gazetede karşılaşılan ve çocuklara, yaşlılara, engellilere ve benzeri sorunları olan insanlara sunulacak hizmetler gibi yaşamsal ihtiyaçların karşılanması için hükümetlerce alınan tedbirleri ifade eden *sosyal politikalar* ve engelli, yaşlı ve/veya incinebilir insanların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan hizmetleri içeren *sosyal bakım hizmetleri...* gibi. “Hizmet” kavramını ise mesleği hayır işlerinden ayırmak; yapılan aktivitelerin düzen, disiplin ve sorumluluk ile icra edildiğini vurgulamak için kullanmıştır. Böylelikle ortaya çıkan “Sosyal Hizmet” kavramı, sosyal bilimlerin sağladığı bilgilerle genişlemiş, yeniden şekillenmiştir ki halen mesleğin ana odak noktasını açıklamaya devam etmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 21-22; Adams, Dominelli ve Payne, 2015: 39).

İngilizce'deki “social” sözcüğü Türkçe'de de “sosyal” olarak kullanılırken; “work” sözcüğü mesleğin kuruluşundan beri tartışmalıdır. O nedenle work kelimesinden kaynaklı olarak “Social Work” kavramı da Türkçe'de “sosyal hizmet”, “sosyal çalışma”, “sosyal iş”, “sosyal görev”, “toplum hizmeti”, “toplumsal çalışma”, “sosyal danışmanlık” gibi farklı karşılıklarla kullanılmaktadır. Türkiye'de mesleğin ismi yaygın olarak “sosyal hizmet” ve “sosyal çalışma” adıyla dile getirilmektedir. Ancak temelde dayanışma ve yardım etme mesleği olan sosyal hizmetin, sosyali hedef alıp ve bilimsel

ilke, yöntem ve teknikler aracılığıyla insanlara hizmet etmeyi amaçlaması nedeniyle; “çalışma” sözcüğünün mesleğin yardım etme özelliğini tam anlamıyla karşılayamadığını dile getirerek; “hizmet” sözcüğünün tercih edildiği veya genel kabul gördüğü açıktır. Zaten mesleğin ismi de 1960’lı yılların başından beri “sosyal hizmet” olarak adlandırılmaktadır. “Social Worker” ise çoğunlukla “sosyal çalışmacı”, sosyal hizmet uzmanı” ve nadiren de “sosyal işçi”, “sosyal hizmet görevlisi”, “sosyal hizmetli”, “sosyal yardım uzmanı”, “sosyal görevli” karşılığında kullanılmaktadır. Okul / bölüm mezunları uzun yıllar “sosyal hizmetler mütehassısı” unvanı ile istihdam edilmişken, 1985 yılında Devlet Memurları Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle “sosyal çalışmacı” unvanı ile istihdam edilmeye başlanmıştır (Duyan, 2010: 7-8). Ancak halen ya alışkanlıktan ya da uzman sözcüğünün terkedilmek istenmeyişinden yahut hizmet kavramının çalışma kavramına tercih edilmesinden kaynaklı çalışma kavramını kullanmamak gibi başka nedenlerle sosyal hizmet uzmanı kavramının her toplantıda, seminerde, sempozyumda vs. ısrarla kullanıldığı görülmektedir.

Aslında hangi kavramın nasıl kullanılacağı hakkında tartışmalar yapılagelmektedir. Örneğin Tomanbay, Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı bir Yüksekokulun, ortalama 20 yıl Sosyal Hizmetler Yüksekokulu adını taşıdığından hareketle görüşlerini ifade etmektedir. Ona göre Türkiye'de sosyal hizmetler alanı ya da sosyal hizmet alanları için eleman yetiştiren ilk öğretim kurumunun ikinci adıdır bu ki ilk adı da Sosyal Hizmetler Akademisidir. Bu kurumun adında geçen sosyal hizmetler, yukarıda savunulan yanlış savunuların istediği gibi doğru olarak kabul edersek "social services" anlamını taşımaktadır. Oysa bu yükseköğretim kurumları bir mesleği öğreten yükseköğretim kurumlarıdır. Türkiye'de de Yüksekokul'un yönetici ve elemanları tarafından okulun adı hep meslek adı olarak algılanmakta ve o anlamda çevrilmektedir. Amerikanca'da “social work” olan mesleğin adı, sosyal hizmet olarak benimsenmek istendiği için okulun İngilizce yazışma ve kullanımlarında da adı "School of Social Work" olarak kullanılmaktadır. Yani sosyal çalışma!. Üstelik ABD ve Avrupa'da sosyal çalışma ve sosyal hizmet alanlarında tarih boyunca kavramsal değişim yaşanmıştır, yaşanmaktadır. Örneğin, Almanya'da bu mesleğin ve uygulayıcılarının adları yüzyıl içinde birçok kez değişikliklere uğramıştır. Örneğin, "Almosen" sadaka demektir. "Almosen" sadaka, zekat, yardım dağıtmak anlamında fiil, "Almoner" yardım dağıtan görevli, din adamı anlamındadır. Zamanla sosyal hizmet "hemşire" (kızkardeş), "hastabakıcı" denmiştir.

Yine Almanya'da sosyal yardım dağıtan, sosyal bakım yapan insanları yetiştiren ilk öğretim kurumu 1908 yılında Berlin'de Frauenschule (Kadınlar okulu) adıyla açılmıştır. Adı kısa sürede değişerek sosyal kadınlar okulu olmuştur. Burada öğrenim gören hemşireler ilk öğrenim gören sosyal hizmet elemanları olarak ortaya çıkmışlardır. Tarihsel süreç içinde, bunu sosyal yardımcı, sosyal bakıcı, özen gösteren, bakan kimse, sosyal danışman, sosyal çalışmacı izlemiştir. Bu Almanya'da meslek elemanının adını bulma sürecidir. ABD'de de benzer gelişmeler ve değişimler yaşanmış olup bugün sosyal hizmet alanları için en fazla yeni kavram türeten dil İngilizce'dir (ABD). Social Services yerine benzer anlamlarda human Services, welfare Services, social work Services kavramları türetilmiş ve bunlar gibi sosyal çalışma terminolojisine giren her gün yeni kavramlar halen türetilmektedir (Tomanbay, 2011: 15-20). Bu tartışmaların bir son bulması ve ittifakla bir kavram üzerinde anlaşma sağlanması da zor görülmektedir.

1.2. Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Kültürel Yansımaları

Sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı 1800'lerin sonlarına rastlamaktadır. Meslekleşmenin en belirgin başlangıç noktası o zamana kadar dinsel ve flantropik yaklaşımlarla ele alınan hizmetlerde eğitilmiş elemanlara duyulan ihtiyaç olmuştur. Bu ihtiyacın karşılanmasında ilk adım, 1873'de Londra'da hayır derneklerinde çalışanlar için düzenlenen konferanslar olmuş, bunu 1898'de New York'da açılan yaz okulu izlemiş ve 1899'da Amsterdam'da ilk sosyal hizmet okulu açılmıştır. Böylece söz konusu ülkelerde mesleki eğitim, sosyal hizmetlerde görev alacaklar için bir ön koşul olarak kabul edilmiş, daha sonra, eğitim kurumlarının ülkeden ülkeye, kıta'dan kıta'ya yaygınlık göstermesiyle sosyal hizmet mesleği evrensel bir nitelik kazanmıştır (Kut, 1988: 3-4). Meslekleşme adına çalışmalar yürütülürken yoksul ve muhtaç kimselere yardımda bulunma görevi, -19. yüzyılda İngiltere ve Avrupa'dan Amerika'ya gelen göçmenlerin etkisiyle- yerel yönetimlerin sorumluluğu olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak nüfusun hızla artması sonucu yoksul, hasta ve işsiz olan insanların sayısı giderek çoğaldığından, yerel yönetimlerin toplum adına yaptığı çalışmalar zamanla yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu yardımlarda savurganlığı önlemek ve daha çok sayıda aileye faydalı olabilmek amacıyla 19.yüzyılın ikinci yarısında (1877), New York'da Yardım İşlerini Düzenleme Derneği (Charity Organization Society) adında bir kurum açılmasına karar verilmiştir. Bu girişim kısa sürede toplum desteğini kazanmış ve diğer kentlerde

benzer kurumlar hizmete girmiştir. Böylece yardım işi ilk kez bir sisteme bağlanmış ve yardımlar gerçekten yoksul olan kimselere yapılabilmektedir (Acar ve Duyan, 2003: 4).

Toplumsal değişmelerin ortaya çıkardığı bir meslek toplumsal değişmelerden, toplumsal hareketlerden etkilenir; işçi hareketi gibi, kadın hareketi gibi. Amerika ve Avrupa gibi sanayileşme ve diğer toplumsal değişmelerin yaşandığı ülkelerde meslek olarak kendini belirlemeye başlayan sosyal hizmet, hareketlerin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bunun ilk örneği 1800'lü yıllarda yaşanan işçi hareketleridir. İşçi hareketleri sosyal güvenlik kurumlaşmasının yanı sıra, işçi sınıfının ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümü yönünde burjuvaziye zorlamıştır. Sorunlarının giderilmesi yönünde önlemlerin alınması, işçi hareketlerinin topluma sunduğu artılardır ki sosyal hizmet mesleğinin biçimlenişine etki etmiştir. Giderek, sorunlu bireylerin sorunlarının giderilmesine karşı alınan önlemler ailenin sağlığı boyutunda sosyal hizmetin çalışma konusu olmuşlardır. Yoksul işçi ailelerinin özellikle çocuklarına ve yaşlılarına bakımında, politik düzlemde varlığını gösteren kadın hareketi de tavrını almış, kadınlar yarattıkları ideolojiye uygun olarak korunmaya muhtaçların bakımlarında yerlerini almışlardır. Bu anlamda 19. Yüzyılın sonlarıyla 20. Yüzyılın başlarındaki kadın hareketleri de sosyal hizmeti büyük oranda oluşturmuşlardır (Tomanbay, 2014: 9-10).

Elbette her toplum toplumsal ihtiyaçlarına veya sosyal sorunlara çözüm bulma yolunda, toplumsal ve kültürel yapısına, ekonomik gelişmişlik düzeyine, tarihsel tecrübe birikimine bağlı çeşitli kurumlar ve çözümler üretmiştir, üretmektedir. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu tarihinde, ekonomik ve siyasi gücü ile de orantılı olarak, sosyal hizmetler kapsamında yer alan sayısız etkinliğin ve örgütlenmenin geliştirildiğine tanık olunmaktadır. Darüşşafaka, Darülaceze, darüleytamlar, gönüllü çocuk koruma (esirgeme) kurumları gibi. Yine Çengelci (1996: 5-9), Türkiye'de sosyal hizmetlerin Cumhuriyet dönemindeki örgütsel gelişimini; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Yardım Komisyonu, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu ve Koruma Birlikleri, Sosyal Hizmetler Enstitüsü ve Akademisi, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) alt başlıklar içerisinde özetlemektedir.

İrk, din, dil, kültür, gelenek ve tarih bakımından birbirinden farklılaşan bir görünüm arz eden Osmanlı sosyal yapısını bir arada tutan bağlar, ekonomik, sosyal, dini ve siyasi

kurumlardır. Toprak devletin malı olduğundan zenginlik miras bırakılamamakta, memurun ölmesiyle devlete iade edilmektedir ki yüksek mevkilerdeki devlet memurları servetlerini sosyal hizmetler alanına ayırmaktadır. Medreseler, imaretler, bimarhaneler, tabhaneler, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, külliyele gibi kamu yararına olan daha birçok uygulama devlet büyükleri tarafından devletten bağımsız olarak yapılmaktadır. Ayrıca vakıflar aracılığıyla yürütölen bu sosyal hizmet kurumları sadece devlet büyüklerince değıil, halkın her kesiminden hayırseverin katılımlarıyla desteklenmektedir. Selçuklular döneminden beri önemli bir mesleki ve dini dayanışma örgütü (özellikle 16. yüzyılla birlikte önemini kaybetmiş olan) Ahilik ile ahiliğın yerini alan mesleki dayanışma örgütü olarak loncalar, bugünkü meslek örgütleri ve ticaret odalarının temellerini oluşturmuştur. Tanzimat'tan sonra sosyal hizmet kurumlarının kurulmasında devlet merkezi bir rol üstlenmiştir. Özellikle Evkafı Hümayun'un kurulmasıyla, Darüşşafaka, Darülaceze, Darüleytamlar, Hilal-Ahmer, Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi kurumlar devlet desteğı ile kurulmuşlardır. Bu kuramlardan Darüşşafaka ve Darülaceze isimleri de değışmeden; Hilal-i Ahmer, Kızılay ismi ile; Himaye-i Etfal Cemiyeti ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak Cumhuriyet'ten sonra da hizmet vermiştir. Özellikle 1980'lerden sonra Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) kurmuş olduğı sosyal yardım ve sosyal hizmet kurumları da dikkate değıer boyutlardadır (Abay ve Ceylan, 2011: 20-21).

1949 yılında, çocuk hizmetlerinde kamusal yetkiyi ve örgütlenmeyi ifade eden 5387 sayılı 1'inci Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Bu kanun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Mili Eğitim Bakanlığı'na çeşitli yasal görevler ve sorumluluklar vermiştir. Ancak kanun, 1957 yılında, 2'nci Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni kanun, temel felsefe olarak yerel yönetimleri yetkili kılmayı hedeflemiş ve çocuk koruma hizmetlerini yerel yönetim birliklerine (Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birliklerine) vermiştir. 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü (ve Sosyal Hizmetler Akademisi) kurulmasına yönelik yeni bir örgüt kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun ile Türkiye'de profesyonel sosyal hizmet elemanları yetiştirilmeye başlanmıştır. Sosyal çalışmacılar 1965 yılından itibaren kamusal ve özel kuruluşlarda görev yapmaya başlamıştır. 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağılı olarak kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü

de 1983 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün çekirdeğini oluşturmuştur (Çengelci, 1996: 7-8).

1959 yılında çıkarılan 7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanununun 2. Maddesine göre sosyal hizmetler konusundaki çalışmaları inceleyerek değerlendirme ve görüş bildirme amacıyla kurulmuş ve danişsal nitelikte bir organ olan Sosyal Hizmetler Danişma Konseyi de başka bir örgütlenmedir. Yılda bir kez, Konsey başkanlığını yürüten Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının çağrısı üzerine olağan olarak toplanılmaktadır. Konsey, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Gümrük ve Tekel, Tarım, Ulaştırma, Çalışma, Sanayi, İmar İskân Bakanlıkları ile Vakıflar, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel müdürlükleri, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Verem Savaş, Yardım sevenler dernekleri temsilcileri ile Sosyal Hizmetler Enstitüsü ve Sosyal Hizmetler Akademisi Müdürlerinden oluşmaktadır. Ayrıca hayır derneklerinden de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca temsilci istenmekte, bunlardan başka sosyal hizmetler alanında ad yapmış dört kişi konseye üçer yıllık seçilmiş üye olarak katılmaktadır. İlgili yasanın 1983 yılında yürürlükten kalkmasıyla Konsey de ortadan kalkmıştır.

24.5.1983 günü çıkarılan 2828 sayılı yasayla kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Türkiye'nin sosyal hizmetler alanında en geniş kamusal örgütlenmesidir. SHÇEK, daha önce var olan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri ve Çocuk Esirgeme Kurumunun tüm örgütlenme ve mal varlığıyla katılmasıyla oluşan yarı özerk, katma bütçeli bir tüzel kişiliktir. Genel müdürlük bünyesinde daire başkanlıkları ve her ildeki il müdürlükleri eliyle tüm ildeki sosyal hizmetlerin planlanması, programlanması, her ildeki kuruma bağlı sosyal hizmet kuruluşlarının gereksemelerinin karşılanması, özel sosyal hizmet kuruluşlarının açılma izninin verilmesi ve denetlenmesi gibi yaygın bir görev ağı bulunmaktadır. SHÇEK bünyesinde çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, kreş ve gündüz bakımevleri, rehabilitasyon merkezleri gibi sosyal hizmet kuruluşları bulunmaktadır. SHÇEK bünyesinde çalışan uzman Personel tarafından 14.01.1995 günü kurulan Sosyal Hizmetler Çalışanları Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SODAV), alanındaki ilk sosyal yardım örgütlenmesidir. Amacı, genel olarak, üye olan personeli arasında

yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak, emekli olanlara, çalışırken engelli konuma düşenlere, ölenlerin yasal mirasçılarına, kurumdan ayrılanlara sosyal yardımda bulunmak, konut, giyecek, yiyecek, yakacak, eğitim konularında malî ve nakdî yardımlar yapmaktır (Tomanbay, 1999: 240-243).

1.3. Sosyal Çalışmacıların Yapageldiklerinden Hareketle Sosyal Hizmeti Tanımlamak

Basitçe **sosyal hizmet**, sosyal çalışmacılar ne yapıyorsa odur, denilebilir ki böylece sosyal hizmet disiplininin içerdiği birçok etkinliğin listesi yapılabilir: Sosyal hizmet yardımına başvuran ya da böyle bir hizmeti alması gerektiği düşünülen kişilerin koşulları ve ihtiyaçlarına ilişkin ön değerlendirme yaparak gerekli hizmetleri sağlamak. Yetersiz ya da zararlı koşulları iyileştirmek, birey, aile/ grup ya da topluluk düzeyinde sorun çözücü, destekleyici ve kolaylaştırıcı etkinlikler geliştirmek. Yardıma muhtaç bireylerin maruz kaldığı riskin doğası ve derecesine ilişkin ön değerlendirme yaparak koruyucu planlar yapmak. Kararların uygun biçimde verilmesine yardımcı olmak amacıyla mahkemelere rapor hazırlamak ve sunmak. Diğer profesyonellerin çalışmalarından faydalanmayı ve onları desteklemeyi amaçlayan multi-disipliner proje ve planlara katkı sunmak. Koruyucu-önleyici boyutta sosyal sorunları tanımlamak için bireyler, aileler ve topluluklarla çalışmak ve yürürlükteki yasalara uygun olarak yasal görevleri üstlenmek. Ancak herhangi birisinin her zaman çıkıp bu listeye yeni bir madde ekleme ihtimali vardır (Thompson, 2013: 36-37). Sosyal hizmet mesleği, her ne kadar tüm insanların sosyal işlevselliği ile ilgilense de geleneksel olarak toplumun en savunmasız üyelerine, sosyal adaletsizliğe, ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan kesimlere öncelik vermektedir. Toplumun en savunmasız üyeleri genellikle küçük çocuklar, zayıf yaşlılar, yoksullar, zihinsel ve fiziksel engelliler, eşcinseller yahut etnisiteleri veya ırkları sebebi ile azınlık olanlardır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 23-24).

Sosyal hizmet gelişimsel olarak çocuklara, gençlere, yetişkinlere, yaşlılara; sektörel olarak sağlık, eğitim, adalet, sosyal yardım gereksinimi olanlara; düzey olarak bireylere, ailelere, gruplara, örgütlere ve topluma yönelik olarak koruyucu, önleyici ve tedavi edici hizmetler verir. Bu hizmetleri verirken çeşitli rol ve işlevleri üstlenir. Evde bakım gerektiren engelliye, hastaya ve yaşlıya bakım veren kişilere destek olur. Çocuklara, gençlere, yaşlılara, engellilere, kadınlara yönelik her türlü ihmal ve istismar riskini

belirlemeye, önlemeye ya da en alt düzeye indirmeye azaltmaya çalışır. Ailenin bütünlüğünü korumayı amaçlar ve aile parçalanmalarını önlemeye çalışır. İnsanların bağımsızlığının korunmasını ve sürdürülmesini amaçlayan hizmetler verir. Çocuk, yaşlı, kadın, engellilere mümkün olduğu ölçüde kendi sosyal çevreleri içinde, özellikle ailelerinde, ev ortamında kalması için çaba harcar. İnsanların kendilerine en uygun çözümleri bulmasına yardımcı olur (Duyan, 2010: 26). Thompson'ın (2013: 72) tespitiyle sosyal hizmet bireye yönelik sosyal hizmetleri büyük ölçüde şekillendirir. O nedenle, bu alandaki politika, sosyal hizmet alanındaki personelin gündelik çalışmalarıyla doğrudan ilgilidir. Bu çalışmalar, genel olarak üç geniş alana ayrılabilir. Birincisi *çocuk bakımı* ki Bu alan, özellikle korunmaya gereksinimi olan çocuklar ve onların aileleriyle bir arada çalışmaya ilgilidir. İkincisi, *toplum bakımı* ki bu politikanın temel amacı, hastalık, sakatlık, engellilik, ruh sağlığı sorunları ya da böylesi diğer konuların bir sonucu olarak, evde tek başına sorunlarla baş edemeyecek olan insanların kurumsal bakıma ihtiyaç duyabilecek konuma gelmelerini önlemektir. Üçüncüsü ise *ceza ve adalet sistemidir* ki böyle bir çalışma, yargı sistemi, hapisaneler ve suça sürüklenen çocuk ve gençlere yönelik kuramlarla yakından ilgilidir.

Bir zamanlar fakirlere yardım için kolda sepet (basket-on-the-arm) olarak düşünülen sosyal yardım, artık toplumun çeşitli alanlarındaki problemlerine çare bulan, yöntemde bilimsel, tavırda uzman (usta) bir disiplindir. Ekonomik veya duygusal sıkıntı içinde olan ailelere, yardımlarını ortaya koymaları ve ilgili hizmetleri iyi dengelemeleri için topluluklara hizmet eder, yardımcı olur. Tıbbi kurumlar, grup ve okullarda görev yapar, ihmalcilik ve yetişkin suçluluğunun altında yatan sebepleri düzeltmeyi arar (Yıldırım, 2007: 15). Sosyal hizmet öncelikle içinde yaşanan sosyo-ekonomik düzenin ortaya çıkardığı sorun üzerine çalışır: Sanayi Devrimi'ne yol açan süreçten beri hiç değişmeden gelen yoksulluk ve ilgili sorunlar. O nedenle "yoksullarla çalışan" bir meslek olarak betimlenmesine yol açar. Aslında yanlış değildir; ancak dışardan tam görülemeyen şey şudur: Tam olarak yapılan yoksulluğun çözümü değil; yoksulların insan haklarını korumaktır ve yoksulun sosyal adaletten yararlanmasını sağlamaktır. Sosyal refahtan yeteri kadar pay alamayan, sosyal güvenlik sistemi içinde yer alamayan, fırsatların var olmasına rağmen fırsat eşitsizliği yaşayan kişilerin ihtiyaçları ve çözüm yolları-araçları sosyal hizmetin konusudur. Örneğin, kadınlar, çocuklar, engelliler, dezavantajlı kişiler, gruplar sosyal hizmetin temel çalışma alanlarıdır. Yoksulluk, işsizlik, sosyal güvenlik,

göç, zorunlu göç, suçluluk, kadın-çocuk ve bağımlı bireylere karşı şiddet, örgütsel yapılarıdaki çalışma sorunları vb. ana başlıklarla ele alınabilecek pek çok sosyal sorun da yine sosyal hizmetin konusudur. Tarihsel süreçte yoksullara yardım edilmesi, sosyal hizmet mesleğinin ve bilgisinin yoksulluk ile gelişim göstermesine ve "hak" kavramını bünyesinde taşıyarak gelişmesine yol açmıştır. Günümüzde de yoksulluk, işsizlik, göç ve bunlarla ilgili kitlesel ve bireylerin kendi iradeleri dışında yaşadıkları sorunlar sosyal hizmet mesleğinin ana çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Mesleğin insan haklarını ana ilke olarak kabul etmesi aslında bir paradoksu meydana getirmektedir. İnsan hakları kabul edildiyse ve fırsatlar da herkese açık ise sorun nedir? Toplumları oluşturan kişi, grup ve toplulukların bu fırsatlara ulaşamamaları ve ulaşma fırsatlarının eşitsiz olması, sosyal adaletin (social justice) gerçekleşmediğini göstermektedir (Küçükkaraca, 2013: 92-93).

Sosyal hizmet bireylerin, ailelerin ve toplumun sorunlarının çözümlerinde “güçlendirilmeleri ve desteklenmeleri yoluyla” profesyonel çalışmalar yapmaktadır. "İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri" zemininde bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun iyilik halini artırmak hedeflenmektedir (Yolcuoğlu, 2014b: 13). Bu bağlamda sosyal çalışmacılar hakların sorumluluk getirdiği görüşüne katılmaktadırlar. Zira insanların diğer insanlar ve toplum için sorumluluk duygusuna sahip olmadan sadece kendi hakları ile alakadar olmaları halinde adaletsizlik durumu gelişir. Her bir hakkın korunması için sorumlulukla ilişkili eylemler var olmak zorundadır. Örneğin; Eğer bir insanın yaşam hakkı mevcut ise, o halde diğer insanların, o kadın ve erkeğin besin, barınak ve gerekli tıbbi yardıma sahip olmasını sağlama sorumluluğu vardır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 25).

Sosyal çalışmacılar sadece ihtiyaçların karşılanmasını değil, hak temelli olarak da bu ihtiyaçların mutlaka karşılanması gerekliliğine inanırlar ki konuşmaları hep “olması gereken” üzerinedir. Sosyal çalışmacının değer temelinde yaptığı çalışmalarda verilen özgürlük ve haklar ile yetinmesi, sosyal hizmet mesleğini uygulamamasına yol açar. Örneğin çocuk refahı hizmetleri, çocuk ihtiyaçlarını karşılamak olarak düşünülüyorsa burada değer temeli göz ardı edilemez. Zira sosyal hizmet için çocuk hakları, çocukların sosyal fırsatlardan yararlanmaları ve en üst düzeyde kendilerini geliştirmeleri için sosyal adaleti geliştirmek anlamına gelir. Değerlere genel olarak bakıldığında toplumsal,

bireysel ve mesleki değerler olarak üç ana değer grubu görülmektedir (Küçükkaraca, 2013: 85-86). Sosyal çalışmacılar, bazen insanların haklarına kavuşmasına yardım etmek için hizmet üretirken; diğer zamanlarda diğer insanlardan, tüm bireylerin temel haklarını tanınmasını, sorumlu, hakkaniyetli ve adil davranmasını talep ettikleri için aşağılanan ya da hakları yok sayılmış insanların sesi olarak hizmet verirler. Bir sosyal hizmet uzmanı bireyler, aileler ya da gruplar için hizmet sağladığında bu değişiklikler çevresel değişiklikler olarak nitelendirilir. Bu duruma örnek olarak, bir okul sosyal hizmet uzmanının, otomobil kazasında ağır şekilde yaralanmış ve sınıf arkadaşlarının arasına dönecek olan bir öğrenciye karşı, diğer öğrencileri hazırlamak için gösterdiği çaba gösterilebilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 26).

Bir insan bir sosyal çalışmacının işyerine yardım istemek için geldiği zaman veya sosyal çalışmacı örneğin evsizlerin sığındığı bir yerde bir kişiyi ziyaret ettiği zaman, buluşmanın amacı, o kişinin refahını veya sosyal işlevselliğini arttırmaktır. Yine sosyal çalışmacı devletin kanun koyucu komitelerinden veya yerel bir okul meclisinden birisi ile toplansa, mesleki amaç yoksulluğu ve zulmü ve baskıyı azaltacak, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak programların tasarlanmasında onlara yardım etmektir. Bu anlamda yardım edebilmek için sosyal çalışmacılar; eleştirel düşünce becerilerini uygulamak, mesleğin temel değerini ve etik standartlarını anlamak ve uygulamak, müracaatçıların/ müşterilerin yaşı, sınıfı, rengi, kültürü, zaafı, etnik kökeni, aile yapısı, cinsiyeti, medeni durumu, milliyeti, ırkı, dini... ile ilgili bilgi, beceri ve saygıda ayırım yapmaksızın uygulama yapmak; ayrımcılık ve işkence, baskı, zulüm mekanizmalarını ve şekillerini anlamak, sosyal ve ekonomik adaleti ilerletecek savunucu stratejiler uygulamakla görevlidir. Yine sosyal hizmet mesleğinin tarihini ve onun günümüzdeki yapı ve dokularını anlamak ve yorumlamak; bireylerle aileler, gruplar, organizasyonlar ve topluluklar arasındaki etkileşimi anlayabilmek için deneysel delillerle desteklenmiş teorik çerçeveler kullanmak; sosyal politikaları etkilemek, formüle etmek ve analiz etmekle görevlidir (Yıldırım, 2007: 27). Bunlar da sosyal çalışmacıların hem meslek hem de bilim boyutunda yetişmişliğini ortaya koymaktadır.

1.4. Meslek ve Bilim Olarak Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, mesleki otoritesini, eğitim yoluyla kazandığı veya teoriye dayalı bilgilerini, "alan uygulamalarına" aktararak elde etmiştir. Sosyal hizmet mesleği'nin

uğraşı alanı, sosyal reformu gerçekleştirmeye çalışma ve stres altındaki birey ve ailelere yardımdır. Sosyal Çalışmacılar Federasyonu'nun yapmış olduğu tanımda da yardıma vurgu yapılır: Sosyal hizmet bireylerin ve grupların topluma daha iyi adaptasyonu için yardım etmenin sistematik yoludur. Sosyal hizmet toplumdaki harmoniye katkı sağlamaya çalışır. Diğer mesleklerde olduğu gibi sosyal hizmet özelleşmiş bilgiye, kesin prensiplere ve becerilere dayanmaktadır. Çözmeye çalıştığı ve uğraştığı sorunlara uygun olarak seçtiği psikanalitik kuram, sistem kuramı, davranışçı yaklaşım gibi seçtiği diğer bilim alanlarının kuramsal bilgileri ile kendi mesleki uygulamalarından elde ettiği uygulama sonuçları, deneysel bilgi ve verilerini bütünleştirerek (Yolcuoğlu, 2012: 69; <http://ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir>, 2015) ilerleye gelmiştir. Bu haliyle hem bir bilim/disiplin hem de bir meslektir.

Türkiye'de 1968 yılındaki III. Sosyal Hizmetler Konferansı'nda sosyal hizmet bir meslek olarak tanımlanmıştır: "Kendi kendine yardım ve işbirliği prensibi uyarınca, değişmekte olan toplum yapısı içinde, kişi, aile, grup ve toplulukların ihtiyaçlarının karşılanması, sorunlarının çözümlenmesi ve çevreleriyle karşılıklı uyumlarına yardım etmek ve insan kaynaklarıyla sosyal, ekonomik koşulların korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla; kendine özgü bilimsel teknik ve metodlarla, insan ilişkilerindeki becerilere dayanan, düzenli çalışmaları kapsayan bir meslektir." (Yolcuoğlu, 2014a: 148). Başka deyişle sosyal hizmet, demokratik toplumda insanın ve toplumun gelişmesine, (temel hak ve özgürlükleri, sosyal ve ekonomik hakları, siyasal ve katılım hakları doğrultusunda) yaşam kalitesinin yükseltilmesine bilimsel yaklaşım, yöntem ve tekniklerle yardımcı olan bir meslektir (Cılga, 2004: 35). ABD'de, en çok kullanılan tanıma göre sosyal hizmet; bireylerin, insan ve onun çevresi arasındaki etkileyici iletişimi oluşturan sosyal ilişkilerindeki aktivitelerine odaklanarak, kişisel veya gruplarla beraber sosyal işlevlerim arttırmak ve çoğaltmaktır. Bu aktiviteler üç şekilde gruplanabilir: Azalmış kapasiteyi yenileme veya eski haline getirme (koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilitate edici, değiştirici-geliştirici); sosyal kaynakların ve bireylerin sağlanması (daha fazla sosyal işlevsellik için gelişim ve eğitim ile ilgili olarak alt bölümlere ayrılabilir); sosyal işlevsizliğin önlenmesi (erken teşhis, kontrol ve etkili sosyal işlevselliğe büyük ihtimalle engel olan durumların ve şartların bertaraf edilmesi) (Boehm, 1959. Nakil, Farley ve diğerleri, 2003; akt. Yıldırım, 2007: 15-17).

Sosyal hizmet bazı esaslara/ aksiyomlara dayanır: Her toplumun hedefi insanın daha iyi yaşamasıdır; ekonomik ve kültürel kaynaklar geliştirildikçe genel yaşama seviyesinin gittikçe iyileşmesi lâzımdır; beden ve ruh sağlığı ve refah için eğitim geniş surette teşvik edilmelidir gibi. Buna benzer aksiyomlardan iki fikir ortaya çıkar ki sosyal hizmeti beşeri mesleklerden biri olarak ortaya koyarlar. Birincisi beşerî hadiselerin kişilerden ve durumlardan veya sübjektif ve objektif realitelerden husule geldiği yani devamlı surette birbirlerine tesir ettikleridir. İkincisi ise sosyal hizmetin özel metodunun hadisenin gelişmesi sırasında neticeye erişebilmek için hem bilgiyi ve hem de sosyal değerleri birbiriyle kaynaştırdığıdır (Hamilton, 1967: 2). Sosyal hizmet; "insanı ve toplumu" odak alan bir çalışma alanıdır. Onu diğer sosyal bilimlerden ayıran en temel özellik, "uygulamaya yönelmiş olması" ve mesleğin öznesi olan "birey ve toplum" sorunlarını çözmeye, azaltmaya odaklanmış olmasıdır. Bu haliyle sosyal hizmet, insanın yaşam alanları ve etkinlikleri içerisinde ortaya çıkan, birey ve toplum sorunlarını, bunları yaratan, tetikleyen nedenleri, tespit etmeyi ve çözmeyi görev edinmiş bir meslektir (Yolcuoğlu, 2012: 65). Temel amacı; ülke ihtiyaçları önceliğinde ulusal ve evrensel değerleri benimseyen bir yaklaşımla çalışarak, nüfus gruplarının (çocuk, genç, yaşlı, kadın, engelli vb.) "sorun çözme becerileri" kazanabilmelerine yardım etmektir. Bireylerin gereksinimlerinin karşılanması yoluyla toplumun da optimal gelişmişlik seviyesine ulaşabilmesine çalışır. Kapasiteleri ölçüsünde tüm girişimlerine karşın bir türlü toplumsal sisteme "tutunamayan", iyilik hallerinden söz edilemeyecek, "risk altında yaşayan" ihtiyaç sahibi kitlelerin yaşam niteliğini ve iyilik halini geliştirmek ve streslerini azaltmaya çalışmak için yoksunluklara karşı tüm bireylerin yaşamında pozitif değişim oluşturabilmek için sosyal hizmet disiplininin repertuarında, "planlı değişim sürecinin" tüm enstrümanları bulunmak zorundadır (Yolcuoğlu, 2014b: 14). Sosyal hizmet mesleği yaklaşımının başlangıç noktası, insanların sosyal varlıklar olduklarının anlaşılmasıdır ki insanlar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer insanlara bağılıdır. Karşılıklı bağımlılık ve sosyal ilişkilerin gücü, ilişkilerin ve etkileşimlerin sosyal işlevselliğini arttırmaya yardım etmeye adanmış bir uzmanlığın temelidir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 23).

Bilim ve meslek olarak sosyal hizmetin tanımlanması çerçevesinde öne çıkan boyutlardan hareketle Cılga (2004: 36), sosyal çalışmacı için demokratik toplumda insanın ve toplumun gelişmesine ve haklar perspektifi doğrultusunda yaşam

kalitelerinin yükseltilmesine toplumsal etkileşim mekanizmalarını harekete geçirerek bilimsel yaklaşım, yöntem ve tekniklerle yardımcı olan; insanın ve toplumun üretkenliğini harekete geçirerek yaşam koşullarının gelişmesini sağlayan, mesleki ve bilimsel etik ilke ve sorumluluklara göre uygulamalar gerçekleştiren nitelikli eleman tanımını geliştirmektedir.

Sosyal çalışmacılar sadece faydalı araştırma soruları ile uygulamayı geliştirmek isteyen değildirler. Aynı zamanda diğer disiplinlerde araştırma tarafından az anlaşılmış ve göz ardı edilmiş nüfus gruplarının sorun alanlarını kapsayan geniş araştırmaları ile etkili olmuşlardır. Sorunları kalıplaşmış problemlere meydan okuyarak sorunların yanı sıra bireylerin güçlerine odaklanarak incelerler. Örneğin, onlar sadece sorunlar için risk faktörlerini değil, aynı zamanda koruyucu faktörleri de inceleme eğilimindedirler (Krysiak ve Finn, 2015: 36-37). Sosyal hizmetin uygulamalı bir bilim olma niteliği; uygulamaya temel olacak kuram, yöntem ve tekniklerin üretilmesine ve geliştirilmesine yol gösterir. Uygulamalı bilim yaklaşımı kuram ve uygulama arasındaki ilişkiyi ortaya koyar ve kuramın uygulamaya geçirilmesiyle hayat bulur. Uygulama ortamlarında sorular sorulur, hipotezler çıkarılır. Kuram problemin kavramsallaştırılmasına rehberlik eder ve araştırılabilir sorular ortaya çıkarır. Araştırmalar kuramdan geliştirilen çalışmaları düzenler, uygulayıcılar ise kuramları test eder. Kuram araştırma için bir çatı oluşturur, uygulama da kurama uygun bir ortam sağlar (Zengin, 2012: 226). Sosyal hizmet alanlarında üretilen bilginin insanın ve toplumun somut yaşam gerçeklerine uygulanması; sosyal hizmetin kendisine özgü yaklaşım, ilke, yöntem ve tekniklerine göre gerçekleşir. Sosyal hizmet, insanın toplumsal yaşamı içinde gücünü ve eylemlerini geliştirerek etkililiğini arttırmaya yardımcı olurken toplumun örgütlü mekanizmalarını hareket geçirerek insanın gelişmesini sağlamaya yönelir (Cılga, 2004: 34).

Bu bağlamda sosyal çalışmacıların uygulama düzeyleri ortaya konmaktadır. Sosyal çalışmacılar mikro (birey ile bire bir), mezzo (ailelerle ve diğer küçük gruplarla) ve makro (örgütler ve topluluklarla çalışma veya yasalardaki ve sosyal politikadaki değişiklikleri araştırma) olmak üzere üç düzeyde uygulama yaparlar (Zastrow, 2013: 9). Sosyal hizmetin faaliyet alanını tanımlamanın bir yolu müdahaleyi, müracaatçı grubun büyüklüğüne göre sınıflandırmaktır. Mikro düzey üzerindeki çalışmalar, bireyin kendisine ve onun en yakın ilişkilerine odaklanmaktadır. Karı-koca arasındaki

etkileşimler, aile ve çocuk, yakın arkadaşlar ve aile üyeleri arasındaki etkileşimler gibi. Mikro düzey uygulamada kişilerarası yardım, doğrudan uygulama ve klinik uygulama sıklıkla ve birbirlerinin yerine geçebilecek şekilde kullanılmaktadırlar. Makro düzey uygulamalar örgüt, topluluk, devlet ve tüm toplumla olan çalışmalarını içermektedir. Tüm toplum çapında, farklı toplumsal konum, durum içinde yaşayan, farklı yerleşim birimlerinde, çevrede, bölgede ve koşullarda çeşitli gelişme sorunlarıyla iç içe olan insanlara, gruplara ve toplum kesimlerine yaşadıkları gerçeklik içinde sosyal örgütler aracılığıyla uygun hizmet programları ve projeleri ile yardımcı olur. Makro düzey uygulama üzerine çalışıldığında, sosyal çalışmacı sıklıkla yönetim, fon-sağlanması, sosyal kaynak gelişimi ve politika analizi gibi aktivitelere dâhil olur. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal imkânların insanlar arasında eşit, hakça ve adaletli olarak dağıtılması, bilimsel ve teknolojik üretimle sağlanan gelişmelerin insanın ve toplumun yararına dönüştürülmesi, sosyal kuruluşların oluşturulması, hizmetlerinin düzenlenmesi ve yararlanma koşullarının hazırlanması için genel strateji, politika, plan, program ve proje geliştirmeye yönelir. Mezzo düzey (orta seviye) uygulama ise kişiler arasındaki ilişkiler ile ilgilenirken içerik, kendi kendine yardım ya da terapi grup üyeleri arasındaki ilişkileri, okul veya işteki akranlar arasındaki ve komşular arasındaki ilişkileri kapsar. Sosyal hizmet bilimi ve mesleği, kuram - uygulama bütünlüğü içinde makro ve mikro düzeylerin çeşitliliği içinde bilgi üretme, yöntem geliştirme ve uygulama pratiğine dayanır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 28-29; Cılga, 2004: 34). Müracaatçılara hizmet verirken sosyal hizmete özgü bilgi, beceri ve değer temelini kullanır. Karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak öncelikle durumu mikro, mezzo ve makro boyutların yanı sıra sosyal hizmet boyutundan, yani çok boyutlu olarak değerlendirir. Yapılan değerlendirmeye bağlı olarak plan yapar ve bu planı uygular, uygulamayı değerlendirir ve amaçların gerçekleştirilmesine bağlı olarak müracaatçıyla ilişkisini sonlandırır (Duyan, 2010: 25-26).

Sosyal hizmet, insanın ve toplumun değişme ve gelişmesinin dinamiği ve yasaları konusunda gelişme düşüncesi ve bilgisi ile insanın toplumsal etkililiğini geliştirme yaklaşımı, yöntemi ve uygulaması konularında bilgi üreten bir bilim dalıdır (Cılga, 2004: 35). Sosyal hizmet düşüncesi bireyin ve toplumun mutluluğunu ve özgürlüğünü temel alır. Belirli bir toplumun tarihsel-toplumsal koşulları ile entelektüel koşulları insan ve toplum düşüncesinin oluşumunu ve gelişimi belirler. Sosyal hizmet düşüncesi,

modern endüstri toplumunun doğuşu ve gelişimi, aydınlanma düşüncesi, bilimsel ve teknolojik değişimler, sosyal bilimlerin gelişimi, devlet yapısındaki gelişmeler - demokratik yönetim ve toplum- etmenlerinin bütünlüğünde oluşmuştur. Sanayi toplumunun gelişimi üretim yapısını, ilişkilerini ve insan gücünün toplumsal konumunu temelden değiştirmiştir. Felsefi çalışmalar, toplum ve insan gerçekliği üzerine yeni öğretiler üretirken, iktisat felsefesi gelişen yeni sistemin sorunlarını çözecek yeni modeller ortaya koymaya yönelmiştir. Değişen insanlık tarihi içinde toplumsal tarih çalışmaları toplum felsefesinin gelişimine yönelik çalışmaları ortaya çıkarmıştır. Çalışmalar tarih ve felsefe ilişkileri bağlamında, tarihsel olarak toplumsal değerlerini dönüşümünü anlamaya, sanayi devrimi ve Fransız devrimiyle ortaya çıkan gelişmelerin içinde yeni toplum düşüncesini tanımlamaya yönelmişlerdir. Sosyolojik düşüncenin gelişimi, sosyolojik kuramlar ve yöntembilimsel gelişmeler insan ve toplum sorunlarının çözümü için gerçekleştirilen sosyal araştırmalar içinde nicelik ve nitelik kazanmıştır. Ağır çalışma koşulları, beslenme yetersizliği, işsizlik, çocukların ve kadınların fabrika yaşamına girmesi, işçi ailelerinin sorunları, göç ve kentleşme, suçluluk, kimsesizlik, sosyal ve ekonomik güvensizlikler gibi sorunlar karşısında ortaya konan yoksullukla ve işsizlikle mücadele, işçi ve kadın hareketleri, sosyal yardımlar, sosyal ve ekonomik güvenlik sağlama politikaları, çalışma koşullarının düzenlenmesi, kimsesiz çocukların korunması ve yetiştirilmesi, suç işleyenlerin yeniden topluma kazandırılması gibi çalışmalar sosyal hizmet düşüncesinin oluşumuna ortam sağlamıştır. Felsefi çalışmalar, iktisat felsefesindeki yeni görüşler, toplum felsefesindeki yeni açılımlar ve sosyolojik düşüncenin gelişimi odağında sosyal hizmet düşüncesi de filizlenmiştir. Kısaca sosyal hizmet düşüncesinin ve eyleminin doğuşu ve gelişimine kaynaklık eden tarihsel olayların bütünlüğünü: 1) sanayi toplumunun doğuşu ve gelişimi, 2) felsefe alanında aydınlanma düşüncesinin gelişimi, 3) bilimlerin doğuşu ve sosyal bilimlerin gelişimi, 4) devlet yapısındaki değişimler ve demokratik toplum düzeninin gelişmesi başlıkları altında gruplandırıp derinlemesine irdelemek mümkündür (Cılga, 2004: 6-8).

Literatürdeki tüm tanımlar da sosyal hizmetin bilgi tabanına dayalı, yöntemleri olan ve sosyal refah sisteminin kaynaklarını kullanan sosyal olarak tanınmış bir meslek ve bilim/ disiplin olduğunu vurgulamaktadırlar. O nedenle amaç hem insanların problem çözme ve baş etme kapasitelerini geliştirmek ve insanlara, kaynak, hizmet şanslar

tanıyan sistemlerle insanları bağlantılandırmak hem de sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek için teoriler üzerinde çalışmak ve bu bağlamda sosyal politikanın geliştirilmesine katkı vermektir (Yolcuoğlu, 2014a: 165). O nedenle sosyal hizmet, insan - toplum ve onların sorunları üzerinde odaklaşarak insanların diğer insanlarla ve doğa ile olan ilişkilerinde oluşan sorunları gidermeye yönelik etkinliklere yardımcı olur ki gerekli bilgi ve yöntem ve teknikleri içeren mesleksel bir faaliyettir. Yardım çabası, felsefi ve bilimsel değerlerle de iç içe gelişen temel değerlere dayanır. Ayrıca sosyal hizmet, kuram - uygulama bütünlüğüne dayanır ki kuramsal temeli birey, bireysel yapı, bireysel sorunlar, toplum, toplumsal yapı ve toplumsal sorunlar ile toplumsal değişme alanlarına dayanır. Bu alanlar genelde sosyal bilimlerin bir bütün olarak sosyal hizmetin kuramsal temelini oluşturduğu gerçeğini ortaya çıkarır. Sosyal hizmet uygulaması, sosyal bilimlere ilişkin bilgiler ile mesleksel bilgiler çerçevesinde gerçekleşir. Sosyal hizmet kuramı uygulamayı belirler, temel yaklaşım sistemci ve bütüncü yaklaşımdır. Kuramsal ve uygulamaya dönük çalışmalarda insanı ve toplumu sistemci ve bütüncü bir anlayışla ele almak disiplinlerarası yaklaşımı gerektirir. Tüm sosyal bilimlere dayalı kuramı bir bütün olarak kavramak disiplinlerarası yaklaşımı temel alarak olur. Hâsılı sosyal hizmet uygulaması, mesleksel değerlere, bilimsel yöntem ve mesleğin uygulama ilkelerine göre gerçekleşir. Mesleksel değerler felsefi bakış açısını, bilimsel yöntem ise bilimsel tutumu gerektirir. Uygulama, felsefi bakış açısı ile bilimsel tutumun sentezine dayanır (Cılga, 2004: 39-40).

Sosyal hizmet toplumda var olan engelleri, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ele alır. Krizlere ve acil durumlara olduğu kadar, günlük kişisel ya da sosyal sorunlara da yanıt verir. Sosyal hizmet müdahaleleri öncelikle insan odaklı psikososyal süreçlerden, sosyal politika, planlama ve kalkınmaya dâhil olmaya kadar değişiklik gösterir. Bunlar hem danışmanlığı, klinik sosyal hizmeti, grup çalışmasını, sosyal pedagojik çalışmayı ve aile tedavisi ile terapisini, toplumda insanların hizmet ve kaynak edinmesine yardımcı hem de kurum idaresini, toplum örgütlemesini, sosyal politikayı ve ekonomik gelişmeyi etkilemek amacıyla sosyal ve politik faaliyetlerde bulunmayı içerir. Sosyal hizmetin bütüncül odağı evrensel olmasına karşın uygulamanın öncelikleri kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak ülkeden ülkeye, zamandan zamana çeşitlilik gösterebilir (Duyan, 2010: 7). Toplumların, toplumsal ilişkilerin ve ilişkilerle birlikte gelişen kuramların işlerliğini geliştirmeyi amaçlayan sosyal hizmet, insanlar arası

dayanışmayı geliştirmeye ilgilidir ki insan yaşamının sosyal çevresini oluşturan toplumu geliştirme hedefleri kastedilmektedir. İnsanlar ile çevreleri arasındaki bu ilişkilerin ifadesi "bağlantılı olma" dır. Bakım ise insan hayatının farklı boyutlarına (sosyal ilişkiler, aileler, kurum ve kuruluşlar gibi) yönelik bu bağlantılı olmaya katkı sunabilir (Adams, Dominelli ve Payne, 2015: 33). Bu yönüyle de hem bilim hem meslek boyutu iç içe girmektedir.

İnsanların diğer insanlarla ve doğayla olan ilişkilerinde oluşan çelişkilerin ortaya çıkardığı sorunları gidermeye yönelik etkinlikler, insan ve toplum sorunu konusundaki soyut felsefi açıklamalardan toplumsal düzeylerdeki sosyal politik açıklamalara kadar uzanır. Bu çerçeve ise sosyal hizmetin felsefi, sosyal bilimlere dayalı, politik insana ve topluma dayanan soyut ve somut dayanaklarını tanımlar. Sosyal hizmet de evrensel özünü ve amacını bu çerçeve ve içerikte bir meslek ve bilim dalı olarak sergiler (Cılga, 2004: 38). Sosyal hizmet gibi mesleklerde, teoriyi uygulamadan ya da kavramı eylemden ayırmak zordur. Uygulama, spesifik bir değişiklik için bilgiyi kullanma ve teoriyi uygulama sürecidir. Teori tarafından bilgi ile desteklenmeyen uygulama kendini tekrarlama ve kısırlaşma eğilimi gösterir, oysa uygulama gerçeklerinden beslenmeyen bir teori neredeyse tamamıyla sıkıcı ve sıklıkla ilgisizdir. Sosyal hizmet literatüründe tartışılmış olan birçok teori, model ve bakış açısı kavramsal çerçeveler olarak değerlendirilebilir. Bir kavramsal çerçeve geniş kapsamda kavramların, inançların, değerlerin, tekliflerin, varsayımların, hipotezlerin ve prensiplerin bütününden oluşur. Bu çeşit bir çerçeve, kişinin insanları anlamasına, insanların işlevine ve nasıl değiştiklerini idrak etmesine yardım eden taslak fikirler olarak düşünülebilir (Sheafor ve Horejsi, 2014: 68).

Ancak bu yaklaşım ve uygulamaların özelde bilim olarak sosyal hizmet perspektifinden eleştirilmesi mümkündür. Akbaş (2014: 23-26) da mevcut sosyal hizmet içerik, yaklaşım açısı ve eğitimini temelde eleştirmekte ve önerisini sunmaktadır. Sosyal hizmetin bilgiyle kurduğu ilişki pragmatik bir ilişkidir. Farklı alanlara dair bilgiyi eklektik bir biçimde kendi bilgi kümesine dâhil eder ve bu bilgilerle sosyal hizmet müdahalesini hayata geçirir. Bu yönüyle sosyal hizmet teknik bir iştir; farklı alanlardan devşirdiği kuramsal ve olgusal bilgileri bir değişim yaratma arzusuyla hayata geçirme işi. Teknik olan bu iş elbette birtakım becerileri de gerektirmektedir. Geleneksel sosyal

hizmetin ontoloji problemi yoktur, ama ontolojik bir problemi olduğu çok açıktır. Sosyal hizmet günümüzde ezilenlerin tarafında değil, dünyadaki toplumsal adaletsizlik ve eşitsizlikler karşısında saf tutmuş değil. Bilâkis, sosyal işlevsizlikleri güya tamir etmekle meşgul. Hâlbuki mesele sadece politik bir bakış açısı geliştirmek değil, sosyal hizmetin bilgiyle kurduğu ilişkiyi de dönüştürmektir. Sorgulanmayan ve hap gibi basitçe edinilen bilgi teknik bir bilgidir ve olsa olsa mühendisliğe hizmet eder. Sosyal hizmet ise insana dair bir alandır ve burada teknik bir bilgi yerine hikmet ve ontolojik soru(n)lar söz konusu edilmelidir. Sosyal hizmet, sosyal teorinin birey ve toplum arasında bir köprü inşa etme imkânı olduğundan birey, aile, grup, topluluk, toplum ve örgüt düzeylerinde kendi köprülerini kurması ve bu düzeylerde elde ettiği verileri bilimsel tezlere ve sonuçlara ulaştırması gerekir. Bunun için sosyal hizmetin "insana yardım" etme çabasını önceleyen bir "insanı anlama" çabasını hayata geçirme gereği vardır. Sosyal hizmet eğitimi de bu anlayışa göre yenilenmelidir. Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi sosyal teoriyi içermemektedir. Bilgi nesnel ve görgül bir bilgidir, zamandan ve uzamdan/ mekândan azade olan bu bilgi, pozitivist metodoloji ile elde edilir ve bu bilgiye yaslanan uygulama zorunlu olarak pozitivist bir anlayışa sahiptir. Bu anlayışla gerçekleştirilen uygulamada ise kabaca şöyle bir tasnif mümkündür: Bireylerle, ailelerle, gruplarla, topluluklarla, toplumla, örgütlerle sosyal çalışma. Oysa Marksist, yapısalcı, post-yapısalcı, post-modern, yorumsamacı, göstergebilimsel yaklaşımların sosyal hizmet müfredatı içinde yer alması gerekmektedir. Zira sosyal hizmetin bilgisi insan davranışının biyo-psiko-sosyal boyutlarını öğrenmeye dair bir bilgidir.

Hem meslek hem bilim boyutuyla sosyal hizmetin bu geniş yelpazesi, diğer bilim dallarıyla ve mesleklerle ilişkisinin ne olduğu veya nasıl olması gerektiğini de irdelemeyi zorunlu kılmaktadır.

BÖLÜM 2: SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ

2.1. Sosyal Hizmet Eğitimi ve Planlamaya Duyulan İhtiyaç

“Her insan bir âlemdir” ifadesinden hareketle her insan bedensel, zihinsel, ahlaki vb. yönlerden farklıdır. O nedenle her başvurunun ayrı ayrı değerlendirilerek yardım yapılmasını gerektirir ki bireylere ve ailelere yardım etme işinin zorluğunu da ortaya koyar. Yardım yapabilmek için insan davranışı, toplumsal yapı, toplumsal değişme, kültürel yapı, sosyal ve gündelik hayat, sosyal sorunlar, sağlık gibi konularda daha güvenilir ve faydalı bilgilerin kullanımı gereklidir. Örneğin, yoksul veya bakıma ihtiyacı olan kimseleri belirlemek, sorunlarına göre sınıflamak ve bu sorunların yol açtığı sonuçları kontrol altına alabilmek bilimsel ve akılcı yolların kullanılmasıyla mümkün olabilir. Yine örneğin, işsizlik oranlarının yüksek olduğu, ücretlerin düşük ve gelir dağılımında dengesizliklerin bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, toplumsal yapıdan kaynaklı ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. O ülkelerde insanların, resmi veya gönüllü kuruluşlar tarafından sunulan hizmetlerden nasıl ve hangi ölçütler çerçevesinde yararlanabileceğinin tespit edilmesi en başta gelen konu olmaktadır ki eğitimi ve planlamayı gerektirir.

Yaşamın çeşitli aşamalarına, değişik nüfus gruplarına ve değişik amaçlara göre farklı eğitim çeşitleri bulunur. Örneğin çocuk eğitimi yaşlı eğitiminden farklıdır. Gençlere verilen eğitim başka bir amaca hizmet eder. Suça yönelik, davranışları dikkat çekici olan, uyuşturucu ve alkol kullanan gençlere verilen eğitim özel farklılıklar taşır/taşmalıdır. Suçlular ya da suça yönelik olanlar için geliştirilmiş eğitim modelinde (serüven eğitimi), zorlu bir serüvene salıverilen birbirine uyumsuz gençlerin/ insanların zor koşullar altında - istemeseler de - ortaya çıkan dayanışma zorunlukları kalıcı bir dayanışmaya döndürülmeye çalışılır. Sağlık eğitimi, sağlık alanında sağlık personeline ve sağlığı bozuk insanlara verilen eğitimidir. ... Sağlık eğitimi, engelli eğitimi, çocuk eğitimi, yaşlı eğitimi, sosyal eğitim (Tomanbay, 2014: 148). Bu eğitimlerin alınması için çalışan sosyal çalışmacıların konular hakkında bilgi sahibi olması da eğitimi zorunlu kılmaktadır.

Sosyal hizmetler ya ekonomik yetersizlikleri sebebiyle geçinme olanağı bulamayan yoksul kişiler ya da ekonomik yönden yetersizlikleri bulunmayan fakat kişisel sebeplerle değişik türlerde ihtisas hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilere (akıl ve ruh sağlığı

yönünden güçlükleri olanlar, maddi durumu yerinde olan engelliler, yeterli ekonomik gelire sahip olmakla birlikte yalnız kalmış yaşlılar, çocukları için gündüzlü bakım kuruluşları talep eden çalışan anneler-babalar... gibi kişiler veya gruplar) yönelen karşılıklı veya karşılıksız hizmetler (Çengelci, 1996: 5) olarak tasnif edilebilir. Bu bağlamda sosyal hizmet veya sosyal çalışma adını da anlaşılacağı üzere sosyal olanda veya alanda çalışmayı, hizmet vermeyi; insan haklarını, kişi onurunu korumayı ve toplumsal şartları kişinin gelişmesine imkân verecek şekilde düzenlemeyi amaçlar.

Ancak bu hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için hayırseverlik veya acıma gibi duygularla veya plansız yardımlarla ortaya konan çabalar yerine insan-insan, insan-doğa, insan-toplum arasındaki etkileşimi, insanı ve davranışlarını anlamayı ilke edinen planlı bir çaba gerekir. O da sosyal bir politika ve planlama ile birlikte uygulamada bilimsel gelişmeleri değerlendirebilen mesleki eğitim görmüş elemanları gerektirir. O nedenle insanı temel alan sosyal hizmet, ilgili diğer bilimlerden (sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, tıp, ekonomi, hukuk...) yararlanır. Ayrıca uygulamalı bir meslek oluşu nedeniyle de sosyal hizmet mesleği, aynı zamanda uygulamadan elde edilecek bilgilerle sosyal hizmet biliminin/ disiplininin temel bir bilgi kaynağıdır da. Dolayısıyla sosyal hizmet, hem bilimsel bilgiler ışığında hizmet verecek meslek elemanlarına ihtiyaç duyan hem de uygulamadan hareketle bilimsel çalışmaları gerçekleştirecek araştırmacılara kaynaklık eden bir meslek ve disiplindir ki eğitimi zorunlu kılmaktadır.

20. yüzyılın bir ihtiyacı olarak kendini zorunlu kılan sosyal hizmet eğitimi, sosyal yapı ve yardımlaşma yanında milyarlarca dolar insanlık hizmet sistemini idare etmek edebilmek içindir de. Yardım etmede profesyonel yeterlilik ve sorumluluk ile ekonomik gerekçeler nedeniyle ilk kurumlar/ acenteler kendi memurlarını "temel teoriler ve hayır uygulaması" alanında eğitmiştir. İlk sosyal hizmet okulu da acentelerden gelen kalifiye personel istek ve baskısı sonucunda, kurumların/ acentelerin kendileri tarafından desteklenmiştir ki sınıf çalışması, uygulama merkezlidir; memurları belirli kurumlarda/ acentelerde çalışmak için hazırlamak amaçlanmıştır. New York Hayır Organizasyonu Cemiyeti'nin gayretleriyle açılan ilk eğitim kursu, 1898'de 30 öğrencinin kaydedilmesiyle üç ay devam eder. Bu "hayırsever işçiler (hizmetliler)" yaz okulu, kursun tekrar sekiz aylık süre için organize edilip, New York Hayırseverler Okulu adını

aldığı 1904'e kadar devam eder ki bugün Columbia Üniversitesi Sosyal Hizmet Okulunun temelidir (Yıldırım, 2007: 23-24).

2.2. Dünyada Sosyal Hizmet Eğitimi

İlk sosyal refah kurumları 1800'lerin başlarında, kentsel bölgelerde yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılayacak bir girişimle başlar. Bu kurumlar veya hizmetler, başlarda, inanç önderleri ve dini grupların inisiyatifiyle gelişen özel kurumlardır. 1900'lerin başlarına kadar bu hizmetler yalnızca resmi eğitim almamış, insan davranışlarını çok iyi kavrayamayan inanç grupları üyeleri ve varlıklı hayırseverler tarafından sağlanır. Gıda ve barınak gibi temel fiziksel gereksinimleri karşılamak, duygusal ve kişisel güçlükleri dini telkinlerle tedavi konuları çalışmanın odağıdır. İlk sosyal refah örgütlenmesi kurumu, 1820'de John Griscom tarafından kurulan Yoksulluğu Önleme Derneği'dir. Bu derneğin amaçları yoksulların yaşam koşullarını ve alışkanlıklarını araştırmak, yoksul bireylerin kendi kendilerine yardımcı olabileceği planlar önermek, onları tasarruf etmeye ve ekonomik davranmaya cesaretlendirmektir ki Dernek, yoksullara ev ziyaretleri gerçekleştirmiştir (Zastrow, 2013: 2).

1800lerin ikinci yarısında işsizlere, yoksullara, hastalara, fiziksel ve zihinsel engellilere, yetimlere yardım etmek üzere büyük kentlerde özel inanç kurumları kurulur. Fakat bu kurumların programları eşgüdümlü değildir ve bazen çakışmaktadır. Bu nedenle, bir İngiliz buluşu olan 'Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti' (Charity Organization Society-COS-) çok sayıda Amerikan kent sakininin dikkatini çeker ki 1877'de COS birçok kentte hızla benimsenir. Böylelikle bireylere ve ailelere doğrudan hizmet vermek (sosyal vaka çalışmasının ve aile danışmanlık yaklaşımlarının öncüleridirler) ve kentlerin baskılayıcı sosyal problemleri ile mücadele etmek (özel kurumların çabalarını koordine etmek ve planlamak üzere toplum örgütlenmelerinin ve sosyal planlama yaklaşımlarının öncüleridirler) için özel kurumlar, hayırseverlik örgütlenme derneklerinde bir araya gelir. Hayırseverlik kurumları, hizmet ve finansal yardım için her müracaatçıya ilişkin ayrıntılı soruşturmalar yürütürler, müracaatçılar için merkezi bir kayıt sistemi oluştururlar ve sıkıntı içinde olanlarla çalışmak için gönüllü ve çoğu kadınlardan oluşan "dost ziyaretçiler" görevlendirirler. Dost ziyaretçiler genellikle para yardımı yapmaktan ziyade, yoksullara çok yakın ilgi göstererek onları tasarruf etmeye ve iş aramaya cesaretlendirirler. Zira yoksulluk kişisel hataların bir sonucu gibi

görülmektedir. Yine 1800'lerin sonunda 'yerleşim evleri' kurulur ki ilki 1884'te Londra'da kurulan Toynbee Hall'dur. İlk yerleşim evi çalışanlarının çoğu genellikle orta ve üst sınıftan bürokratların kızlarıdır. Dost ziyaretçilerin aksine bunlar, yoksul bölgelerde yaşarlar; eğitim merkezlerinde yoksulların ahlaki yaşamlarını nasıl sürdürecekları ve koşullarını nasıl iyileştirecekları konularında görev eğilimli bir yaklaşım sergilerler. Yoksulların barınak, sağlık ve yaşama koşullarını iyileştirme yollarını arayıp çevre yerleşim yerlerinde oturanlar için iş bulurlar, İngilizce öğretirler, hijyen konusunda eğitim verirler ve mesleki beceriler kazandırırılar. Yerel hareketlerle, yerel sorunlarla uğraşmanın yanında mevzuat oluşturmada, sosyal politikaları ve yasamayı etkilemek için örgütlenmelerde de önemli roller oynarlar. İlk ücretli sosyal çalışmacılar da COS'ların yönetici sekreterleridirler. Dost ziyaretçileri eğitmek, örgütlemek ve alınan fonların hesabını tutmak için muhasebe işlemlerini kurmak üzere yönetici sekreterler görevlendirildi. Yönetici sekreterler dost ziyaretçilerin hizmetlerini iyileştirmek için standartlar ve eğitim kursları düzenlerler. 1898'de de New York Hayırseverlik Örgütlenme Cemiyeti tarafından çalışanlara ilk eğitim kursu verilir. Kısa süre içinde birçok üniversite ve yüksekokul sosyal hizmet alanında eğitim programları başlatır (Zastrow, 2013: 2-4).

Bu yıllarda toplum çalışmasının bir yöntem olarak kabulünün yanı sıra araştırma alanında da önemli gelişmeler ortaya çıkar. Bu dönemde "sosyal araştırma" terimi, sosyal bilim araştırması ve sosyal hizmet araştırmasını farklılaştırmak için bir çaba olmaksızın kullanılmaktadır. Mary Richmond, "Sosyal Kişisel Çalışma Nedir?" adlı kitabında sosyal araştırmayı sosyal hizmetin yöntemlerinden biri olarak belirtir. 1929'da basılan birinci "Social Work Year Book" da "Social Research" adıyla Harry L. Lurie tarafından yazılan bir yazı yer alır. Social Work Year Book'un ikinci sayısında aynı yazarın aynı konuda bir yazısı daha vardır, ancak adı "Research in Social Work" olarak değiştirilmiştir. Bu başlık değişimi, alanda sosyal hizmet araştırmasının ya da sosyal hizmette araştırmanın sosyal araştırmadan farklı bir şey olduğuna ilişkin değişen ve gelişen bir bilince işaret etmektedir (Acar ve Duyan, 2003: 9-10).

Richard Gabot, 1905'te Massachusettes Hastanesinde Tıbbi Sosyal Hizmet başlattıktan sonra okullarda, mahkemelerde, çocuk rehberlik klinikleri gibi yerlerde sosyal çalışmacılar yavaş yavaş görevlendirilmeye başlanır. İlk sosyal hizmet eğitim

programlarında hem çevresel reform hem de bireylerin topluma daha iyi uyum sağlaması çabalarına odaklanılır. Gabot, sosyal çalışmacıları hastayı taburcu olduktan sonra evinde izlemek, ailesinin ekonomik durumunu araştırmak, hastalığın tekrarını ve yayılmasını önlemek için uygulanacak kurallar konusunda aileyi bilgilendirmek üzere hastanın evine gönderir. Bireylerle sosyal hizmet uygulamasının hemşirelik mesleğinden ayırt edilmesi ve mesleğin toplumda tanınması için çaba sarf eden sosyal çalışmacılar aynı zamanda tıbbi bilgilerini genişletme yoluna giderler. Teşhis ve tedavi kavramlarının bireylerle sosyal hizmet uygulamasına girmesi bu sayededir. 1917'de Mary Richamond, sosyal hizmet için kuram ve yöntem öneren ilk kitap olan Sosyal Teşhis (Social Diagnosis) adlı eseri yayınlar. Kitap, çalışanın bireye nasıl müdahale etmesi gerektiği konusuna eğilmektedir. Bu süreç günümüzde hâlâ kullanılmakta ve çalışma (bilgi toplama), tanı (yanlış ortaya koyma), prognoz (gelişme beklentisini ortaya koyma) ve tedavi planlaması (müracaatçının gelişmesine yardımcı olmak üzere nelerin yapılması gerektiğini ortaya koyma) konularını içermektedir. Kitap vaka çalışması için gerekli olan bir bilgi bütünü formüle etmektedir. 1920'lerde Sigmund Freud'un kişilik gelişim ve sağaltım (tedavi) kuramı popüler hale gelince psikiyatristlerin kavram ve tanımlamaları müracaatçılarla birebir çalışan sosyal çalışmacılar için özellikle uygun görülür. Psikiyatrik yaklaşım "İhtira Psişik (iç ruhsal)" süreçleri vurgulamaktadır ki müracaatçıların kendi sosyal konumlarına uyum sağlamalarını mümkün kılmıştır ki çoğu sosyal çalışmacı bundan sonraki 30 yıl içinde eğilimlerini "reform"dan "terapi"ye doğru kaydırır (Turan, 2012: 9-10; Zastrow, 2013: 4).

Birinci Dünya Savaşı, sosyal hizmet için yeni alanlar açmış ve mesleği yeni açılımlara yöneltir. O zamana kadar "Conference of Charities and Corrections" olarak adlandırılan meslek toplantıları 1917'de "National Conference of Social Work" adını alır (Cohen,1958: 129; akt. Acar ve Duyan, 2003: 5). Yaşanan savaş nevrozu ve ordunun yeni tutumu psikiyatri alanında eğitilmiş sosyal çalışmacılara olan ihtiyacı artırır. I. Dünya Savaşı yıllarında özellikle sosyal hizmet mesleğinin faaliyet alanlarını, erkekleri orduya katılan ailelere maddi yardım programı, toplumun hemen hemen bütün kesimine yönelik sosyal kişisel çalışma uygulamaları oluşturur. Sosyal çalışmacılar ilk kez orduda kurulan nöro-psikiyatri kliniklerine atanırlar. Psikiyatrik sosyal hizmetin temeli bu sayede atılmış ve yardım programlarına başvuran ailelerin birçoğunda psikoloji

odaklı ya da psikiyatrik sorunların olduğu fark edilir. Psikoloji ve psikiyatri ile ilgili çeşitli teorilerin sosyal hizmetin özellikle sosyal kişisel çalışma uygulamalarında giderek daha sık kullanılmaya başlaması bunun bir sonucu olarak doğar (Acar ve Duyan, 2003: 5-6).

Anlaşılabacağı üzere sanayi devriminin doğurduğu sosyal sorunlara (özellikle yoksulluğa) çözüm arayışları, temelde gönüllü kişilerin öncülüğünde sosyal hizmet eğitimi adına ilk eğitim etkinliklerinin başlamasına neden olur. 1898’de New York’ta açılan yaz okulu ve Şikago’da Hull House önderlerinin girişimleri yanında, İngiltere’de 1890’larda gönüllüler için açılan kuramsal ve uygulamalı dersleri kapsayan kurslar, aynı yıllarda Almanya’da Alice Solomon öncülüğünde açılan benzer amaçlı kurslar eğitimin ilk uygulamaları arasında sayılmaktadır. Bu gelişmelerin ardından 1899’da Hollanda’nın Amsterdam kentinde bir grup sosyal reformcunun ilk sosyal hizmet okulunu (Institute for Social Work Training) açtığı görülmektedir (İyicil, 1963, 8; Koşar ve Tufan, 1999, 1-2; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 112).

Dünyada sosyal hizmet eğitimi, başladığı ilk yıllardan itibaren hızlı bir yaygınlaşma eğilimi gösterir. 1910 yılında Avrupa ve ABD’de 14 sosyal hizmet okulunun açılması yanında; 1920’de Latin Amerika’da (Santiago, Şili), 1924’te Güney Afrika ve 1936’da Mısır’da ve Asya’da (Bornbay-Hindistan) sosyal hizmet eğitiminin başladığı görülür. İkinci Dünya Savaşından itibaren ise çeşitli ülkelerde sosyal hizmet eğitiminin başlamasında Birleşmiş Milletlerin rolü önem kazanır. Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konseyinin ilk toplantısından itibaren ‘sosyal refah sektörü için insan gücü yetiştirmenin önemi’ konusu üzerinde durması ve 1949 yılında var olan sosyal hizmet eğitimi programları üzerine bir araştırma raporu sunması, bu konuda atılacak adımların hızlanmasını sağlar. Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Komisyonu tarafından 1951’de benimsenen bir kararda, sosyal hizmet, kendine özgü ayırt edici işlevleri olan ve eğitsel gereklilikleri ile belirginleşen bir meslek olarak tanınır (Kut, 1983, 4; Koşar ve Tufan, 1999, 2; Özdemir, 1999, 23; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 112-113). Bu karar belki de sosyal hizmetin evrensel düzeyde bir meslek olarak benimsendiği ilk karardır. Söz konusu kararda Birleşmiş Milletler, sosyal hizmet eğitiminin uygun eğitim kurumlarında ve mesleki eğitim almış kişiler tarafından, sosyal hizmet kuram ve uygulamasını kapsayan bir ders programı çerçevesinde, en üst kalitede ve bir bütünlük

içinde verilmesi gerektiğini karara bağlamıştır (Koşar ve Tufan, 1999, 2; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 113).

II. Dünya Savaşı sonrasında sosyal hizmet meslek olarak önemli gelişmeler sağlar ve çeşitli kuruluşlarda istihdam edilen sosyal çalışmacı sayısı giderek artar. 1947 yılında Ulusal Ruh Sağlığı Yasası'nın kabul edilmesi bu gelişmelere ivme kazandırır. Savaşın getirdiği stres ve gerginlikleri en aza indirmek konusunda çalışmaların gerekliliği kendini gösterir. Ruh hastalıklarının önlenmesi ve tedavisi için toplum örgütlenmesi üzerinde sıklıkla durulmaya başlanır. II. Dünya Savaşından sonra Birleşmiş Milletler örgütünün kurulması ve özellikle geri kalmış ülkelerde Birleşmiş Milletlerin uyguladığı sosyal ve ekonomik kalkınmaya yönelik programlar doğrultusunda birçok gelişmekte olan ülkede de sosyal hizmet eğitimi başlar ki meslek dünya ölçeğinde yaygınlık kazanır (Acar ve Duyan, 2003: 12-13).

1960'larda da sosyal çalışmacılar arasında, hem sosyolojinin konumundaki yükseliş ve hem de 1960'ların toplumsal muhalefetinin yükselişi nedeniyle, sosyolojik yaklaşım ve reform konusunda yeni bir ilgi oluşmaya başlar. Böylelikle toplumsal ve ekonomik baskıya uğramış düşük gelirli müracaatçılarla 'konuşma yaklaşımlarının' ilintisi ve uygunluğu konusunda sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, psikoterapotik yaklaşımların etkinliği sorgulanmaya başlanır. (Günümüzde sosyal hizmet hem reform yaklaşımını hem de sağaltım (tedavi) yaklaşımını kapsamaktadır.) Esasen I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sosyal hizmet yaygın kabul görmüş bir meslek dalı değildir. 1930'lardaki kriz ve 1935'te sosyal güvenlik hareketinin yasalaşması, genel sosyal hizmetlerin geniş çaplı yayılmasına imkân verir. 20. yüzyılın başından sonuna kadar, temel sosyal hizmetleri sağlamak için profesyonel olarak eğitim almış sosyal çalışmacılara ihtiyaç duyulduğu konusunda sosyal kurumlar ve toplum tarafından giderek artan bir farkındalık ortaya çıkar. 1955'te ABD'de sosyal hizmet mesleğini temsil eden "Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NAWS)" kurulur ve dernek, en dikkat çekici olanı Sosyal Hizmet Dergisi olmak üzere birkaç mesleki dergi, Sosyal Hizmet Ansiklopedisi ve NAWS Haberler başlıklı bir bülten yayınlar. Bülten ülke çapında iş arama listeleri kadar, çağdaş sosyal hizmet haberlerine de yer verir (Zastrow, 2013: 4).

1961-1980'li yıllar, teori açısından zengin bir dönemdir. Yeni problem alanları, yeni

hizmet imkânları, yeni müracaatçı grupları ve bütün yöntemlerin yeni bir biçimde kullanımı söz konusudur. Bu dönemdeki teori gelişimi üç ana grupta özetlenebilir: Geleneksel yöntemlerin gelişiminin devamı; uygulama için geneli (generic) veya bütünleştirme yaklaşımlarını gelişimi ve spesifik müracaatçı gruplarına hizmet vermek için yeni yaklaşımların gelişimi. Ayrıca 1960'lı yıllar boyunca teşhis yaklaşımı (bugünkü adı ile psiko-sosyal yaklaşım) ve fonksiyonel yaklaşım daha da gelişir ki beş kavram (değerlendirme, durum içinde birey, süreç, ilişki ve müdahale) önem kazanır (Acar ve Duyan, 2003: 13).

Enflasyon, işsizlik ve savunmaya ilgili olunan 1975-1990 yılları arasındaki dönem ise sosyal refah sistemi açısından bir düş kırıklığının yaşandığı dönemdir. Sosyal hizmet mesleğinde lisans ve lisansüstü sosyal çalışmacıların farklı rollerine dikkat çekilir; geneli (generalist) uygulamanın kavramsallaşmasına ve evsizlik, AIDS, madde bağımlılığı, barış ve adalet gibi sosyal sorunlara ilgi artar; ekolojik yaklaşım uygulama içindeki bireyi değerlendirmede etkili olmaya başlar. Sistem yaklaşımı hemen hemen evrensel olarak kabul edilen bir yaklaşım olmaya başlar. Bu dönem feminist yaklaşımın da başlangıcı olur ki bu yaklaşım, müracaatçı sisteminin sosyal, politik baskıda bulunabileceğini belirtir ve müracaatçıyı güçlendirme ve onun çevresel sistemlerini değiştirmek için çalışır. 1990'lardaki tartışmalar ise daha çok küresel boyuttaki değişimlerin meslek üzerindeki etkisi çerçevesinde şekillenir (Acar ve Duyan, 2003: 16-18).

2.3.Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi

Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin başladığı yıllarda sosyal hizmet ve yardım konusu her şeyden önce bir bilgi, yöntem ve eğitim konusu olarak algılanır. Batı ülkelerinde sosyal hizmet okulları/ fakülteleri bu eğitime örnek oluşturur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, bir yandan sosyal hizmet okulu açmak üzere hazırlıklar yaparken, Sosyal Hizmetler Akademisi ile yepyeni bir mesleğin elemanlarının, alandaki uygulamacıların yetiştirilmesini planlar. Bu çerçevede, ABD'den gelen sosyal çalışmacılar, danışmanlar, projenin gerçekleştirilmesinde çalışırlar. Diğer yandan da Batı Avrupa ülkelerine ve Amerika Birleşik Devletlerine bu alanda eğitim görmek üzere öğrenciler gönderilir. İşte bu hazırlıklar sonucunda Türkiye'de ilk sosyal hizmet okulu 1961 yılında Ankara'da öğretime açılır. Başka deyişle meslek, İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'ye de

ABD'den taşınır. 1950'li yılların son çeyreğinde o zamanki adıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde yapılan çalışmalarla bakanlığa bağlı olarak açılan SSYB bünyesinde önce 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulur, bu Enstitüye bağlı olarak da Sosyal Hizmetler Akademisi açılarak 1961 yılında öğretime başlatılır (Tomanbay, 2011: 13; Baycın, 1961, 11; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 119).

Sosyal hizmet eğitiminin başladığı 1960'lı yıllar, Türkiye'de siyasal ve toplumsal açıdan önemli gelişmelerin yaşandığı yıllardır. Enstitü Yasasının 1959 yılında çıkarılmış olması ve eğitimin başlamasında 27 Mayıs 1960 İhtilali ve sonrasında çıkarılan Anayasa ile oluşturulan siyasal ve toplumsal havanın fazla bir etkisi olmadığı düşünülebilir. Ancak gerek planlı dönemin başlamasıyla birlikte beş yıllık kalkınma planlarında sosyal hizmetlere yer verilmesi ve gerekse ilk eğitimin başlamasından hemen 5-6 yıl sonra Hacettepe Üniversitesi bünyesinde ikinci bir okulun (Sosyal Çalışma Yüksekokulu) açılmış olması, 1960 İhtilali sonrasında ortaya çıkan siyasal ve toplumsal hava ile ilişkilendirilebilir (Karataş ve Erkan, 2005: 117-118).

Türkiye'de öğretmen, hekim, mühendis gibi meslek elemanlarını yetiştirmek için okullar ve fakültelerin kurulması çok eskiye gider. Ancak bazı tıp ve sosyal alanlardaki diğer mesleklerin eğitimi için kurumların açılması 1950 sonrasında düşünülür, önerilir ve gerçekleştirilir. İhsan Doğramacı, Haziran 1951'de Türkçe ve İngilizce olarak yayınladığı bir makalede, Türkiye'de tıp alanında fizyoterapist, diyetisyen, tap teknoloğu ve sosyal çalışmacıların yokluğuna değinerek ilgili eğitim kurumlarının açılmasına öncelik verilmesini vurgular ve bu okulların bazılarını açmaya muvaffak olur. 1957 yılında kurduğu Hacettepe Çocuk Hastanesi'nde bir sosyal hizmet birimi kurar ve bu birimde Danimarka'lı bir sosyal çalışmacı görev alır. 1959 yılında Birleşmiş Milletlerin desteği ile sosyal hizmetlerin mesleki bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesini öngören 7355 sayılı Sosyal Hizmetler Enstitüsünün kurulmasına dair çıkarılan kanun ile liseden sonra 4 yıllık eğitim veren Sosyal Hizmetler Akademisinin kurulmasına karar verilir. 1961 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bünyesinde açılan Sosyal Hizmetler Akademisi, sosyal hizmet eğitiminin öncüsü olur. Kuruluşunun ilk yıllarında Birleşmiş Milletler Eğitim Müşavirleri, Türk- Amerikan Kültürel Mübadele Komisyonunca sağlanan profesörler, Hollanda ve İngiliz teknik yardım programları

çerçevesinde sağlanan burslar eğitimin gelişmesinde önemli katkılarda bulunur (Kut, 1987: 11-12).

Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin gündeme geldiği 1960’lı yılların başlarında, diğer birçok ülkede özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinde büyük gelişmelerin olur. Fransa’da sosyal hizmet eğitimi veren okul sayısı 41, ABD’de 150’den fazladır (Payzın, 1961: 21; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 113). Birleşmiş Milletlerin bir saptamasına göre 1950 yılında, dünyada 46 ülkede ve 373 okulda sosyal hizmet eğitimi verilmektedir. Beş yıl sonra sosyal hizmet eğitiminin verildiği ülke sayısı 53, eğitim veren okul sayısı ise 422’dir. Bu sırada birçok ülkede sosyoloji, ekonomi ve benzeri bölümler içinde verilen sosyal hizmet eğitiminin bu rakamlar içerisinde yer almadığı; bu yüzden gerçek rakamın daha da fazla olabileceği belirtilmektedir (Sedky, 1961a, 26-27; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 113). İsrail’de 1965 yılında toplanan gelişmekte olan ülkeler, ‘Yeni Gelişen Toplumlarda Sosyal Çalışma Eğitimi’ni tartışır. Sosyal hizmet eğitimi konusunda bir rapor da hazırlanmış olan bu toplantıya, meslekte ilk mezunlarını vermiş olan Türkiye de katılır (Birleşmiş Milletler, 1965; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 113). Eğitimle birlikte birey ve toplumun sosyal sorunlarının bilimsel yöntemlerle çözümünde yararlı sonuçlara ulaşılmasının ilk adımları atılır.

Sosyal Hizmetler Akademisine girmek üzere 1961-1962 ders yılı için 341; 1962- 1963 ders yılı için de 377 aday başvurur. Bu adaylara önce zeka ve bilgi testi uygulanır. Sıralamada en yüksek puan alan 75 aday bir jüri tarafından görüşmeye alınarak esas ve yedek listelere göre öğrenci olarak kabul edilir (İyicil, 1963, 8-10; akt. Karataş ve Erkan, 2005: 120). Eğitimin başladığı ilk yıllarda, bir yandan yabancı uzman ve öğretim elemanlarından, bir yandan da ülkemizde var olan kimi fakültelerin öğretim kadrosundan yararlanma yoluna gidilir. Sosyal Hizmetler Akademisinin 1964-1965, 1965-1966, 1966-1967 yılı mezuniyet yıllıkları ve o yılların okul kayıtlarından elde edilen bilgilere göre, ilk yıllarda Akademinin daimi kadrosunda çalışan öğretim elemanları şunlardır: Sema Kut, Birsen Gökçe, Nihal Turan, Nesrin Güran (Koşar), Dr. Ziya Akkaya, Ülker Ergun, Günseli Kuntbay, Derman Barın, Lutfiye Yasa, Neşe Pasinler ve Ergin Sözü. Eğitime Dışardan destek verenlerin isimler ise şöyledir: Hakkı Bakkal, Dr. Enver Batumlu, Prof. Dr. Rıfki Salim Burçak, Dr. Mitat Enç, Prof. Dr. Nermin Erdentuğ, Muslih Fer, Bilon Güreyman, Nevzat Gürman, Prof. Necati İşcil,

İhsan Kuntbay, Nilüfer Pektaş, Celan Şentürk, Fethi Toker, Dr. Ahmet Tuğaç, Prof. Dr. İbrahim Yasa, Prof. Dr. Sevim Yumuğturuğ, İbrahim Yurt, Dr. Mustafa T. Yücel, Ahmet Yüçetürk. (akt. Karataş ve Erkan, 2005: 118-119).

1964-1965 öğretim döneminde 9 kadın, 19 erkek, toplamda 28 kişi olarak ilk mezunlarını verir. İkinci yükseköğretim kurumu ise 1967-1968 öğretim döneminde öğretime başlayan Hacettepe Üniversitesi bünyesinde açılan Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Çalışma Bölümüdür. 1970-1971 döneminde verilen ilk mezun sayısı 4'tür. Üçü erkek, biri kadındır. Daha sonra uzun yıllar sosyal hizmet alanında bölüm kurulmaz. Sosyal Hizmetler Akademisinin, 1982 yılındaki üniversite yasal düzenlemesiyle Ankara Hacettepe Üniversitesi bünyesine alınarak *hukuksal statüsü* değiştirilir. "*Sosyal hizmet mütehassısı*" (*sosyal hizmet uzmanı*) yetiştiren Türkiye'nin *sosyal hizmetler* alanındaki ilk eğitim *kurumu* olan akademi, 1983 yasal düzenlemesiyle kaldırılarak Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ad ve statüsüyle yeniden oluşturulur (Tomanbay, 1999: 239). Bölümün 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi bünyesinde yer almasıyla özellikle öğretim elemanlarının akademik unvanlarını almaları kısa sürede gerçekleşir. Yüksek lisans ve doKTora programlarının açılması, genç elemanların yetişmeleri açısından önemli bir adımdır (Kut, 1987: 12). Uzun yıllardan sonra ilk olarak 2002-2003 öğretim döneminde Başkent Üniversitesinde Sağlık Bilimleri Fakültesi altında Sosyal Hizmet Bölümü açılır. Daha sonra YÖK'ten tüm üniversitelere gönderilen bir yazıyla tüm üniversitelerde sosyal hizmet bölümleri açılmaya başlanır. İlk açılanlar Konya Selçuk Üniversitesi ile Aydın Adnan Menderes üniversitelerinde açılan sosyal hizmet bölümleridir. Bugünkü durumda tespit edebildiğimiz kadarıyla 67 sosyal hizmet bölümü vardır. Bunların arasında örgün ve açıköğretim yükseköğretim kurumlarıyla önlisans ve lisans lisansüstü bölümler ve programlar bulunmaktadır. Buralarda değişik branşlardan gelerek ortalama 270 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Bunların ortalama 20'sinde öğretim elemanı sıkıntısı nedeniyle öğrenci alımına başlanamamıştır (<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tarihce.html>, 2015).

Bazı lisans bölümleri, İktisadi ve İdari Bilimler, bazıları Sağlık Bilimleri ve bazıları da Fen Edebiyat Fakülteleri içinde kurulmuşlardır. Ders müfredatları, staj uygulamaları, unvanın ne olması gerektiği ve benzeri tartışmalı konular gibi bu hususta da tam bir

anlaşma söz konusu değildir. Karataş ve Erkan (2005: 125) lisansüstü eğitimden hareketle konuyu dile getirmektedirler. Yüksek lisans ve doKTOrta eğitimi başladıktan sonra sosyal hizmet, sosyal bilimler içerisinde değerlendirildiğinden lisansüstü eğitim örgütlenmesi de Sosyal Bilimler Enstitüsü içerisinde gerçekleştirilmektedir. Ancak Başkent Üniversitesi içerisinde yeni başlatılan sosyal hizmet eğitiminin “Sağlık Bilimleri Fakültesi” içerisinde örgütlenmiş olması bu alandaki farklı algılamaları güçlendirmektedir. Alanda çalışanlar mesleği sağlık sınıfından çıkarma yönünde atılmak istenen bazı adımlara şiddetle karşı koymaktadırlar. Öte yandan eğitim sürecinde sosyal hizmetin bir sosyal bilim olarak kabulünü ve eğitim içeriğinin de bu anlayış doğrultusunda oluşturulmasını bir çelişki olarak görmeyenler bulunmakta, benzer bir durumun psikoloji eğitimi ve mesleği için de geçerli olduğunu söylemektedirler.

Kitaplarla, makalelerle ortaya konan yayınlar da sosyal hizmet eğitiminin içinde önemli yer tutmaktadır. Hatta bu gerekçe ile Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Merkezi (SABEM), Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı (SABEV) ve Sosyal Hizmetler Eğitim ve Araştırma Merkezi sosyal hizmetler alanında çalışanların mesleksi bilgilerine yönelik eğitim çalışmaları ve yayınlar ortaya koymak için kurulmuşlardır.

Türkiye’de Sosyal Çalışma konusundaki ilk bilimsel eser Dr. Muhittin Celal Duru tarafından yazılmıştır ve 1939 yılında, CHP tarafından halkevleri için kılavuz kitaplar arasında bastırılır. Yardım ile hayır, sadaka, merhamet, şefkat gibi kelimeler arasındaki farklar üzerinde de durulan kitapta, hayırseverliğe dayanan insanıyetperverce bir hareketten ayırılarak sosyal yardım bir kültür işi, bir fen bilgisi olduğu anlatılmaktadır. Sosyal yardımlar yapanlar için birer vazife, yardım görenler için de birer hak olarak tanımlanmaktadır (Duru, 1939: 5; akt. Kongar, 2007: 164-165). Türkiye Sosyal Hizmet ve Araştırma Derneği tarafından çıkarılan Sosyal Hizmet Dergisi de Türkiye’de *sosyal hizmetler* konusunda ve *meslek alanında* yayınlanan ilk sürekli meslekî yayın organıdır. İlk sayısı 1960 yılının Aralık ayında yayınlanır. İlk beş yılda 12 sayı çıkarılır ve kesintilerle çıkarılan dergi Nisan 1975’te son sayısını yayınlar (Tomanbay, 1999: 238). 1970’li yıllar süreli yayınlar bakımından kısmen zengin bir dönemdir. Sosyal Hizmet Mütahassısları Derneği İzmir Şubesi tarafından çıkarılan “Sosyal Hizmetlerde Taban”,

Sosyal Hizmeti Yaygınlaştırma Demeği tarafından ıkarılan “Sosyal Hizmette Adım” gibi birkaç sayı çıkabilen dergilerin yanı sıra Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi tarafından çıkarılan aylık “aba” dergisi (daha sonra -‘Toplumsal çaba’ adıyla devam etmiştir) 18 sayıya kadar ulaŐır. 1980’lı yıllarda süreli yayınlarda bir grup sosyal çalışmacı tarafından çıkarılan “ađdaŐ Sosyal Hizmet Dergisi”dir. Bu dergi de ancak birkaç sayı çıkar. 12 Eylül 1980 Darbesiyle kapatılan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin 1988 yılında yeniden açılmasıyla birlikte Dernek Genel Merkezinin yayın organı olarak çıkmaya başlayan “Sosyal Hizmet” Dergisi ara sıra aksamalar yaŐasa da yayınını sürdürür. Ocak-Nisan 1983 sayısı ile yayın yaşamına başlayan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi bu adla 11 cilt yayınlanır. 1993 yılından 2000 yılına kadar yayınına ara veren dergi 2000 yılından itibaren “Toplum ve Sosyal Hizmet” adıyla yeni bir biçimde ve hakemli bir bilimsel dergi olarak yılda iki kez yayınlanmaya başlar. (Karataş ve Erkan, 2005: 125-126). Dergiler “<http://www.tsh.hacettepe.edu.tr/makaleler.html>” sitesinde son olarak 2015 yılına ait 26. Cilt 1.Sayı elektronik formatta yayınlanmıŐtır.

Tomanbay (2011: 8) o dönem gerekli olan kitapların bulunmaması nedeniyle tercüme faaliyetlerine giriŐildiđinden hareketle gelişmeleri özetler. Öğrencilere de okutulacak alanla ilgili kitapların yabancı dilden Türkçeye evrilmesi için genç çevirmenler bulunur. O yıllarda ilgili Bakanlıkta etkin olan kişilerin yakınları, tanıdıkları, çevreleri arasından sağlanır ki bu kişiler daha çok Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz ya da Amerikan Dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirenler arasındandır. O sıralarda yaŐları 20-24 arası olan bu genç insanların elbette "social work" terminolojisini bilmeleri beklenemezdi. Bu evirilerin meslek terminolojilerinin daha çok genç çevirmenlerin kişisel olanaklarına, araştırma, bilgi ve algılama güçlerine kaldığı belli olmaktadır. Çeviri kitaplar incelendiğinde farklı kitaplardaki aynı İngilizce kavramların farklı terimlerle karŐılandıđı görülmektedir. Öyle anlaŐılıyor ki g yolda düzülmüŐ, bu çeviriler yapıldıkça süreç içinde kavram birliği sağlanmaya çalıŐılmıŐtır. Bu kitapları Türkçe dilbilimci olmayan, yeni mezun İngiliz ya da Amerikan Dili ve Edebiyatı ğrencileri çevirdikleri için dilbilimsel yanlıŐlıklar da yapılmış ve kimi kavramlara üstünkörü ya da kendilerince başka bakımlardan önemli bulunan yanlış karŐılıklar bulunup yazılmıştır. Bunun sonucunda da nasıl baŐladıysa öyle gitmiŐ, birçok önemli mesleksel kavram yanlış olarak yerleŐmiŐtir. Türkçe dil bilinci yaygınlaŐtıkka

yabancı kökenli terim ve kavramlar yerlerini Türkçe terim ve kavramlara bırakmıştır, bırakacaktır.

Türkiye’de sosyal hizmet eğitimini etkileyen bilimsel düzenlemelerden ilki I. ve II. Sosyal Hizmetler Danışma Konseyi Toplantılarıdır. İlk üçü 1960’lı yıllarda gerçekleştirilir ve sonrasında bir daha toplanamaz. 1990’lı yılların ikinci yansından sonra telif eserler yayınlanır. Sosyal Hizmet Uzmanları Demeği tarafından yayınlanmaya başlanan kitapların bilimsel bilgi birikimine katkıları olur. Bunlardan bazıları Derneğin öncülüğünde düzenlenen ve uzun yıllardır ara verilen 4. ve 5. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferans sonuçlarıdır. 1973’te “Cumhuriyetin 50. Yılında Sosyal Hizmetlerin Yönelimi Semineri”, 1974’te “I. Sosyal Hizmet Mütahassısları Konferansı”, 1981’de “Toplum ve Sakat Sempozyumu”, 1987’de “Sosyal Hizmet Eğitiminin 25. Yılı Etkinlikleri”, 1995 yılından beri her yıl yapılmakta olan “Sosyal Hizmet Sempozyumu”, 1995’te “Görme Özürlülerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Konferansı”, 1997’de “Görme Özürlülerin Sosyal Güvenlik Sorunları ve İstihdamı Sempozyumu”, 2000’de “Görme Özürlüler İçin Rehabilitasyon Deneyimleri, Yeni Rehabilitasyon Politikaları ve Meslek Tanımları Sempozyumu” ve daha pek çok bilimsel toplantı, Türkiye’de sosyal hizmet mesleğinin kuramsal ve uygulamaya ilişkin sorunlarının tartışıldığı birer platforma dönüşür. (Karataş ve Erkan, 2005: 127).

Beş yıllık kalkınma planlarının da eğitime katkısı olur. Dört plan döneminde sosyal hizmetler alanına yönelik alınan kararlarla, alandaki uygulamaların bilimsel ve mesleki esaslara bağlanmasıyla ilgili olarak yeni tedbirlerin alınması mümkün olur. Yeni sosyal hizmet elemanlarının yetiştirilmesine zemin hazırlanır (Danışoğlu, 1987: 8).

Eğitimin ilk yıllarında okutulan derslerde ve müfredatta sonraki yıllarda değişiklikler gerçekleştirilir. 1961-1962 öğretim yılında, ilk müfredatta yer alan dersler şunlardır. Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, İdare, Mevzuat, Sosyal Antropoloji, Sosyal Problemler, Sosyal Hizmet Çalışmaları, İstatistik, Kişisel Çalışma, Grup Çalışması, Toplum Organizasyonu, Toplum Kalkınması, Sağlık, Pratik Çalışmalar, Yabancı Dil. Sonraki yıllarda eğitim müfredatında nerdeyse her yıl küçük küçük değişiklikler yapılır. Ancak programda köklü sayılabilecek değişiklikler 1966-1967, 1973-1974, 1982-1983 ve 2000-2001 yıllarında gerçekleştirilir. Değişen toplumsal şart ve sorunlara göre tüm diğer bölümlerde/ bilim dallarında da görüldüğü üzere kimi mesleki derslerin adlarında ve

kapsamında; uygulama derslerinin adları, hangi yıllarda verileceği, süresi ve içeriği de değişir. 1980 sonrasında, YÖK'le birlikte müfredata eklenen Türkçe Kompozisyon Dil (TKD), Türk İnkılap Tarihi (TİT) gibi zorunlu servis dersleri eklenir. Beden eğitimi ve güzel sanatlar dersleri de değişiklik konusu olan bir başka alandır (Karataş ve Erkan, 2005: 122-123). Geline aşamaya kadar tüm süreçler dikkate alındığında Türkiye'de sosyal hizmet eğitimi müfredatının odağında insan, toplum, sosyal hizmet yöntemleri ve nihayet sosyal politikanın bulunduğu görülür. Araştırmada da ortaya çıktığı üzere, müfredat içeriğini şekillendiren bu hususlar bir yönüyle teoriyi ve diğer yönüyle uygulamaları beraberinde getirmektedir.

Sosyal hizmet eğitiminde ve dolayısıyla müfredatta uygulamanın ağırlığı vardır ki uyulan standartlar Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliğinin standartlarıdır (Karataş ve Erkan, 2005: 129). Ancak uygulamanın hangi sınıflarda (yani hangi kuramsal dersleri aldıktan sonra, haftanın tüm günlerinde veya dönemlik blok olarak mı), nasıl, ne zaman ve nerede yapılacağı (kentsel- kırsal alanlarda) gibi birçok konuda süreç içerisinde önemli değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Sosyal hizmet eğitiminde son yıllarda üzerinde durulan bir konu ise fakülte örgütlenmesi içerisinde yeni bir yapılanma talebidir (Sosyal Hizmetler Fakültesi).

2.4. Diğer Bilim Dalları ve Mesleklerle İlişkisi

Sosyal hizmet geniş bir çalışma alanına sahiptir. O nedenle sosyal hizmet alanlarında sadece sosyal çalışmacı çalışmaz; başka sosyal meslekler bu alanda etkinlik gösterirler. Sosyologlar, psikologlar, psikiyatristler, işletmeciler, hukukçular, sağlık elemanları, eğitim elemanları, sosyal güvenlik elemanları, bürokratlar, yöneticiler vs. Yine örneğin, sosyal hizmet girift toplumsal yapıyı ve değişimi, sosyal sorunları tespit ve analiz etmek, bireysel, örgütsel, sosyal ve kültürel değişimleri anlamak ve kolaylaştırmak için insan gelişimi ve davranışı ile sosyal sistem kuramlarından yararlanır. Sosyal hizmet teorileri içinde yer alan ekolojik teori, sistem teorisinin bir alt grubudur. Dolayısıyla sosyal hizmet diğer bilim dalları ve mesleklerle iç içedir, onlardan yararlanır.

Sosyal hizmet, çeşitli kaynaklardan bilgi alır, kullanır ve mesleki uygulamalarda kendi süreçlerinden elde ettiği bilgilerle, bilginin yeniden üretilmesi ve daha etkili mesleki müdahaleler için kullanılmasını sağlar. Bu bağlamda toplumla çalışma uygulamalarından kazanılan bilgelik; toplumdaki yaşam süreçlerinden ve başkalarıyla

girilen etkileşimlerden (günlük yaşamdan), araştırma ve diğer insanların görüşlerinden süzülen, diğer sosyal bilimlerden ödünç alınan, sosyal hizmet uygulamalarından elde edilen bilgi gibi farklı kaynaklardan alınan bilgileri birleştirerek ortaya çıkabilmektedir (Yolcuoğlu, 2014b: 17). Sosyal hizmet mesleği, insan biyolojisi, sosyal, psikolojik ve kültürel sistemlerle uğraşan akademik disiplinlerden yoğun bir şekilde faydalanmıştır. Bireylerin ve toplulukların üzerinde ekonomik güçlerin etkisini vurgulayan teoriler, sistemlerin insanları en uygun (optimal) sağlık ve refah elde etmede nasıl öne çıkardığına veya yıldırdığına başka bir önemli boyut eklemiştir (Yıldırım, 2007: 27).

Disiplinlerarası yaklaşım, sosyal bilimlerdeki metodolojik gelişmelerin öne çıkardığı bir tutumdur. Sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen araştırmalarda ve geliştirilen kuramsal modellerde insan ve toplum tüm yönleriyle incelenmektedir. İnsanı ve toplumu sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel bir obje olarak görüp tüm disiplinlere dayalı kavramlaştırmalar yoluyla irdelemek geçerli bilgilere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Sosyal hizmetin bilgisinin üretilmesinde ve sosyal hizmet araştırmalarının gerçekleştirilmesinde disiplinlerarası yaklaşımla çalışmak mesleğin geçerli ve gerçekçi bilgiye eğitim standardına ulaşmasına imkân sağlamaktadır (Cılga, 2004: 88). Çok sayıdaki yardım mesleğini birbirinden ayıran, kesin ve genel kabul görmüş bir sınır anlayışı yoktur. Farklı disiplinler (sosyal hizmet, klinik psikoloji, okul danışmanlığı, evlilik ve aile terapisi gibi) kendi alanlarının, işbirliği veya ortak anlaşma gerekmeden diğerlerinden ayrıldığını veya uygun bir şekilde örtüştüğünü iddia etmektedir. Bu sorun, bu mesleklerin icrasını lisansa tabi kılan devletlerin, mesleki sınırlar ile ilgili olarak koyulacak kuralları ve yapılacak düzenlemeleri tamamen serbest bir biçimde tanımlamasından kaynaklanmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2014: 23). Aynı sorun Türkiye’de yaşanmaktadır. Yaşanan sorunun lisans öğretimi içinde nasıl yer aldığı bu çalışma ile ortaya konmaktadır. Elbette sosyal hizmet diğer bilim ve mesleklerle yakından ilişkilidir. Ancak asıl konu sosyal hizmetin diğer bilimlerle ilişkisi olmadı için tek tek ilişkileri ele alınmayacaktır. Fakat sosyoloji, psikoloji ve psikiyatri ile olan bağı örnek olarak ve kısaca aşağıda verilecektir.

Sosyoloji ve sosyal hizmet birçok ortak noktayı paylaşırlar, birçok açılardan da birbirlerinden farklıdırlar. Sosyolojiyi L. F. Wand "toplumun bilimi", F. H. Giddens "toplumun bilimsel çalışması", A. W. Small "toplumu etkileyen ve toplum tarafından

etkilendiği düşünölen insanlığın çalışması” olarak tanımlar. Sosyoloji ve sosyal hizmet her ikisi de insanlarla, onların birbirleriyle etkileşimiyle ve bu etkileşimleri anlamayla ilgilenir. Sosyolog özellikle, insanların diğer insanlarla beraber iken nasıl, ne zaman ve niçin oldukları gibi hareket ettikleriyle ilgilenir. Sosyal problemleri ortaya çıkarmayı (pinpoint), araştırma yönetmeyi ve insan birlikleriyle etkileşimi anlamak için mümkün olan her şeyi yapmayı amaçlar. Sosyolog özellikle insan etkileşiminin niçin’i ile ilgilenir. Sosyal alışmacı insanları anlamayla ve onların birlik içerisinde nasıl hareket ettikleriyle ilgilenir. Fakat özellikle bu aynı insanlara sahip oldukları problemlerini çözmeye yardım etmeye ve onların sosyal işlevselliğini arttırmaya uğraşır. Sosyolog genellikle zamanının büyük bir kısmını çalışmaya ve gerçekleri araştırıp ortaya çıkarmaya harcarken; sosyal çalışmacı müracaatçı/ müşteri veya topluluğu anlamaya, uygun bir teşhis koymaya ve problemleri çözmeye yardım ederek daha iyi bir uyum kazandırmak için durumları değiştirerek tedavide ileri gitmeye gayret eder (Yıldırım, 2007: 21).

Psikolog ve sosyal çalışmacı genellikle aynı mesleki takımın üyeleridir. Psikoloji insan davranışlarının bilimidir; insanların davranışlarını, açıklama ve değiştirmeye çalışma alanı olarak ele alır. Özellikle bireyi ve bireyin davranışını anlamayla ilgilenir. Psikoloji ve sosyal hizmet bazı ortak alanlarda çalışırlar. Psikolog esas olarak bireysel davranışlar ve sosyal çalışmacı sosyal işlevler üzerinde odaklanmasına rağmen her ikisi de insan davranışıyla ilgilenir. Her ikisi de insanın düşünme ve hissetme sürecini araştırır. Psikologlar tamamıyla ölçme ve test alanlarına sahiptirler; bireysel davranışlarla ilgili biyolojik faktörler kadar sosyal faktörleri de dikkate alırlar. Bazı psikologlar, özellikle klinik psikologları çalışma safhasının ilerisine giderler ve yardım sürecinde doğrudan insanlarla çalışırlar. Sosyal alışmacı genellikle sosyal işlevsellik ve müracaatçı/ müşteri ilişkileri, müracaatçıların/ müşterilerin kişisel ve sosyal problemlerini karşılamada topluluk kaynaklarını kullanmayla ilgilenir (Yıldırım, 2007: 22). Sosyal alışmacı, müracaatçının sosyal işlevselliğini geliştirmek ya da gelişmekte olan sosyal sorunlardan onu korumaya yardım etmek için kişisel niteliklerini, yaratıcı yeteneklerini ve sosyal bağlantılarını mesleğin bilgisi ile birleştirme çabasındadır.

Sosyal alışmacı ile **psikiyatristin** görevleri de farklıdır, fakat birbiriyle koordineli durumdadırlar. Her ikisi de çoğunlukla aynı mesleki takımın üyeleridir ve her birinin

yapacakları katkı birbirine benzer, hatta aynıdır. Bir psikiyatrist, psikiyatri ile sosyal hizmet arasındaki en önemli farkı şöyle açıklar: Psikiyatrist hastalığın tedavisi ve tıbbi şekli ile uğraşırken, sosyal çalışmacı problemlerin üzerine odaklanır ve insan ilişkilerini kuvvetlendirir. Psikiyatrist genellikle kitapları tarayarak, bilinçsiz isteklendirme (motivasyonları) ve ilgili faktörleri ele alarak baskıyı kişinin iç dinamiklerine yerleştirirken, sosyal çalışmacı çoğunlukla davranışın bilinçli seviyedeki haliyle çalışarak çevreye ve topluluğa ait kaynakları kullanır. Psikiyatri ve sosyal hizmetin birçok ortak noktası vardır. Her iki meslek de kişisel ve sosyal problemi olan insanlarla çalışmayı içerir. Her ikisi de insanlara diğer insanlarla ilişkilerini geliştirmeye yardım eder ve her ikisi de duygu ve heyecanları yönetmeyi anlamak için oldukça fazla ilgiye, duyarlılığa ve yeteneğe sahiptir. Sosyal hizmet ve psikiyatri arasında birçok fark bulunur. Sosyal çalışmacı, sosyal ilişkileri geliştirmek için bazen ekonomik ve birçok materyal kaynaklarını hafif hafif ortaya çıkararak topluluk kaynaklarının tamamını kullanmaya eğilimlidir. Psikiyatrist hastalarla tıbbi temelde uğraşır, gerekirse ilaç kullanımı veya hastanede tedavi yapar ve özellikle bilinçsiz, ruh içi faktörler üzerine odaklanmaya eğilimlidir. Yeni ilaçların ortaya çıkmasıyla psikiyatride hastalıkların duygusal tedavilerinde ilaç tedavisi yaygınlaşmaya başlamıştır. Sosyal çalışmacı genellikle teke tek tedavilerden ziyade bir bütün olarak evlilik ve/veya aile ile çalışır. Ekseriyetle ciddi zihni rahatsızlıklar psikiyatristler tarafından ele alınır; çünkü sosyal çalışmacılar teşhis ve tedavide psikiyatrik anlayışlar kullanırlar ve bazen doğrudan ciddi olarak rahatsızlanmış kişiler ve ailelerle çalışırlar. Psikiyatri patoloji ve hastalığın iyileştirilmesi üzerine odaklanmaya eğilimlidir; sosyal hizmet var olan potansiyeli geliştirmeye ve kuvvetlendirmeye yoğunlaşır. Psikiyatrist özellikle bireysel ve grup davranışlarının iç dinamikleri ile ilgilenir. Sosyal çalışmacı bilhassa sosyal ve topluluk faktörlerini ve etkileşimlerini içeren sosyal işlevsellikle ilgilenir (Yıldırım, 2007: 21-22).

Sosyoloji, psikoloji, psikiyatri yanında sosyal hizmet bölümlerinde özellikle insanı tanımak üzerine felsefe, hukuki bağları itibarıyla hukuk, işletme, sosyal psikoloji, antropoloji, tıp, ekonomi ve benzeri bilgilerin verilmesi de bu disiplinlerle olan yakın ilişkiden kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM 3: SOSYAL HİZMET BÖLÜMLERİNDE VERİLEN DERSLERİN PLAN VE İÇERİKLERİ

3.1. Diğer Bilimlerle Ortak Dersler ve Ders Saatleri

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Bingöl	Celâl Bayar	Düzce	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Sakarya	Başkent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	Maltepe	Üsküdar
Felsefe	2	3	3	2	2	3		3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	2	3
Bilim Felsefesi							2													

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adnan Menderes	Bingöl	Bitlis Eren	Gümüşhane	İstanbul	Karabük	Ondokuz Mayıs	Sakarya	Yalova	İstanbul Arel	KTO Karatay	Niğantaşı
Felsefe	3	4	3	2	2	3	2	2	3		2	3
Bilim Tarihi ve Felsefesi									3	2		
Çağdaş Düşünce Akımları				2								

Felsefeye Giriş, Felsefede Temel Kavramlar ve Sorunlar, Felsefenin Temel Kavramları, Felsefe ve Eleştirel Düşünce, Sosyal Hizmet Felsefesi ve Etik, Sosyal Hizmet İçin Felsefe gibi farklı adlarla bazı bölümlerde 2 saat, çoğu bölümlerde de 3 saat teorik ve zorunlu ders olarak verilmektedir. Bununla birlikte Sosyal Hizmet İçin Felsefe Problemleri, Sosyal Hizmet Felsefesi, Felsefeye Giriş, Eleştirel ve/veya Analitik Düşünme, İnsan Felsefesi, Politik Felsefe adıyla seçmeli, olarak 2 veya 3 saatlik felsefe dersleri yanında, yine seçmeli bilim tarihi veya felsefesi ile çağdaş düşünce tarihi adıyla 2 veya 3 saat üzerinden dersler verilmektedir. Dersler genellikle 1. Dönem verilmektedir. 12 bölüm Felsefe dersi vermemektedir.

Sosyal hizmet bölümlerinde zorunlu olarak okutulan felsefe dersinin içeriğine bakıldığında varlık ve varlığın tanımı/anlamı, akıl yürütme ve bilimsel düşünme, eleştirel düşünme, olaylar-olgular üzerine akıl yürütme, felsefenin temel alanları ve sorunları, insan ve insan ilişkileri, insan ve örgüt ilişkileri konuları ele alınmaktadır. Ayrıca bilgi felsefesi (epistemoloji), bilim felsefesi, varlık felsefesi, hukuk felsefesi, ahlak felsefesi, siyaset felsefesi, dil felsefesi, din felsefesi, sanat felsefesi, eğitim felsefesi, siyaset felsefesi, metafizik ve estetik gibi felsefe dallarına yer verilmektedir. Sosyal hizmet ve felsefe ilişkisi aktarılarak mesleki ahlak ve etiğin önemi bununla

birlikte sosyal çalışmacıların uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde felsefenin rolünün ne olabileceği aktarılmaktadır.

Bununla birlikte eleştirel düşünmede medyanın boyutu ve psikoloji, benlik ve farkındalık, argümanların tanınması ve değerlendirilmesi, sahte bilimsel argümanların yapısı (Celal Bayar, Başkent ve İstanbul Aydın Üniversitesi), batı felsefesinin doğuşu (Kırıkkale Ü.) ele alınmaktadır. Birey-devlet ilişkisi, tabii hukuk ve hukuki pozitivizm (Karatay Ü.) bu derste bahsedilmektedir. Platon, Descartes, David Hume, John Locke, Kant ve T. Hobbes gibi düşünürlerin bilgi, özgürlük-determinizm, etik, faydacılık ve varlık konuları üzerine düşüncelerine yer vermektedir (Maltepe Ü.)

Bilim felsefesi dersi yalnızca İstanbul Üniversitesi'nde verilmektedir. Ders içeriğine bakıldığında Popper, Lakatos, Kuhn, Feyerabend gibi düşünürlerin bilim, bilimin anlamı ve üstlendiği fonksiyonlar üzerine düşünceleri, bilimin sınırlılıkları ve çerçevesi, mantıksal pozitivizm vb. düşünce akımları irdelenmektedir.

Bölümlerde seçmeli olarak okutulan felsefe dersinin içeriğine bakıldığında zorunlu olarak okutulan felsefe dersi içeriğinde belirtilen konulara yer verildiği ve buna ek olarak kamuoyu ve seçmen davranışı, politik tutumların toplumsallaşma süreci, parti kimliği, etnik köken ve cinsiyet farklılıklarıyla grup çatışması, kitle iletişimin ikna sürecindeki etkileri, medyanın kamuoyunu biçimlendirme taktikleri: bilgi iletme ve gündem yaratma, ideoloji kavramının tanımı (Gümüşhane Üniversitesi) ve doğurguları, sosyal baskınlık kuramı ve sistemi meşrulaştırma kuramı gibi (Nişantaşı Ü.) felsefeyi politik yönden ele almakta olup felsefi düşüncenin mitolojik ve teolojik sistemden farkı ve felsefi antropolojiyi (Adnan Menderes Ü.) ele almaktadır.

Bilim Tarihi ve Felsefesi dersi Yalova ve İstanbul Arel Üniversitesi'nde ontolojik açıdan bilginin zorunluluğu, bilginin amacı ve bilginin tarihi ve kaynakları, bilimin ve bilimsel araştırmaların tarihsel gelişimi, sosyal bilimlerde temel yaklaşımlar, bütüncül bilim anlayışı ve temel araştırma teknikleri konularıyla ele alınmaktadır.

Çağdaş Düşünce Akımları dersi sadece Gümüşhane Üniversitesi'nde verilmektedir. Ders içeriği ele alındığında; Yapısalcılık, Post-Yapısalcılık, bio-iktidar, postmodern durum, geç modernizm-kapitalizm, modernitenin deneyimi, risk toplumu, ikili sistem analizi (feminist teori) konularının Michel Foucault, Lyotard, David Harvey, Zygmunt

Baumann, Marshall Berman, Ulrich Beck ve Baudrillard gibi yazarlardan atıflarla verildiği görülmektedir.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bavar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Avdın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Medinol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar		
	Sosyoloji	3		3	3	3	3	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	
Sosyoloji II																																				3	
Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı	3	3	3	3	4	3	3	2	3	3	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2		3	3		2		
Aile Sosyolojisi						4	2						3				2																				
Hukuk Sosyolojisi						3																															
Kent Sosyolojisi	2												2															3									
Kırsal Alanda SH																		2																			
Şehir ve Kültür-İstanbul													2																								
Eleştirel Çok kültürcü Sosyal Hizmet	2																																				
Çok kültürcü Sosyal Hizmet Uygulamaları (S)																			3																		
Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi			3																																		
Sosyal Sorunlar	3					3	2	3			2	3	2					3								3	3		2							3	
Sivil Toplum Örgütleri												3																									
Sosyal Çalışma Uygulamaların da Kültürel Farklılıklar (S)																												2									

Aile sosyolojisi ve sosyal sorunlar, göç, kentleşme ve sosyal hizmet, kentsel sorunlar ve sosyal hizmet, sosyal hizmet için sosyoloji, sosyolojiye giriş, sosyolojide temel kavram ve sorunlar, Türkiye'nin toplumsal yapısı, toplumsal yapı ve kültürel farklılıklar, modernleşme ve sosyal problemler gibi farklı adlar altında dersler açılmıştır. Neredeyse tüm bölümlerin programlarına yerleştirdikleri sosyoloji dersi ile Türkiye'nin toplumsal

ve ekonomik yapısı dersleri, sosyal hizmetin gerçekleşebilmesi için içinde yaşanan toplumun sosyal yapısının bilinmesini gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Genelde haftalık 3 saatlik, ikinci sırada da 2 saatlik planlamaların yapıldığı görülmektedir. Birkaç bölüm ise 4 saat üzerinden müfredatını oluşturmuştur. Diğer sosyoloji dersleri ise toplumu, aileyi, toplumun kültürünü, sosyal sorunları tanımada önemli kilometre taşlarını oluşturmaktadır. Bu dersler kent, kır, göç sosyolojisi, sivil toplum örgütleri ve sosyal sorunlar adı altında seçmeli olarak verilmektedir. Ancak görülen odur ki çoğu bölümlerde istenilirse seçilmez anlamında değil, örneğin iki veya daha fazla açılmış olan farklı sosyoloji dersinden birini seçmek söz konusudur. Açılan seçmeli dersler aşağıda çıkarılmıştır.

Sosyoloji dersleri sosyal hizmet bölümlerinde genellikle 1. Dönem okutulmaktadır. Nişantaşı Üniversitesinde 1.ve 2. Dönem olarak iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Sosyoloji dersinde ele alınan konular, sosyolojinin temel kavramlarını, doğuşunu ele almanın yanında sosyolojik perspektifle sosyal olay ve olguların değerlendirilmesine yöneliktir. Dersin verildiği tüm bölümlerde ders içeriği temelde benzerlikler içermekteyse de bazı konular itibariyle de ayrışmaktadırlar. Öncelikle toplum bilim olarak sosyolojinin tanımı ve temel kavramları, doğuşu ve gelişimi, diğer bilimlerle ilişkisi, katkı sağlayan çağdaş düşünürler (Comte, Durkheim, Marx, Weber vs.), toplumların dönüşüm evreleri, sosyolojik yöntem ve sosyal olay ve olgu, toplumsal yapı ve değişme, toplumsal tabaka ve/veya sınıf, sosyal eşitsizlikler, sosyal grup ve kategori konuları ortaklaşa konuları oluşturmaktadır. Ayrıca küresel eşitsizlik-tabakalaşma (İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Gelişim Üniversitesi) ve suç-toplumsal sapma (Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Sakarya, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve Karatay Ü.) konuları ele alınmaktadır. Devlet ve örgütler üzerinden demokratik ve bürokratik temeller (Adnan Menderes ve İstanbul Gelişim Ü.) bahsedilip toplumsal kontrol mekanizmaları (Gümüşhane Ü.) aktarılmaktadır.

Aile, evlilik, akrabalık, eğitim, din, siyaset, ekonomi, toplumsal cinsiyet konuları genel olarak sosyal bir kurum olarak ele alınmakla birlikte toplumsal ilişkilerin inşasında sosyolojinin birer alt dalları olarak ifade edilmektedir. Nüfus ve demografi konusu sıklıkla sosyoloji derslerinde vurgulanmaktadır. Bununla birlikte din kurumu (Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Yalova, Gediz, İstanbul Gelişim ve Karatay Üniversitesi),

sekülerizm (Adnan Menderes Ü.), eğitim ve kültür (Adıyaman, Adnan Menderes, Anadolu, Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Hacettepe, Karabük, Sakarya, Selçuk, Yalova, İstanbul Aydın, İstanbul Gelişim ve Üsküdar Ü.), toplumsal Cinsiyet (Anadolu, Celal Bayar, Düzce, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve Maltepe Ü.), siyaset kurumu (Adnan Menderes, Anadolu, Erzincan, Selçuk, İstanbul Aydın ve İstanbul Gelişim Ü.) konuları işlenmektedir.

Sosyolojik bakış açısı kazanabilmek amacıyla sosyolojik düşün(ebil)me, sosyalleşme ve bireyselleşme, küreselleşme, sosyal ilişkiler, aile ve Türk aile yapısının değişimi, toplumsal hareketler, gençlik ve şiddet, kültür, birey ve sosyal etkileşim, medya ve kitle iletişim araçları (Ankara, Adıyaman, Anadolu, Karatay ve Sakarya Üniversitesi) ele alınmaktadır. Ayrıca yerleşim yerleri ve biçimleri (Kocaeli Ü.) postmodernite ve sosyal teori, sosyal araştırmalar ve etik, sosyal sapma ve suç (Nişantaşı Ü.) konuları işlenmektedir. Sosyolojide araştırma teknikleri olarak sunulan nitel-nicel araştırmalar ve 1860-1900 yılları arasındaki sosyoloji sistemleri ve 1900'den sonraki sosyoloji sistemleri (Celal Bayar ve Başkent Ü.) irdelenmektedir.

Tarım, sanayi, bilgi ve risk toplumu (Kırıkkale ve Hacettepe Üniversitesi) ve endüstriyel ve post endüstriyel toplumlar (Adnan Menderes ve İstanbul Gelişim Ü.) davranış kalıpları (Gümüşhane, İstanbul ve Medipol Ü.) ve kültür kalıplarıyla (Selçuk, Yalova ve İstanbul Aydın Ü.), çalışma hayatını da içine katarak (İstanbul Esenyurt Ü.) ele almaktadır. Sosyal rol ve statü, rol çatışması, sosyal etkileşim süreçleri çerçevesinde kültürel değişimler (Recep Tayyip Erdoğan Ü.) bahsedilmekle birlikte güncel eğilim ve gelişmeler (Üsküdar, Karabük, Hacettepe ve Adıyaman Ü.) ve sosyolojide yeni yaklaşımlar (Yalova Ü.) ele alınmaktadır. Ayrıca sağlık, hastalık ve engellilik (Sakarya, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt, İstanbul Gelişim ve İstanbul Medipol Ü.) konuları işlenmektedir.

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısı dersi genellikle 3 saat olarak farklı dönemlerde verilmektedir. Bu derste temel olarak Osmanlı döneminde kültürel, siyasal toplum yapısı ve analizi, Osmanlı dönemi nüfus yapısı, Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin kültürel, toplumsal yapısı ve nüfus dağılımları, toplumsal yapı kavramı ve kuramları, aile yapısındaki değişimler, ekonomik gelişmeler çerçevesinde iktisat politikaları ve çalışma hayatı, yoksulluk, kırsal ve kentsel değişim, kentleşme-kentlileşme süreci,

kültürel-siyasal-sosyal olarak toplum yapısındaki değişimler ve gelişmeler, ulus devletin çözülmesi, küresel değişimler, toplumsal sınıflar, toplumsal tabakalaşma, Türk eğitim sistemi, Türk modernleşmesinin özgül koşulları, günümüzde sosyo-ekonomik gelişmeler ve sonuçları ve günümüze değin yaşanan toplumsal değişim ve dönüşüm konuları ele alınmaktadır. Küreselleşen dünyada Türkiye'nin durumu göz önüne alınarak toplumsal yapı ve değişimin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Bununla birlikte popüler kültür ve gençlik (Ankara, Karatay, İstanbul Aydın, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi), Annales Okulunun temel yaklaşımı, toplumsal yapı tartışmaları ve tartışmalardaki özgünlük-evrensellik vurguları (Anadolu Ü.), toplumsal eşitsizlik (Anadolu, Celal Bayar ve Sakarya Ü.), kır, kent ve gecekondu toplumları (Adıyaman ve Kocaeli Ü.), Türkiye'deki etnik gruplar (Adıyaman, Bingöl, Cumhuriyet ve Sakarya Ü.), çokkültürlülük-etnisite (Celal Bayar Ü.) konuları işlenmektedir.

AB nüfus kompozisyonu, göç araştırmaları, (Hacettepe, Gümüşhane ve Karabük Üniversitesi), Türkiye'de siyaset, demokrasi ve bürokrasi (Sakarya ve Selçuk Ü.) ve 1923-1929 dönemi, tek parti dönemi, 1950-1960 dönemi, 1960-1971 dönemi, 1971-1980 dönemi, 1989-1993 Özal dönemi ve II. Dünya savaşı yıllarında yaşanan toplumsal değişimler (Adnan Menderes Ü.) ele alınmaktadır.

Aile sosyolojisi dersi Cumhuriyet, Bitlis Eren, Karabük ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bu dersin başlıca konuları; aile kavramının tanımı ve fonksiyonları, aile içi ilişkiler, aile üyelerinin rolleri ve değerleri, kuramsal perspektifler ve Türkiye'de ve dünyada aile politikaları şeklindedir. Hukuk sosyolojisi dersi sadece Bitlis Eren Üniversitesi'nde verilmektedir. Başlıca konuları; hukuk sosyolojisine giriş, hukuk sosyolojisinin diğer bilimler arasındaki yeri, modern bilim açısından sosyoloji, hukuk ve toplumsal düzen şeklindedir.

Kent sosyolojisi dersi Adıyaman, İstanbul ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde verilmektedir. Kentlerin kökeni, sanayi dönemi öncesi kentler, Avrupa uygarlığı ve sanayi kenti, modern kentleri açıklayan yaklaşımlar ve bir yaşam biçimi olarak kentleşme konuları bu derste ele alınmaktadır. Bununla birlikte kırsal alanda sosyal hizmet dersi yalnızca Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde, şehir ve kültür-İstanbul dersi sadece İstanbul Üniversitesi'nde verilmektedir.

Eleştirel çok kültürcü sosyal hizmet dersi Adıyaman Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Dersin başlıca içeriğini; çokkültürcü sosyal hizmetin kuramsal boyutu, toplumsal uzlaşma, kültürel farklılıklar yaşama ve çalışma becerileri, sosyal hizmette yerel perspektifler, mülakat teknikleri konuları oluşturmaktadır. Çok kültürcü sosyal hizmet uygulamaları dersi ise sadece Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde verilmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet sosyolojisi dersi, yalnızca Anadolu Üniversitesi ders müfredatında yer almaktadır.

Sosyal hizmet bölümleri müfredatında yer alan sosyal sorunlar dersi farklı dönemlerde 2 ve 3 saat olarak okutulmaktadır. Dersin içeriğini; sosyal sorunlara ilişkin temel kavramlar, ilkeler ve kuramsal yaklaşımlar, sosyo-ekonomik yapı ve bu bağlamda Türkiye'nin dünyadaki görünümü, sosyal sorunların önlenmesinin ve çözümlenmesinin önemi, sosyal sorunları önlemeye ve çözmeye yönelik hizmet ve kurumlar, çocuk refahı, engellilik, yaşlılık, suçluluk, göç ve kentleşme, alkol ve uyuşturucu kullanımı, nüfus ve çevre, yoksulluk, işsizlik, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın hakları, terör ve şiddet konuları oluşturmakla birlikte bu konulara ilişkin öğrenci sunumlarıyla dersler işlenmektedir. Bununla birlikte çocuk ihmal ve istismarı, intihar ve okulda şiddet (Cumhuriyet Üniversitesi), boşanma (Üsküdar Ü.), ruh sağlığı, şehir problemleri, ırkçılık, ayrımcılık ve suç (Düzce ve Celal Bayar Ü.) konuları işlenmektedir.

Sivil toplum örgütleri (STÖ) dersi İstanbul Üniversitesi'nde STÖ kavramı, tarihsel süreci, Türkiye'de ve dünyada sivil toplum yapısı ve sosyal hizmet sunan sivil toplum örgütlerinin tanıtımı-sunumu başlıca konularıyla ele alınmaktadır. Sosyal çalışma uygulamalarında kültürel farklılıklar dersi İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde verilmektedir. Bu dersin başlıca konuları; bilim ve araştırma, araştırmanın hazırlık aşamaları ve planlanması, araştırmanın boyutları, kuram ve araştırma, kuramın farklı yönleri, pozitivist ve yorumlayıcı yaklaşım, nitel örnekleme ve saha araştırmaları, odak grup görüşme, tarihsel karşılaştırmalı araştırma, nitel verilerin analizi, araştırma raporunun yazımı, etnografik çalışmalar şeklindedir. Bu bağlamda toplumsal araştırmanın politikası irdelenmektedir.

DERSİN ADI SEÇMELİ																													
	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Nisantasi
Kent, Kır, Göç Sosyolojisi				4	3					2	2			2	2											3	3		3
Kentleşme ve Sorunları		3						3		2		3			2					3			3						3
Kırsal Alanda Sosyal Hiz.	2		3			3						3																	
Kırsal Alanda Sosyal Hiz.						3																							
Sivil Toplum Örgütleri	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2		3	2	2	2	2		2				3	4	2			2	3
Sivil Toplum Örgütleri								3																					
Sosyal Sorunlar				3			2			2		3			2				2										
Aile Sosyolojisi				4						2									3	2			2						3
Cinsiyet Sosyolojisi																													3
Eğitim Sosyolojisi																		3											
Gençlik Sosyolojisi																		3											
Kurumlar Sosyolojisi										2																			
Siyaset Sosyolojisi																													3
Suç Sosyolojisi																		3			3								3
Kültür Sosyolojisi																								2			3	2	3
Çağdaş Sosyoloji Kuram																		3											
Demografi ve Sosyoloji																													3
Eleştirel Teori																										2			
Modernite ve Postmodernite										2																			3
Sınıf ve Sosyal Tabakalaşma										2																			3
Sosyal Değişim ve Küreselleşme																					3								3
Toplumsal Hareketler				3						2																	3		
Toplumsal		3							3	2		3																	

dersi ise Adıyaman, Ankara, Celal Bayar ve Karabük üniversitesinde okutulmaktadır. Dersin başlıca içeriğini; kırsal alanda sosyal hizmet, sosyal-kültürel ve ekonomik sorunlar ve farklılıklar, kırsal alanda sivil toplum örgütlerinin konumu, kültürel farklılıklarda sosyal hizmet uygulaması, kırsal alanda çocuk istismarı ve şiddet, şiddet mağduru kadınlar ve zihinsel engelli grubuna yönelik sosyal hizmet uygulaması oluşturmaktadır.

Sivil toplum örgütleri dersi farklı dönemlerde 2 ve 3 saat olarak okutulmaktadır. Yalnızca Erzincan Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin tanımı, amaçları ve türleri, işlevleri, örgütsel yönetim boyutu, sivil toplum örgütlerinin toplumsal gelişme ve değişme açısından rol ve önemi, sosyal çalışmacının kuruluş işleyiş ve gelişmesindeki rol ve becerileri, Türkiye'de sivil toplum örgütleri ve sosyal hizmet faaliyetleri, demokrasiyi geliştirme hizmet üretme işlevi, sivil toplum örgütlerinde AB katılım süreci ve proje hazırlama süreci, aile ve kadın refahı, çocuk refahı, yoksulluk ve sosyal yardımlar alanlarına ilişkin sivil toplum örgütleri konuları işlenmektedir. Bununla birlikte etnisite, demokrasi, ulus-devlet anlayışı, gönüllülük, hegemonya (Adnan Menderes, Celal Bayar, İstanbul Arel ve Karatay Üniversitesi), sendikalar, dernekler, vakıflar ve özel sektör (Hacettepe, Erzincan, Gümüşhane ve Kırıkkale Ü.) ele alınmaktadır. Ayrıca öğrenci sunumları yapılmakla birlikte sunum sonrası sivil toplum örgütleri sosyal hizmet boyutuyla tartışılmaktadır.

Sosyal sorunlar dersi seçmeli olarak genellikle 3. dönemde, 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Başlıca şu konular ele alınmaktadır: sosyal sorunun tanımı, özellikleri, sorunun küresel etkileri, sorunun sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri, iç ve dış göç, şiddet, çocuk ihmal ve istismarı gibi güncel sorunlar, terör sorunu, kurum ve politikaların sosyal sorun üzerine etkinliği, yoksulluk, işsizlik gibi ekonomik sorunlar. Ayrıca evlilik ve aile yapısındaki değişimler, Türk gelenek, örf ve adetleri, uyuşturucu ve madde bağımlılığı, okullarda şiddet, çocuk suçluluğu (Bingöl ve Sakarya Üniversitesi), engellilik ve yaşlılık sorunları (Gümüşhane Ü.) ele alınmaktadır.

Aile sosyolojisi dersi farklı dönemlerde ailenin tanımı, yapısı ve işlevleri, aile kuramları, Türkiye'de aile yapısı ve aile içi ilişkiler, aile içi sorunlar, kadının statüsü ve sorunları, çocuk değeri ve aile politikaları üzerinde durmaktadır.

Cinsiyet sosyolojisi dersi yalnızca Nişantaşı Üniversitesi'nde, eğitim ve gençlik sosyolojisi dersi de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Kurumlar sosyolojisi dersi ise genel olarak kurum, aile, ekonomi, din, siyaset, sağlık kurumu gibi konularla Gümüşhane Üniversitesi'nde verilmektedir. Siyaset sosyolojisi dersi sadece Nişantaşı Üniversitesi'nde siyaset sosyolojisinin tanımı, siyaset, iktidar ve devlet, otorite, meşruluk ve siyasal sistem, elit teorisi ve siyasetin belirleyiciliği, tarihsel sosyoloji ve Marksist gelenek, modernite ve postmodernizm konularıyla bahsedilmektedir.

Suç sosyolojisi dersi 3 saat üzerinden Recep Tayyip Erdoğan, Yalova ve Nişantaşı üniversitesinde okutulmaktadır. Başlıca suç, suçluluk kavramları, suçluluğun sosyolojik ve biyolojik etkenleri, suçluluğun önlenmesi, çocuk, kadın ve yetişkin suçluluğuna müdahale, şiddet ve şiddetin sonuçları, mobbing konuları ele alınmaktadır.

Kültür sosyolojisi dersi İstanbul Arel, Sabahattin Zaim, Karatay ve Nişantaşı Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Başlıca bu dersin içeriğini; kültür, kimlik, kültürel çeşitlilik, kültürel yetkinlik, çokkültürcü sosyal hizmet uygulamaları, gerekli bilgi ve beceriler, sınıflar, ırk ve etnisite, dil ve haberleşme konuları oluşturmaktadır.

Çağdaş sosyoloji kuram dersi Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde 3.dönem 3 saat üzerinden verilmektedir. Demografi ve sosyoloji dersi ise Nişantaşı Üniversitesi'nde nüfusbilim verilerinin kaynakları ve türleri, nüfus sayımları, kayıt sistemleri, nüfus değişimlerinde kuramsal yaklaşımlar ve sosyoloji, toplumsal açıdan doğum ve ölüm, nüfus değişim unsurları: iç göç, uluslararası göç gibi konularla işlenmektedir.

Eleştirel teori dersi 2 saat üzerinden sadece İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde verilmektedir. Dersin içeriğini; girişimcilik kavramları, yaratıcılık ve yenilikçilik arasındaki ilişkiler ve etkileyen çevresel etmenler, gruplarda ve örgütlerde yaratıcılık ve yenilikçilik konuları oluşturmaktadır.

Modernite ve postmodernite dersi ile sınıf ve sosyal tabakalaşma dersi Gümüşhane ve Nişantaşı Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Ders içerikleri sırasıyla şu şekildedir: modernizm ve yapısalcılığın tanımı, postmodernizm ve postyapısalcılık kavramlarının ilişkisi, Foucault'un arkeoloji kavramı, Derrida'nın postyapısalcı anlayışı, Deleuze ve fark kavramı, Baudrillard'ın üç hal ve simülasyon kavramı; sınıf ve sosyal

tabakalaşmaya ilişkin temel kavramlar, sınıf ve sosyal tabakalaşmanın gelişimi, temel bileşenleri, klasik tabakalaşma kuramları, eşitsizlik teorileri, Osmanlıda, Türkiye’de ve dünyada toplumsal tabakalaşma konuları.

Sosyal değişim ve küreselleşme dersi Selçuk ve Nişantaşı Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Küreselleşme süreci, küreselleşmeye ilişkin temel kavramlar, modernizm ve postmodernizm, sosyal değişim ve küreselleşmenin gelişimi, temel bileşenleri ve teorileri, Türkiye’de sosyal değişim ve küreselleşme etkileri konuları işlenmektedir.

Toplumsal hareketler dersi; 18. ve 19. yüzyıllarda politik ve ekonomik bağlamlar, toplumsal cinsiyet temelli hareketler, ekolojik hareketler, yerel ve küresel alanda emek hareketi, uluslararası aktivizm, küreselleşme karşıtı hareketler (Gümüşhane Üniversitesi), çevreci hareketler, etnik temelli yaklaşımlar, kentsel kimlikler ve kentsel hareketler (Sabahattin Zaim Ü.) konularıyla 2 ve 3 saat üzerinden verilmektedir.

Toplumsal kalkınma dersi Adnan Menderes, Erzincan, Hacettepe ve Karabük Üniversitesi’nde verilmektedir. Temel olarak toplumsal kalkınma, kırsal ve kentsel kalkınmanın tanımı, toplumla çalışma bilgisi ve sosyal hizmette bütüncül yaklaşım, ekonomik ve sosyal kalkınma, ekonomik kalkınmada ve sosyal refah sağlamada devletin rolü, Türkiye’de toplumsal kalkınma çalışmaları, projeleri ve projeleri konuları irdelenmektedir.

Türk töresi ve Türkiye’nin toplum yapısı dersi yalnızca Nişantaşı Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Türk töresi dersinde töre, gelenek, kültür kavramları tartışılıp Türk ve Türk töresi kavramlarının 18.yüzyıldaki gelişimi irdelenmektedir. Dersin sonunda belgesel sunumu yapılmaktadır. Türkiye’nin toplum yapısı dersinde ise Türkiye’de Osmanlıdan Cumhuriyete doğru değişen toplumsal yapının temelleri, Osmanlı dönemi nüfus yapısı, Türkiye’nin kültürel ve ekonomik yapısı, Türkiye’de nüfus dağılımı ve aile yapısındaki değişimlerden söz edilmektedir.

DERSADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar		
Hukuka Giriş	2	2	3	3	3	3	2		3	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	
İnsan Hakları	2					2	2	3		2	3	3		2		2									2	2	2	2		3	3	3	3	
Aile Hukuku														3																			3	
Medeni Hukuk			3					3																										
SH Hukuku																							2											

Genel Hukuk, Hukukun Temel Kavramları Türk Aile ve Çocuk Anayasa Hukuku ders adlarıyla 2 ve 3 saat üzerinden genellikle 1. ve 2. dönemlerde okutulmaktadır.

Hukuka giriş dersinin içeriğine bakıldığında; hukukun çeşitli açılardan tanımlanması, ilkeleri ve kuralları, hukukun kaynakları, hukukun kollara ayrılması: kamu hukuku ve özel hukuk, hak, ehliyet, kişilik kavramları (gerçek ve tüzel kişilikler), hukukun toplum yaşamındaki önemi, toplumsal düzen ve toplumsal düzen kurallarının türleri ve sosyal yaşamı düzenleyen diğer sosyal kurallar, hukukta yaptırım ve çeşitli alanlardan örnekler, Türk yargı sistemi ve anayasal gelişmeler ele alınmaktadır.

Bununla birlikte gelenek hukuku, 1961 Anayasası'nın temel nitelikleri, 1982 Anayasası'nın başlıca özellikleri, 1982 Anayasası'na göre devletin temel nitelikleri, kurucu iktidar ve kuvvetler ayrılığı, TBMM'nin kuruluşu, milletvekillerinin seçimi ve hukuki statüsü, TBMM'nin iç yapısı ve çalışma düzeni, yürütme organının yapısı ve cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar kurulu, olağanüstü yönetim usulleri, anayasa yargısı (Anadolu Üniversitesi), yasama-yürütme-yargı güçleri (Yalova Ü.), sözleşmeler (Adıyaman, Gümüşhane, Baskent, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), nişanlılık, evlenme ve boşanma açısından hukuk (İstanbul Esenyurt ve İstanbul Arel Ü.), ahlaki değerler ve adalet (Hacettepe ve Karabük Ü.), aile, miras, eşya ve ceza hukuku

(Adıyaman, Adnan Menderes, Celal Bayar, Başkent, Gümüşhane, Gediz, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Arel Ü.), borçlar, ticaret ve vergi hukuku (Adnan Menderes, Celal Bayar ve Başkent Ü.), yargılama, icra-iflas ve iş hukuku (Adnan Menderes Ü.) konuları işlenmektedir.

İnsan hakları dersi farklı dönemlerde 2 ve 3 saat üzerinden sunulmaktadır. Bu derste genel olarak temel insan hakları, tarihsel gelişimi içinde hak, eşitlik ve sosyal adalet kavramları, hakların birinci, ikinci ve üçüncü kuşak olarak sınıflandırılması, sosyal adalet, demokrasi ve insan hakları kültürünün oluşturulmasında sosyal hizmetlerin rolü ve işlevleri, meslek ve disiplin yönüyle insan hakları ve hak kavramı, ikilemler ve karşılaşılan sorunlar, vaka tartışmaları, insan haklarıyla ilgili bildiri ve sözleşmeler (Birleşmiş Milletler Şartı, İnsan Hakları Beyannamesi Çocuk Hakları Beyannamesi) ele alınmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de insan hakları gelişim öyküsü (Celal Bayar, Düzce ve İstanbul Gelişim Üniversitesi), batı düşüncesinde insan hakları, hümanizm neyi imgeler, güç ve baskı (Hacettepe ve Erzincan Ü.), sözleşme dışı mekanizma ve usuller, olağanüstü yönetim usulleri, UNESCO, ILO, insan haklarının bölgesel düzeyde korunması, Avrupa insan hakları sistemi, Amerikalılar arası insan hakları sistemi, Afrika insan hakları sistemi (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt) bu ders içeriğinde yer almaktadır.

Aile hukuku dersi, Kırıkkale ve Üsküdar Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste; Türk Medeni Kanununa göre aile, aileyi güçlendiren ve zayıflatan etmenler (Üsküdar Ü.), hukukun kaynakları, çocuk hukuku, Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi, mahkemeler, iş hukukunda çocuk hakları (Kırıkkale Ü.) konuları ele alınmaktadır.

Medeni hukuk dersi, Anadolu ve Erzincan Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Başlıca şu konular işlenmektedir: hukuk kavramı, tanımı, çeşitleri, hukukun gerekliliği, medeni hukukun yürürlük kaynakları ve uygulanması, hakların kazanılması ve kaybedilmesi, hukuki ilişkilerde hakların kazanılmasında iyi niyetin rolü, ispat yükü ve resmi sicil ve senetler, kişiler hukuku; gerçek kişilik, kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi, gerçek kişinin ehliyetleri (hak ehliyeti ve fiil ehliyeti) fiil ehliyetine göre gerçek kişilerin hukuki durumu, tüzel kişilik kavramı, tüzel kişiliğin başlangıcı, tüzel kişilerin ehliyeti, tüzel kişiliğin sona ermesi, dernekler ve vakıflara

ilişkin hukuk kuralları, aile hukuku, evlilik hukuku, hısımlık hukuku, vesayet hukuku ve miras hukuku. Sosyal hizmet hukuku dersi ise yalnızca Gediz Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı mevzuatı, çocuk hukuku, medeni hukuk, dernek ve vakıflara ait sosyal hukuk kurallarıyla ele alınmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Karabük	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Sabahattin Zaim	Niğantaşı
	İnsan Hakları ve SH	3		3	3				2		2	2		3	2	3	3	3		3
Çocuk Hakları ve Hukuku		3	4									2	3	2				2		
Aile Hukuku		3	3						3			2		2						3
Sağlık Hukuku			4	3				2				2		2						
Aile ve Çocuk Hukuku																		2		
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku					3	3														3
İş Yaşamının Hukuki ve Ekonomik Yönleri					3	3														
Ceza Hukuku (S)							3													

Çocuk hakları ve sosyal hizmet, iş yaşamının hukuki ve ekonomik yönleri, sağlık kurumu ve sağlık hukuku, sağlık hukuku ve sosyal hizmet ve benzeri adlarla seçmeli hukuk dersleri verilmektedir. Ders içerikleri ise;

İnsan hakları ve sosyal hizmet dersi, sosyal hizmet bölümlerinde seçmeli olarak 2 ve 3 saat üzerinden okutmaktadır. Hak ve sosyal adalet kavramları, insan haklarıyla ilgili bildirge ve sözleşmeler, demokrasi ve insan hakları kültürünün oluşturulmasında sosyal hizmetin rolü, savunmasız ve ayrımcılığa maruz kalan gruplar, ikilemler ve sorunlar, insan haklarının sosyal hizmet uygulamalarında görünümü ele alınmaktadır. Bununla birlikte kültür ve insan hakları, etik ve insan (Bingöl ve Sakarya Üniversitesi), öz-düşünümsellik (Kırıkkale Ü.), medeni ve siyasi haklar, Türkiye'de ve dünyada insan hakları kavramları tartışmaları, Türkiye'de insan hakları ihlallerine karşı alınacak önlemler (Selçuk Ü.), kanunlarda insan hakları (Bitlis Eren Ü.), batı düşüncesinde insan hakları, hümanizm, eleştirel kuram: sosyal hizmette eleştirel bakış açıları (Gümüşhane ve Kırıkkale Ü.) ele alınmaktadır.

Çocuk hakları ve hukuku dersi Ankara, Bingöl, Ondokuz Mayıs, Recep Tayyip Erdoğan, Sakarya ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Dersin başlıca

içeriğini; sosyal hizmette çocuk hakları ve sorun alanları (özel koruma önlemleri), sorun alanına ilişkin uygulamalar ve genel ilkeler, çocuk hakları ve hukuku bağlamında bildirge ve sözleşmeler, yüksek yararı gözetme, kültürel aktiviteler, temel sağlık ve refah, medeni kanun, ceza yasası, anayasa, iş kanunu konuları oluşturmaktadır. Ayrıca, sivil haklar ve özgürlükleri, çocuk haklarının analizi, sosyal hizmet bütünleştirilmesi (Ankara Üniversitesi), modern çocukluk paradigmasının oluşumu ve felsefi temelleri, Türkiye’de modern çocukluğun kuruluşu (Sakarya, Bingöl ve İstanbul Aydın Ü.) ele alınmaktadır.

Aile hukuku dersi 2 ve 3 saat üzerinden Ankara, Bingöl, Karabük, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve Nişantaşı Üniversitesi’nde okutulmaktadır. Başlıca aile kavramı, aile hukukuna ilişkin temel kavramlar, aile sosyolojisi temel teorileri, nişanlanma, evlenme, boşanma, mal rejimleri, nafaka yükümlülüğü, hısımlık: soybağı, evlat edinme, velayet, koruyucu aile hizmetleri, aile danışmanlığı, ailenin yaşadığı psiko-sosyal sorunlar, aileye ilişkin mevzuat: Kanunlar, yönetmelikler, yönergeler vs. ve uluslararası mevzuat konuları işlenmektedir.

Sağlık hukuku dersi 4.dönemde Bingöl, Bitlis Eren, Gümüşhane, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi’nde verilmektedir. Ele alınan başlıca konular: sağlık hukuku ve sağlık kurumları, tedavi sözleşmeleri ve hukuki nitelikleri, tedavi hizmetlerinde hekimin özen borcu, hukuki sorumluluk bakımından hekimin kusuru ve ispatı, organ nakline ilişkin yasal düzenleme, sağlık hizmetlerinde idarenin kusurlu-kusursuz sorumluluğu, biyobankaların hukuki esasları, kamu ve özel hastanelerin hukuki statüleri şeklindedir.

Aile ve çocuk hukuku dersi sadece İstanbul Aydın Üniversitesi’nde okutulmaktadır. Çocuk ve aile hukuku, çocuk ve aile hukukundaki temel mevzuatlar, Türkiye’de ve dünyada çocuk ve aile hukuku uygulamaları, nişanlanma, evlilik, boşanma, velayet ve evlat edinme konuları işlenmektedir.

İş ve sosyal güvenlik hukuku Celal Bayar, Düzce ve Nişantaşı Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Temel olarak iş ve sosyal güvenlik hukukunun özellikleri ve kaynakları, bireysel ve iş hukuku, iş sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri, iş sözleşmelerinin sona ermesi ve fesih türleri, sosyal güvenlik sistemi, çalışma yaşamında kadın ve koruyucu düzenlemeler, tazminatlar ve iş güvencesi konuları ele alınmaktadır.

Ceza hukuku sadece Erzincan Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste ceza hukukunun temel kavramları, suç ve cezada kanunilik ilkesi ve sonuçları, ceza yasalarının zaman-yer bakımından uygulanması, Suçun maddi ve manevi unsurları, cezai sorumluluğu kaldıran ve azaltan sebepler irdelenmektedir.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıvaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bavar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Avdın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelisim	İstanbul Medipol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar		
Psikoloji	3	3	4	3	3	3	3	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	
Sosyal Psikoloji			3	3		4	3		3	3	4		3	2	3		3							2				3									2
Sosyal Psikoloji II			3																																		
Aile Psikolojisi													2																								
Gelişim Psikolojisi					3											2	2							3													
Örgütsel Davranış																					3			3													
Pozitif Psikoloji																																				2	
Psikolojik Danışma Rehberlik							2																														
Ruh Sağlığı, Bozuklukları																					3																

Davranış Bilimleri, Örgütsel Psikoloji, Genel Psikoloji, Sosyal Hizmet İçin Psikoloji adlarıyla genellikle 2 ve 3 saat üzerinden 1.Dönem okutulmaktadır.

Psikoloji dersinde psikolojinin tanımı, kapsamı ve önemi, psikoloji kuramları: nörobiyolojik yaklaşım, davranışsal yaklaşım, bilişsel yaklaşım, psikoanalitik yaklaşım, varoluşçu yaklaşım ve diğer kuramsal yaklaşımlar, diğer bilimlerle olan ilişkisi, psikolojinin alt dalları ve araştırma yöntemleri, bireyin gelişim aşamaları: çocukluk gençlik, orta yaş ve yaşlılık, kişilik ve benlik, kişilik kuramları (Freud'un kişilik kuramı), edimsel bellek, öğrenme ve öğrenmenin ilkeleri, motivasyon, davranış,

davranışın biyolojik temelleri, algılama, duygu, heyecan, algı ve güdülenme, dil ve iletişim ve liderlik konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte sosyal psikoloji genel olarak bu ders içeriğinde vurgulansa da klinik psikoloji, deneysel psikoloji ve endüstri psikolojisi (Celal Bayar, Erzincan, Hacettepe, Karabük ve Kırıkkale Üniversitesi) ile stres ve sağlık psikolojisi (Düzce, İstanbul Aydın ve İstanbul Gelişim Ü.) yine bu dersin içeriğinde bahsedilmektedir.

Ayrıca bu derste evrim (Bingöl ve Sakarya Üniversitesi), uyum mekanizmaları (Adıyaman, Ankara ve Karabük Ü.), önyargılar (Adnan Menderes, Celal Bayar ve Düzce Ü.), birey-grup ilişkileri, stres yönetimi (Ankara Ü.), ahlak gelişimi kuramları (Piaget ve Kohlberg) (Cumhuriyet Ü.), hafıza ve zeka (Celal Bayar, Düzce, Karatay ve Üsküdar Ü.), psikoterapi (Nişantaşı Ü.), , sinir hücreleri ve beyin, iç salgı bezleri ve hormonlar (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), klasik ve edimsel koşullanma (Adnan Menderes, Celal Bayar, Cumhuriyet, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve Karatay Ü.) konuları ele alınmaktadır. Sosyal hizmette psikolojinin hangi konumda yer aldığı ve önemi ise Adnan Menderes, Yalova, Başkent ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde vurgulanmaktadır.

Sosyal psikoloji dersi farklı dönemlerde ele alınmaktadır. Yalnızca Anadolu Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Sosyal psikoloji dersinin okutulduğu üniversitelerde ele alınan başlıca konular şu şekildedir: sosyal psikolojinin tanımı ve temel kavramları, örgüt, grup, topluluk ve toplumda sosyal etkileşim grupları, gruba üye olma nedenleri, grup üyeliğinin olumlu ve olumsuz sonuçları, sosyal psikolojinin diğer bilimlerle ilişkisi, sosyal psikolojide kullanılan araştırma yöntem ve teknikleri, cemiyet ve kültür grupları, kitle iletişim araçları ve algılar, sosyal medya grupları, liderlik, sosyal çevre ve sosyalleşme, davranışı etkileyen etmenler, uyma davranışı, motivasyon, tutum ölçekleri: tutum-algı ve tutum-davranış ilişkisi.

Bununla birlikte sosyal psikolojinin tarihçesi (Anadolu Üniversitesi) anlatılmaktadır. Sosyal psikoloji ile bağlantılı olarak sağlık, siyaset ve yasa (Bitlis Eren Ü.) konuları bu derste ele alınmaktadır. Bunlara ek olarak sosyal algı yükleme, yükleme yanlılıkları (Anadolu ve İstanbul Esenyurt Ü.), saldırganlık davranışı (Anadolu, Bitlis Eren ve Ondokuz Mayıs Ü.), dil ve haberleşme (Karabük ve Kırıkkale Ü.), arketip yaşantılar,

kognitif dünya, algı ve düşünce tortuları, kültürleşme ve göç (Celal Bayar ve Düzce Ü.) konuları işlenmektedir.

Aile psikolojisi dersi 2 saat üzerinden sadece Karabük Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Ailenin tanımı ve işlevleri, aile türleri, toplumsal değişim sürecinde aile, kültür, benlik, bireycilik-toplumculuk ve aile, aile parçalanması ve boşanma, aile işlevleri ve türleri, kültürel yaşantıda ilişki ve etkileşimin kavranması konularına değinilmektedir.

Gelişim psikolojisi dersi Bitlis Eren, Necmettin Erbakan, Ondokuz Mayıs ve Gediz Üniversitesi'nde 2 ve 3 saat üzerinden 2. dönem ele alınmaktadır. Derste başlıca şu konularda bahsedilmektedir: Çocuk gelişimine yönelik farklı bakış açıları, gelişim psikolojisinde tartışılan konular, araştırma yöntemleri, gelişim kuramları, gelişim dönemleri (Bedensel, cinsel, bilişsel gelişim gibi), gelişim dönemi özellikleri.

Örgütsel davranış dersi 3 saat üzerinden Yalova ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde değinilmektedir. Örgüt türleri ve sosyal hizmet örgütlerinin temel özellikleri, yönetim kavramının tanımı, örgüt ve yönetim kuramları, yönetici olarak sosyal çalışmacı konuları ele alınmaktadır.

Pozitif psikoloji dersi Nişantaşı Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Yaşam doyumu, bireyin kaynaklarının açığa çıkarılması ve keşfi, kaynakların yaratıcılıkla bağlantısı, kişisel ve kültürel potansiyelin kullanımı, şükran günlüğü, mutluluğu arttıran yedi yol (öğrenilmiş olumluluk, şükretme) gibi yöntemler aktarılıp öğrencilerden bu ders içeriğinin sonunda farklı konularda yazılmış teorik araştırma ve kavramsal çalışmalara ilişkin değerlendirme yapması beklenmektedir.

Psikolojik danışma rehberlik dersi yalnızca Cumhuriyet Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden, ruh sağlığı bozuklukları dersi ise sadece Selçuk Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden ele alınmaktadır. Psikolojik danışma rehberlik dersinde, kendini gerçekleştirme kavramı-insancı psikoloji ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, rehberlik hizmetleri, rehberliğin ilke ve amaçları, psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri, psikolojik danışma kuramları ele alınırken ruh sağlığı bozuklukları dersinde psikiyatrik sosyal hizmetin tarihsel gelişimi, ruh sağlığında temel ilke ve kavramlar, şizofreni, sanrılı bozukluklar, duygulanım bozuklukları, kişilik bozuklukları, organik

ruhsal bozukluklar, çocukluk-ergenlik dönemi ruhsal sorunları, Türkiye’de ruh sağlığı alanına ilişkin yasal düzenlemeler ele alınmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Erzincan	Gümüşhane	Karabük	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	Niğantaşı
	Çocukla Psikolojik Görüşme															
Edebiyatta Psikolojik İncelemeler		3														
Gelişim Psikolojisi				3	3		2	3			2		2			
Grup Psikolojisi												3				
Kültürel Psikoloji												3				
Moral ve Motivasyon	2					3										
Örgütsel Davranış										2		3				
Psikopatoloji																3
Psiko-Sosyal Boyutlarıyla Mobbing/ Şiddet			3					3						2	3	
Sağlık Psikolojisi																3
Sosyal Psikoloji (S)				4								3	2			
Yakın İlişkiler Psikolojisi (S)												3				

Çocukla psikolojik görüşme dersi, Niğantaşı Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Derste başlıca görüşmenin ne ve nasıl olduğu, iletişim becerileri, görüşme ile ilgili temel teknikler ve uygulamalar, ön görüşme çeşitleri konusuna değinilmektedir.

Edebiyatta psikolojik incelemeler dersi sadece Adnan Menderes Üniversitesi’nde okutulmaktadır. Sanat yapıtları ve edebi ürünler, edebi türler, tepki makinesinin yapısı, psikanaliz ve yazın, davranışın çevrede etkisi, engellenme, çatışma ve baskılar ve kişilik kavramına değinilerek öykü ve şiir incelemeleri yapılmaktadır.

Gelişim psikolojisi 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Derste ele alınan başlıca konular şu şekildedir: gelişim kavramları, gelişim dönemleri: çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık, gelişim ve öğrenme süreci, öğrenme sürecinde davranışçı yaklaşım.

Grup psikolojisi ve kültürel psikoloji dersi sadece Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Moral ve motivasyon dersi Adıyaman ve Erzincan Üniversitesi’nde verilmektedir. Derste başlıca moral değerler, moral ve

motivasyonun yüksek seviyede tutulması, kişisel gelişim, çalışma hayatında başarılı olmanın ilkeleri, hasta ve hasta yakınlarıyla iletişim kurarken kültürel değerlerin bilinmesinin önemi üzerine durulmaktadır.

Örgütsel davranış dersi Necmettin Erbakan ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Psikopatoloji dersi yalnızca Nişantaşı Üniversitesi'nde okutulmaktadır.

Psiko-sosyal boyutlarıyla mobbing/şiddet dersi Ankara, Karabük, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 6. Dönemde okutulmaktadır. Mobbing kavramının tanımı, mobbing sürecinin nedenleri, mobbing sürecinin aşamaları, mobbing davranış biçimleri, mobbingin çalışanlar üzerindeki sosyal etkileri, insan hakları açısından mobbing ve sosyal hizmet, mobbingin önlenmesinde sosyal hizmet müdahaleleri, yasal düzenlemeler (Ankara Üniversitesi), mobbing ve toplumsal cinsiyet (Karabük Ü.), şiddet ve şiddete başvurma nedenleri, şiddetin psikolojik ve sosyolojik sonuçları, kadına, çocuğa yönelik uygulanan şiddet (Sabahattin Zaim Ü.), intihar, madde kullanımı, kolektif şiddet (savaş, terör, işkence, linç vs.), nefret suçları, hayvanlara yönelik uygulanan şiddet (İstanbul Esenyurt Ü.) ele alınmaktadır.

Sağlık psikolojisi dersi sadece Nişantaşı Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bu derste sağlık psikolojisi kuramları, hasta-tedavi ekibi ilişkisi, stres ve sağlık ile baş etme yolları, durumsal krizler, kronik ağrı ve ağrı ile baş etme (menapoz, kanser), kardiyovasküler hastalıklar (yüksek tansiyon), koroner kalp hastalığı, astım, yeme davranışları ve egzersiz, ölümcül veya kronik bir hastalığı olan bireylerin yakınlarının yaşadığı sorunlar ele alınmaktadır.

Sosyal psikoloji dersi seçmeli olarak Bingöl, Recep Tayyip Erdoğan ve Sakarya Üniversitesi'nde farklı ders saatleri ile okutulmaktadır. Derste alınan başlıca konular: sosyal psikolojinin tarihçesi, sosyal psikolojide kullanılan yöntem ve teknikler, sosyal uyuma davranışı, tutum-davranış ilişkisi, iletişim ve propaganda, sosyal algı, kişilik yargılarında düşülen yanılgılar. Yakın ilişkiler psikolojisi dersi ise yalnızca Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Bitlis Eren	Gümüşhane	İstanbul	Karabük	Necmettin Erbakan	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	Gediz	İstanbul Arel	İstanbul Medipol	Maltepe	Nişantaşı	Üsküdar
	Tıbbi Sosyal Hizmet		3		3	2	2		3							3
Tıbbi ve Psikiyatrik Sosyal Hizmet	2		4				2		3		2	2		3		3
Toplum Sağlığı ve Sağlık Sistemleri				3						3						
Temel Sağlık Bilgisi, Tıbbi Terminoloji													2			
Halk Sağlığı			3		2											
Hastalıklar ve Sosyal Hizmet						2										
Psiko-Sosyal Rehabilitasyon			3													
Sağlık Hizmetlerinde İletişim													2			
Sağlık İçin Sosyal Bilimler													2			
Tıbbi İlk Yardım			3										2			
Çevre Koruma, İş Sağlığı ve Güvenliği												2				

Tıbbi sosyal hizmet dersi Adnan Menderes, Bitlis Eren, Gümüşhane, İstanbul ve Necmettin Erbakan Üniversitesinde 2 ve 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Tıbbi sosyal hizmet kavramı tanımı, gelişimi, tarihçesi, yasal çerçevesi, hastalar ve hasta hakları, hastaların karşılaştığı psiko-sosyal sorunlar, hastane ve tıbbi ortamlarda sosyal hizmet uygulamaları, sosyal çalışmacıların, sosyal çalışmacının tıbbi alana ilişkin mesleki rolleri, kronik hastalıklarda sosyal hizmet uygulamaları ele alınmaktadır. Derste ayrıca vaka tartışmaları ve değerlendirmeleri yapılmaktadır. Bununla birlikte hasta ve ailesiyle çalışırken genogram, Patch Adams (Film gösterimi ve tartışılması) (Adnan Menderes Üniversitesi), anksiyete ve duygudurum bozuklukları, medikal model ve biyopsikososyal model (Bitlis Eren, Gümüşhane Ü.) konuları ele alınmaktadır. Tıbbi sosyal hizmet müdahalesinin öğretilmesi (İstanbul Ü.), sağlığın toplumsal olarak ele alınması, sosyal hizmette tıp ile ilgili yaklaşımların öğretilmesi (Nişantaşı Ü.) amaçlanmaktadır.

Tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet dersi farklı dönemlerde okutulmaktadır. Ders içeriğine bakıldığında; tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmetin Türkiye’de ve dünyadaki gelişimi, sağlık kurumlarında sosyal çalışmacının rolleri, bedensel, ruhsal ve sosyal sağlık, sağlıkta sosyal hizmet değerleri ve etik, hasta hakları ve hasta haklarının yasal çerçevesi işlenmektedir. Bununla birlikte sosyal hizmet uygulamalarında ekip

çalışmasının önemi aktarılmaktadır. Ayrıca, modern tıbbın eleştirisi (Adıyaman Üniversitesi), ruhsal hastalıklar ve DSM-IV (Karabük Ü.), hastane ve özel-devlet polikliniklerde kriz bakımı, kamu halk sağlığı (İstanbul Arel Ü.) ele alınmaktadır.

Toplum sağlığı ve sağlık sistemleri dersi Bitlis Eren ve Yalova Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Toplum sağlığı kavramı, toplum sağlığının korunmasına ilişkin önlemler, toplumda sık görülen sağlık sorunları ve korunma yöntemleri, sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi ve yönetimi konuları işlenmektedir.

Temel sağlık bilgisi, tıbbi terminoloji dersi sadece İstanbul Medipol Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Ders içeriğine bakıldığında; sağlık kavramı, tıbbi terminoloji kavramı, tıbbi terimlerin oluşturulmasındaki kurallar, bilim dalları ile ilgili terminoloji, anatomi-fizyoloji-hastalıklar-tanısal işlemlere göre terminoloji konusu ele alınmaktadır.

Halk sağlığı dersi Anadolu ve Gümüşhane Üniversitesi'nde temel olarak halk sağlığı kavramının tanımı, önemi, uygulama alanları, hastalık ve toplumsal ilişkiler, sağlık sistemlerindeki eşitsizlikler (Cinsiyet, yaş, ekonomik durum, engellilik yönüyle), enfeksiyon hastalıkları, sigara ve alkol bağımlılığı konularıyla işlenmektedir.

Hastalıklar ve sosyal hizmet dersi yalnızca İstanbul Üniversitesi'nde verilmektedir. Bu derste hastalığın ve sık görülen hastalıkların tanımı yapılmakta tanı ve tedavi yöntemleri bu derste aktarılmaktadır.

Psiko-sosyal rehabilitasyon dersi Anadolu Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Sağlık hizmetlerinde iletişim ve sağlık için sosyal bilimler dersi İstanbul Medipol Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Ders içeriklerine bakıldığında; iletişim, iletişimin öğeleri ve koşulları, iletişim engelleri, sağlıklı iletişim, hedef kitle, sağlık hizmetlerinde iletişim düzeyleri, karar verme modelleri ve görüşme teknikleri konularına değinilmektedir. Bununla birlikte sağlık için sosyal bilimler dersinde; sağlık ile hastalık, iktidar ve toplumsal cinsiyet ilişkisi, sağlık ve hastalığın popüler kültürdeki temsilleri ve sağlık politikaları aktarılmaktadır.

Tıbbi ilkyardım dersi Anadolu ve İstanbul Medipol Üniversitesi'nde 2.dönemde okutulmaktadır. Derste genel ilk yardım bilgileri, hasta/yaralının ve olay yerinin değerlendirilmesi, temel yaşam desteği, ilkyardım (Kanamalarda, yaralanmalarda,

yanıklarda, kırık, çıkık, burkulmalarda, bilinç bozukluklarında, zehirlenmelerde, hayvan ısırıklarında, göz-kulak-buruna yabancı cisim kaçmasında, boğulmalarda) ve ilkyardım teknikleri ele alınmaktadır. Çevre koruma, iş sağlığı ve güvenliği sadece İstanbul Arel Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Çevrenin korunmasına ilişkin temel kavramlar ve ilkeler, çevre kirliliği ve etkileri (hava, su ve çevre kirliliği), çevre korunmasına ilişkin önlemler ve yasaklar, işçi sağlığı ve iş güvenliği, meslek hastalıkları ve nedenleri, iş kazaları, nedenleri ve iş kazalarının sınıflandırılması, işyeri sağlık ve güvenlik birimleri, işyeri hekimliği ve mühendisliğinin önemi irdelenmektedir.

DERSİN ADI SEÇMELİ	DERSİN ADI																								
	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Psikiyatrik SH (S)	3	3		3			3			2			2						3	3	2			3	
Tıbbi Sosyal Hizmet (S)		3											2						3	3	2			3	2
Tıbbi ve Psikiyatrik SH(S)			2	3	3			2						2		2	2					2	3		
Tıbbi ve Psikiyatrik SH(S)				3	3									2											
Dünyada ve Ülkemizde Anne ve Çocuk Sağlığı (S)												2													
Ergoterapi (S)								2																	
Halk Sağlığı (S)									2											3		3		3	
İnsan Anatomisi (S)											2										2				
İnsan Fizyolojisi (S)											2														
İnsan ve Sağlık (S)													2				3								
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde SH (S)										3															
Psikodrama (S)															3										
Sağlık İletişimi (S)							2																		
Sağlık ve Çevre (S)			3			3	2																		2
Sağlıkta Yoga (S)																						2			
Tıbbi Terminoloji (S)																					2				
Toplum Sağlığı ve Sağlık Sistemleri (S)	3			3	3					3	2													3	
Toplum Sağlığı ve Sağlık Sistemleri (S)				3	3																				
Uğraşı Terapisi (S)											2														
Üreme Sağlığı ve SH(S)				3									2				3								
Üreme/Cinsel Sağlık SH (S)				3																					

Psikiyatrik sosyal hizmet dersi seçmeli olarak 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Psikiyatrik sosyal hizmetin tanımı ve tarihçesi, psikiyatrik bozukluklar (ruh hastalıkları) ve tanı kriterleri ele alınmaktadır. Bununla birlikte hastalığın biyolojik, psikojik ve sosyal sonuçları, sağlık sistemleri, hasta hak ve sorunları, Türkiye'de günümüzde sağlık hizmetleri (Kocaeli Üniversitesi), hastalara yönelik sağlık politikaları ve hizmet modelleri, ekip çalışması ve sosyal çalışmacının rolü, psikiyatrik sosyal hizmetin temel ilke ve uygulama esasları (Yalova ve Sabahattin Zaim Ü.), tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmette proje geliştirme (Ankara Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca, çocuk ve ergenin psikiyatrik değerlendirmesi, çocuklarda zihinsel engel ve yaygın gelişimsel bozukluklar (otizm, enüresiz, enkoprezis, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu), çocuklarda okul korkuları ve ayrılık anksiyetesi, karşı gelme karşı olma bozukluğu, davranım bozukluğu, erişkin psikiyatrisinde sosyal hizmet uygulamaları (öykü alma) (Adnan menderes ve İstanbul Aydın Ü.) ele alınmaktadır.

Tıbbi sosyal hizmet dersi seçmeli olarak farklı dönemlerde okutulmaktadır. Tıbbi sosyal hizmetin tanımı, tarihçesi ve yasal çerçevesi, hasta hakları ve sorunları, hastalıkların psiko-sosyal boyutu, kanser hastalığı, hemodiyaliz hastalığı ve HIV/AIDS hastalığında tıbbi sosyal hizmet uygulamaları ve sosyal çalışmacının rolleri, tıbbi sosyal hizmet ve tükenmişlik ele alınmaktadır. Hastalıkların tanısı ve tedavisi (Ankara Üniversitesi), hastalıkların ailesine yönelik sosyal hizmet müdahalesi (İstanbul Sabahattin Zaim ve Yalova Ü.) ve organ naklinde sosyal çalışmacının rolleri (Karatay Ü.) aktarılmaktadır.

Tıbbi ve psikiyatrik sosyal hizmet seçmeli olarak 2 veya 3 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. Celal Bayar, Düzce ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Ders içeriğine bakıldığında; başlıca hasta hakları, hastaların karşılaştığı sorunlar, hastalıkların psiko-sosyal boyutu, tıbbi sosyal hizmet uygulamaları ve kronik hastalarda sosyal hizmet uygulamaları aktarılmaktadır. Bununla birlikte sağlık politikaları ve hizmet modelleri (Bingöl, Sakarya ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi), kronik hastalıkların yaşam boyu etkileri konuları işlenmektedir. Ayrıca, bu derste Guguk Kuşu ve Patch Adams film gösterimi (İstanbul Gelişim ve Celal Bayar Ü.) yapılmaktadır.

Dünyada ve ülkemizde anne ve çocuk sağlığı dersi seçmeli olarak sadece Kırıkkale Üniversitesi'nde 2 saat olarak okutulmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de anne ve çocuk

sağlığının durumu, anne ve çocuk sağlığını etkileyen doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası faktörler, gebelik dönemi, beslenme ve beslenme yetersizliğine bağlı sorunlar, aile planlaması, çocuklarda sık görülen bulaşıcı hastalıklar, koruyucu önlemler ve bağışıklama, çocuklarda ve ergenlerde görülen ruhsal hastalıklar, çocuklarda kaza ve yaralanma nedenleri konuları işlenmektedir.

Ergoterapi dersi Gümüşhane Üniversitesi'nde 2 saat olarak okutulmaktadır. Ergoterapinin tarihçesi, yaşam kalitesi ve ergoterapi, kişi merkezli çalışma ve holistik yaklaşım (çok yönlü bakış), engel ve psikolojik yönler, bozukluk ve katılım aktivite ve çevre ilişkisinin açıklanması, mental sağlık hizmetlerinin tarihçesi, ergoterapinin sosyal yönünün tartışılması, akut ve uzun süreli bakım hizmetleri, toplum temelli mental sağlık hizmetleri, okullar, askeri rehabilitasyon merkezleri ve işyerleri bu derste bahsedilmektedir.

Halk sağlığı dersi seçmeli olarak İstanbul, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Toplum sağlığının tarihsel gelişimi, toplum sağlığının tanımı, toplum sağlığının temel ilkeleri, sağlığa etki eden faktörler, toplum sağlığı örgütlenmesi, toplum sağlığı açısından sağlık planlaması ve organizasyonu, bulaşıcı hastalıklar ve kontrolü ele alınmaktadır.

İnsan Anatomisi ve insan fizyolojisi dersi Kırıkkale Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden verilmektedir. İnsan anatomisi dersinde; hücrelerde gerçekleşen temeller, insan vücudunun moleküler yapı ve işlevleri, biyolojik terminoloji, doku, organ ve organik sistemlerin görevleri, üreme ve katılım, gen ve kromozomlar ele alınmaktadır. İnsan fizyolojisi dersinde dolaşım ve solunum fizyolojisi, sindirim sistemi fizyolojisi, ürogenital sistem fizyolojisi, endokrin sistem fizyolojisi ve işlevsel bozuklukların sağlık üzerindeki etkileri irdelenmektedir.

İnsan ve sağlık dersi Necmettin Erbakan ve Selçuk Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Derste başlıca sağlık ve ilk yardım, şok ve koma çeşitleri, bulaşıcı hastalıklar, hipertansiyon ve diyabet hastalıkları, zehirlenmeler, epilepsi ve panik atak, psikiyatrik hastalıklar (Şizofreni, Bipolar bozukluk) ele alınmaktadır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliğinde sosyal hizmet dersi Karabük Üniversitesi'nde verilmektedir. Başlıca şu konular işlenmektedir: iş güvenliği ve güvenlik kavramı,

güvenlik kuralları, tehlike kaynakları, tehlikelerin belirlenmesi, risk değerlendirmesi, güvensiz durum ve davranışları belirleme, güvensiz durum ve davranışları belirleme, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile sosyal hizmet ilişkisi.

Psikodrama, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Sağlık iletişimi dersi Gümüşhane Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden kendini tanıma, insanı anlama, çatışma yönetimi, iletişim becerileri, iletişimde engeller, hemşire-hasta iletişimi, etkili insan olma, diksiyon becerisi ve beden dili konuları ile ele alınmaktadır.

Sağlık ve çevre dersi Bitlis, Erzincan, Hacettepe ve Karatay Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Çevre sağlığı ve temel kavramlar, ekosistem, sağlık ve çevre ilişkisi, çevre sağlığı, hava kirliliği, çevredeki kirleticiler, atık (Bitlis Eren ve Erzincan Üniversitesi), Türkiye'de önemli sağlık sorunları, sağlık yönetimi, temel sağlık hizmetleri, sağlık araştırmaların yöntem bilimi (epidemioloji), bilgi okuryazarlığı, bulaşıcı hastalıklar, ilk yardımın önemi (Hacettepe Ü.), sağlık sosyolojisinde güncel tartışmalar, sosyo-ekonomik statü ve toplumsal sağlık, Anadolu kültüründe hastalık ve sağlık, iş ve meslek hastalıkları ve korunma yolları, dünyada ve Türkiye'de sağlık politikalarında dönüşüm (Karatay Üniversitesi) ele alınmaktadır.

Sağlıkta yoga dersi yalnızca İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Tıbbi terminoloji dersi başlıca vücut sistemleri, hastalık sebepleri, belirtileri, bulguları, kardiyovasküler sistem terminolojisi, endokrin sistem terminolojisi, solunum sistemi terminolojisi, göz-kulak-burun-boğaz tıbbi terimleri, santral ve periferik sinir sistemi tıbbi terimleri, radyoloji ve nükleer tıp konularıyla İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden verilmektedir.

Toplum sağlığı ve sağlık sistemleri dersi Ankara, Celal Bayar, Düzce, Karabük, Kırıkkale ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesinde iki ayrı dönemde de verilmektedir. Genel olarak bu derste hastalık ve toplumsal ilişkiler, halk sağlığı kavramı, halk sağlığının gelişimi, sağlık ve hastalık kavramları, koruyucu-önleyici-tanı-tedavi-rehabilitasyon hizmetleri, Türkiye'deki sağlık kurumları ve yapısı, sık görülen hastalıklar, sağlık hizmetlerinde kullanılan kayıt ve istatistikler, sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi konuları işlenmektedir.

Uğraşı terapisi dersi yalnızca Kırıkkale Üniversitesinde seçmeli olarak 2 saat üzerinden verilmektedir. Geriatri alanında; zihinsel, psiko-motor, egzersiz ve sportif vb. aktiviteleri, demanslı yaşlılara yönelik mimari düzenlemeleri, demanslı yaşlıların kurumsal bakıma uyum sağlamasına yönelik aktivite uygulamalarını ele almaktadır.

Üreme Sağlığı ve sosyal hizmet dersi Celal Bayar, Necmettin Erbakan ve Selçuk Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de verilmektedir. Üreme sistemi, gebeliği önleyici yöntemler, aile planlaması, çocuk sağlığı, kadın üreme sağlığı, sık karşılaşılan cinsel sorunlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, engelliler ve üreme sağlığı konuları, güvenli annelik (doğum öncesi-doğum-doğum sonrası bakım) konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI ZORUNLU	Anadolu	Bingöl	Erzincan	Gümüşhane	İstanbul	Kocaeli	Ondokuz Mayıs	Sakarya	İstanbul Esenyurt	Üsküdar
İletişim / İletişim Becerileri	3		3		3	2			2	2
Etkili İletişim Teknikleri	3									
Sosyal Hizmette İletişim ve Dil							2			
Sosyal Hizmette Halkla İlişkiler ve İletişim	3	3		2				3		3

İletişim/ İletişim becerileri dersi Anadolu, Erzincan, İstanbul, Kocaeli, İstanbul Esenyurt ve Üsküdar Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. İletişim kavramı ve kapsamı, iletişim modelleri, etkin ve edilgen dinleme, mikro, mezzo ve makro düzeyde iletişim becerileri, elde edilen bilgi ve becerileri sosyal hizmet müdahaleleri ile bütünleştirme, toplumsal yapılar ve iletişim araçları (medya) konuları ele alınmaktadır.

Etkili iletişim teknikleri dersi Anadolu Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden, sosyal hizmette iletişim ve dil dersi Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır.

Sosyal hizmette halkla ilişkiler ve iletişim dersi Anadolu, Bingöl, Gümüşhane, Sakarya ve Üsküdar Üniversitesi'nde farklı dönemlerde genelde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Dersin içeriğine bakıldığında; halkla ilişkilerin tanımı, tarihsel gelişimi, halkla ilişkilerin amacı ve hedefleri, kitleleri etkileme yolları (reklam, propaganda, pazarlama vb.), halkla ilişkilerin uygulama alanları, kurumsal kimlik, kurumsal imaj ve

İtibar, kariyeri olumsuz etkileyen faktörleri ele alınmaktadır. Bununla birlikte iletişimin kapsamı, amacı, özellikleri, iletişim çatışmaları ve engelleri, iletişimde dinleme türleri ve beden dili konuları irdelenmektedir.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	Üsküdar
	İletişim Becerileri/ Bilgisi		3	3	3							1	3	2	2					3		2	2	3	
İletişim / Etkili İletişim / Dil						3	3	3								2	3							3	
Halkla İlişkiler ve İletişim	2		3	3		3	3	3	2						2			3						3	3
Halkla İlişkiler						3	3																		
Etkili İletişim						3	3																		
Etkili İletişim Teknikleri			3																						
Oyunla İletişim		3												2	2						3	2			
Beden Dili					3	3																			
Beden Dili						3																			

İletişim becerileri/bilgisi dersi genelde 2 ve 3 saat üzerinden ele alınmaktadır. İletişimin tanımı, amacı ve özellikleri, sözlü-sözsüz iletişim, iletişimin öğeleri, iletişimi etkileyen faktörler, iletişimde çatışma ve çözüm yolları, beden dili konuları işlenmektedir. Bununla birlikte iletişim ve etkileşim arasındaki fark (Adnan Menderes Üniversitesi), etkili sunuş teknikleri (Ankara Ü.), iletişimin ana bileşenleri (sosyal yapı, sosyal özdeşim, sosyal algılama), grup ve küçük topluluklarla etkileşim (Hacettepe ve Kırıkkale Ü.), iletişimde geri bildirim (Yalova Ü.), empati ve duygusal zeka, dış görünüş, kişisel imaj ve benlik (İstanbul Aydın Ü.) konularına değinilmektedir.

İletişim/Etkili iletişim/Dil dersi genel olarak 3 saat üzerinden verilmektedir. Bu derste iletişim kavramı, iletişim özellikleri, iletişim türleri, iletişim süreci, iletişimi engelleyen hususlar, etkili iletişim becerisi, etkili konuşma-dinleme becerisi, kişiler arası iletişimde çatışma ve çözüm yolları, iletişim ve toplum (Kadın, erkek, çocuk ve genç vs.) konularına değinilmektedir.

Halkla ilişkiler ve iletişim dersi 2 veya 3 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de bu ders verilmektedir. Halkla ilişkiler bilim dalının doğuşu, kamuoyu nezdinde sempati oluşturma ve bunu sürekli kılma, verilen hizmetin paydaşları ile iletişime geçme-işbirliği yapma (Adıyaman ve Düzce Üniversitesi), Amerika'da ve Avrupa'da halkla ilişkiler, Osmanlı toplumunda devlet-halk ilişkisi, işletmelerde halk ilişkileri, reklam ve tanıtımın sosyal yönü (Celal Bayar ve Yalova Ü.), örgütlenme açısından halkla ilişkiler (Erzincan Ü.), halkla ilişkilerde itibar yönetimi, sosyal sorumluluk kampanyaları (Celal Bayar ve Karatay Ü.) ele alınmaktadır.

Etkili iletişim dersi Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 2.dönem verilmektedir. Etkili iletişim teknikleri dersi 3 saat üzerinden Anadolu Üniversitesi'nde verilmektedir.

Oyunla iletişim dersi Adnan Menderes, Kocaeli, Necmettin Erbakan, İstanbul 29 Mayıs ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Başlıca işlenen konular; iletişim kavramı ve türleri, oyun kavramı ve türleri, oyun süreci ve sosyal hizmette kullanımı, oyun türleri, oyunun farklı nüfus gruplarında kullanımı, oyunun eğitimlerde kullanımı, oyun malzeme ve araçlarının kullanımı şeklindedir.

Beden dili dersi Bitlis Eren ve Celal Bayar Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de verilmektedir. Bedenin bir bütün olarak kullanılması (jest, mimikler, yüz ifadeleri, baş hareketleri), el ve kol hareketlerinin güçlendirdiği ve zayıflattığı ifadeler, bazı duygulara ait jest ve mimikler, insanlarla ilişkileri kolaylaştıran davranışlar, yalan-şüphe-tereddüt ifadeleri ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste öğrencilere iyi ve kötü uygulama örnekleri gösterilerek tartışılmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Bitlis Eren	Erzincan	Hacettepe	Karabük	Yalova	İstanbul 29 Mayıs
Demografi	3	3	2	3	3	3

Demografi dersi Hacettepe 2 saat üzerinden; Bitlis Eren, Erzincan, Karabük, Yalova ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Demografik kavramlar, demografik veri kaynakları, demografik araştırma yöntemleri, demografik göstergeler, nüfus artışı, nüfus değişimi, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, nüfusun

yaşlanması, doğurganlık, doğurganlığı etkileyen faktörler, göç ve kentleşme, nüfus politikaları, toplumsal cinsiyet (Hacettepe, Karabük ve Erzincan Üniversitesi) konuları işlenmektedir. Bununla birlikte göç tanımı, verimlilik kavramları ve ölçüleri, boşanmanın ve evlenmenin tanımı (Bitlis Eren Ü.), Türkiye'deki nüfusun yapısı, temel özellikleri ve dinamikleri (Yalova Ü.) üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Cumhuriyet	Düzce	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
Sosyal Antropoloji	3	3	2	3	3	2	3	4			2	3	3	3	3	3		2	2	2		3	3	2	3		3	3	3	2
Sosyal ve Kültürel Antropoloji									3	2															3					
Sosyal Antropoloji (S)															3	3					3									

Sosyal antropoloji dersi sosyal hizmet bölümlerinde 2 ve 3 saat üzerinden ve genellikle 2.dönemde okutulmaktadır. Sosyal antropolojinin tanımı, kapsamı, sosyal antropolojiye ilişkin kavramların tanımları, diğer bilimlerle ilişkisi, evrim modelleri, kuram ve yaklaşımlar, kültür kavramı tanımı, kültürün özellikleri, kültürel süreçler, kültürel farklılıklar, toplumu tanımaya yönelik aile, soy, evlilik, akrabalık, cinsiyet rolleri, nüfus, dil, din, ırk, kimlik ve etkinlik konuları irdelenmektedir.

Bununla birlikte sosyal antropoloji dersinde; sosyal/kültürel antropoloji ayrımının temeli (Adıyaman ve Karabük Üniversitesi), ideoloji ve simgesel sistem (simgeler ve göstergeler), günümüz dünya toplumları, kalkınma ve bağımlılık (Adnan Menderes, Başkent ve İstanbul Aydın Ü.), sosyal etkileşim ve normlar (Ankara Üniversitesi), çok kültürlülük (Bitlis Eren ve Adnan Menderes Ü.), kültürel sistemler (avcılık, toplayıcılık, tarım, hayvancılık, endüstri ve kent toplumları) (Düzce, İstanbul Gelişim ve Karatay Ü.), kültürel benzerlikler ve farklılıklar (Kocaeli Ü.), iklim ve beslenme ilişkileri (Gümüşhane Ü.) ele alınmaktadır.

Sosyal ve kültürel antropoloji dersi Hacettepe, İstanbul ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Antropolojinin kapsamı, konusu, yöntemi ve temel

kavramları ele alınmaktadır. Kültür kavramı kültürel süreçler, ekonomik ve siyasal sistemler, akrabalık, evlilik, aile ve toplumsal cinsiyet konuları işlenmektedir. Ayrıca günümüzde antropolojinin durumu ve sosyal yaşama, kültüre ait çeşitlilikler aktarılmaktadır.

Sosyal antropoloji dersi seçmeli olarak Recep Tayyip Erdoğan, Selçuk ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 2.dönemde okutulmaktadır. Bu derste sosyal antropolojinin tanımı, temel kavramlar, sosyal antropolojinin tarihçesi, diğer bilimlerle ilişkisi, antropoloji kuramı, kültür kavramı, özellikleri, çeşitleri, evlilik, aile, toplumsal cinsiyet, akrabalık, din ve tören konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adivaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bavar	Düzece	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
Sosyal Politika ve Planlama		3		3	3	3	3	3		2	3	3	3	3	2	3	3	3	4	3		3	3	3	3				3	3	3	
Sosyal Politika	3		3																		3			3			3	3				3
Sosyal Politika ve Planlama II																3																
Türkiye'de Sosyal Politika																											3					
Sosyal Politika ve Planlama (S)									3																							
Sosyal Adalet / Temelleri (S)																								3								

Sosyal politika ve planlama dersi farklı dönemlerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de verilmektedir. Sosyal politika kavramı, kapsamı, tarihsel gelişimi, sosyal politikanın ulusal ve uluslararası düzeydeki araçları, Türkiye'de sosyal politika oluşumu, sosyal politika modelleri, beş yıllık kalkınma planında sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, Avrupa

Birliği'nde sosyal politikaların gelişimi, sosyal refah politikaları ve sosyal çalışmacıların sosyal refah politikasındaki rolü ele alınmaktadır.

Bununla birlikte sosyal politika ve planlama dersinde liberal devletten sosyal devlete, devlet anlayışındaki değişimler ve sosyal devlet (Adnan Menderes, Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi), yoksulluk ve eşişsizlik, demografi ve sosyal politika (Gümüşhane, Hacettepe, Karabük ve İstanbul Arel Ü.), planlama kavramı ve türleri (Ankara, Kocaeli ve İstanbul Aydın Ü.), sosyal hizmette kurum politikası (Bingöl, Sakarya, Selçuk, Nişantaşı ve Karatay) konuları işlenmektedir. İktidar, siyasi partiler, işişi işveren sendikaları, sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri, işveren örgütleri, dernek ve vakıflar (Celal Bayar ve Düzce Ü.) sosyal politika çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Sosyal politika dersi Adıyaman, Adnan Menderes, Yalova, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Esenyurt, İstanbul Sabahattin Zaim ve Üsküdar Üniversitesinde farklı dönemlerde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Başlıca sosyal politika ve sosyal planlama kavramlarına, sosyal politikanın sosyal hizmet uygulamasındaki yeri ve önemine, Avrupa Birliği'nde sosyal politikaların bugünkü gelişimine, Türkiye'deki planlı dönem ve sosyal politikalara, Uluslararası sosyal politikaların kurumsal yapısı, sosyal politikanın uygulama alanlarına değinilmektedir.

Türkiye'de sosyal politika dersi yalnızca İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde 5.dönemde; seçmeli olarak sosyal politika planlama dersi Erzincan Üniversitesi'nde ve sosyal adalet/temelleri dersi Karabük Üniversitesi ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 3.dönemde verilmektedir. Türkiye'de sosyal politika dersinde; planlama, sosyal politika, sosyal refah devleti ve sosyal kalkınmanın tanımı, sosyal politikanın tarihçesi, üç ana refah devleti (liberal, korporatif-devletçi, sosyal demokrat), karşılaştırmalı sosyal refah modellerinde ideoloji, küreselleşmenin sosyal politika ve sosyal refah üzerindeki etkisi, sosyal politika ve sosyal hizmetler, refah harcamaları, çocuklara yaşlılara ve engellilere yönelik sosyal politikalar ele alınmaktadır. Seçmeli olarak verilen sosyal politika ve planlama dersinde; planlama ve sosyal politikanın önemi, sosyal politikanın hedefleri, sosyal politikanın ulusal-uluslararası düzeydeki amaçları, sosyal hizmet ve sosyal politika ilişkisinin tarihsel arka planı ve sosyal hizmette kurum politikası aktarılmaktadır. Sosyal adalet/temelleri dersinde; sosyal adalet kavramının tarihsel analizi, sosyal hizmet ile sosyal adaletin ilişkisi, sosyal refah,

insan hakları, hukuk devleti ile sosyal adaletin ilişkisi, sosyal devlet ile sosyal adaletin ilişkisi, sosyal adalet bağlamında hükümetlerin plan, program ve politikaları konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	İstanbul Aydın
Sosyal Pedagoji	2

Sosyal pedagoji dersi yalnızca İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Pedagojinin tarihi ve günümüzdeki etkileri, pedagojinin dayandığı teorik temeller ve kavramlar ele alınmaktadır. Eğitim paradigmaları, çocukların ve okulun toplumda konumu, pedagoji ve çocuk eğitimi, pedagoji ve yetişkin eğitimi konuları işlenmektedir. Avrupa'da farklı eğitim sistemlerin karşılaştırmalı analizi yapılmaktadır.

DERSİN ADI	ZORUNLU																														
	Adivaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bavar	Düzce	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenurt	İstanbul Gelisim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi
Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Yönetim ve Organizasyon / İşletme Yönetimi	3	3	3	3	3	4	3	3	2	4	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3
Genel İşletme / İşletmeye Giriş									2						2													3			
Eleştirel Düşünme, Yaratıcılık ve Girişimcilik			3																					2	2						
Sosyal Hizmet Sektöründe Girişimcilik															3												2	-	2		
İnsan Kaynakları Yönetimi																												3			
Kalite Güvencesi ve Kalite Yönetim Sistemleri																								2							

Sosyal hizmet kuruluşlarında yönetim ve organizasyon/işletme yönetimi dersi farklı dönemlerde genel olarak 3 saat üzerinden ilgili üniversitelerde okutulmaktadır. Örgüt ve yönetim kavramı, yönetim kuramları, sosyal hizmet örgütlerinin temel özellikleri ve çeşitleri, liderlik, karar verme ve risk, yönetici olarak sosyal çalışmacı, sosyal hizmet örgütlerinde yönetim (çağdaş yönetim anlayışının sosyal hizmete uyarlanması) ve

süreçleri, örgütsel iletişim süreci, örgütsel çatışma ve değişme, sosyal hizmet alanlarında proje tasarımı yönetimi ve insan kaynakları yönetimi konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte bu derste sosyal hizmet kurumlarında kalite yönetimi (Ankara ve İstanbul Aydın Üniversitesi), sosyal hizmet idaresi ve işletme arasındaki farklar, Keynesyen sosyal refah politikası modelinde yönetim, Schumpeteryen sosyal refah politikası, yeni kamu yönetimi, çevresel değişimin dört boyutu, değişimi planlama, stratejik planlama, SWOT analizi, öğrenen örgütler (Hacettepe ve Gümüşhane Ü.), gönüllü yönetimi (Ankara, Gümüşhane, Hacettepe ve İstanbul Aydın Ü.), Foucault'un örgütler kuramı, zaman ve mekânın denetimi, Weber'in bürokrasi görüşü, bürokraside resmi ve resmi olmayan ilişkiler, sosyal hizmet ve yerel yönetimler (Bingöl, Karabük, Sakarya ve Gediz Ü.) konuları ele alınmaktadır.

Ayrıca yönetim ve yönetişim üzerindeki farklar (Bitlis Eren Üniversitesi), insani hizmet örgütlerinde çevresel kaynakları kullanma ve fon geliştirme (Selçuk Ü.), vizyon ve misyon, değerler ve etik (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), işletme alt sistemi, işletme içi uyum, işletmenin kuruluş çalışmaları ve işletmenin büyüklüğü, hukuki açıdan işletme çeşitleri, işletmenin işlevleri (İstanbul Gelişim Ü.), özel sektörde sosyal hizmet kuruluşlarının özellikleri ve çeşitleri, sosyal hizmet mesleğinin özel sektördeki rolü ve etkinliği, özel sektörde sosyal hizmet uygulamalarının sosyo-ekonomik, kültürel ve psikolojik boyutu, yasal ve yönetsel boyutu, sosyal işletmecilik, özel sosyal hizmet kuruluşlarının sosyal sorumluluğu, halklar ilişkiler ve iletişim (Nişantaşı Ü.) konuları öğretilmektedir.

Genel işletme/İşletmeye giriş dersi Gümüşhane, Necmettin Erbakan ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Ele alınan başlıca konular şu şekildedir: işletme yönetimine ilişkin temel kavramlar, organizasyon teorileri (klasik, neo-klasik ve modern), işletmenin amaçları, işletmelerin sınıflandırılması, işletmelerin hukuki yapıları, işletme büyüklüğü, pazarlama-finans fonksiyonu, insan kaynakları yönetimi, iktisadilik ve rantabilite kavramları.

Eleştirel düşünme, yaratıcılık ve girişimcilik dersi Anadolu, İstanbul Arel ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde problem ve düşünme sürecinde yaratıcılığı ve yenilikçiliği kullanma, zihin haritalama ve yaratıcılık, yaratıcılık ve yenilikçilik arasındaki ilişkiler,

yaratıcılığı ve yenilikçiliği etkileyen çevresel değişkenler, grup ve örgütlerde yaratıcılık ve yenilikçilik başlıca konularıyla ele alınmaktadır.

Sosyal hizmet sektöründe girişimcilik dersi Necmettin Erbakan ve İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. İnsan kaynakları yönetimi dersi İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden insan kaynakları yönetiminin tarihçesi, kapsamı, amaçları ve fonksiyonları, iş tanımı ve analizi, insan kaynakları temini ve planlanması, personel değerlendirme ve ücret yönetimi başlıca konularıyla öğretilmektedir.

Kalite güvencesi ve kalite yönetim sistemleri dersi İstanbul Arel Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Başlıca şu konular ele alınmaktadır: kalite yönetimi felsefesi ve temel prensipleri, kalite yönetimi üzerine görüşler, üretim sistemleri, Kaizen anlayışı ve işletmelerde uygulanması, kalite yönetiminde problem çözme araçları (çetele tablosu, histogram, pareto diyagramı, balık kılçığı tekniği vb.).

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adnan Menderes	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	KTO Karatay	Nişantaşı
	Eleştirel Düşünme ve Girişimcilik		3														
Genel İşletmecilik Bilgileri													3				
Girişimcilik			4	4												4	2-2
Girişimcilik			4														
Uygulamalı Girişimcilik								4									
Girişimcilik ve KOBİ'ler						4											
İnsan Kaynakları Yönetimi			3	3	3						3				3	3	
İnsan Kaynakları Yönetimi ve SH			3	3													
Özel SH Kuruluşları ve Yönetimi	3		3	3					3	2		2					
Özel SH Kuruluşları ve Yönetimi			3	3													
Proje Yönetimi ve Girişimcilik														3			
SH Kuruluşlarında Stratejik Planlama							2										
SH Toplam Kalite Yönetimi		3	3	3													
Toplam Kalite Yönetimi			3	3													
Yönetim ve Organizasyon					3												3

Eleştirel düşünme ve girişimcilik dersi yalnızca Bitlis Eren Üniversitesi'nde seçmeli olarak 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste başlıca sözlü akıl yürütme ve bilimsel

düşünme, argümanların tanınması ve değerlendirilmesi, sahte bilimsel argümanların yapısı, benlik ve farkındalık, sözlü anlatım, bilme yöntemleri ve düşünme, medya ve eleştirel düşünme, düşünce ve mantık konuları işlenmektedir.

Genel işletmecilik bilgileri dersi sadece Selçuk Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden işletme kavramı, işletmenin tarihsel gelişimi, işletme biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi, işletmenin amaçları ve başarı ölçütleri, , çağdaş işletmelerde yönetim, işletme türlerinin sınıflandırılması, işletme büyüklüğü ve kapasite türleri, işletmenin işlevleri (üretim, pazarlama, araştırma ve geliştirme) konularıyla ele alınmaktadır.

Girişimcilik dersi Celal Bayar, Düzce, Karatay ve Nişantaşı Üniversitesinde okutulmaktadır. Bu derste girişimciliğin temelleri, iş fikri geliştirme ve yaratıcılık egzersizleri, stratejik yönetim, yönetim ve pazarlama planı, küresel bakış ile girişimcilik, liderlik kavramı ele alınmaktadır. Ayrıca vaka analizleri ve proje sunumları yapılmaktadır.

Uygulamalı girişimcilik dersi İstanbul Üniversitesi'nde 4 saat üzerinden okutulmaktadır. Girişimcilik ve KOBİ'ler dersi ise Gümüşhane Üniversitesi'nde 4 saat üzerinden girişimcilikte başarı ve başarısız faktörleri, fizibilite raporu, ölçek ve kapasite, işletme türleri ve KOBİ'ler, yönetim, üretim, pazarlama ve finans işlevinde yenilikler, KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal sisteme katkıları konularıyla işlenmektedir.

İnsan kaynakları ve yönetimi dersi Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul 29 Mayıs ve Karatay Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin tanımı, kapsamı ve tarihçesi, genel kuramlar, insan kaynakları yönetiminin önemi, temel işlevleri, personel seçimi ve işe alım süreçleri, iş ve görev tanımları, oryantasyon ve oryantasyon süreçleri, iş analizi, performans değerlendirmesi, ücret ve kariyer yönetimi ele alınan başlıca konulardır.

Özel sosyal hizmet kuruluşları ve yönetimi dersi Adnan Menderes, Celal Bayar, Düzce, Karabük, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste özel sosyal hizmet kuruluşlarının temel özellikleri, özel sosyal hizmet kuruluşlarının sosyal, kültürel, yasal ve yönetsel yanları, sosyal işletmecilik, özel sosyal hizmet kuruluşlarının sosyal sorumluluğu, yönetim ve

organizasyon, özel sosyal hizmet kuruluşlarında yönetim ve organizasyon, personelin görev ve sorumlulukları konuları ele alınmaktadır.

Proje yönetimi ve girişimcilik dersi yalnızca Yalova Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste girişimci ve girişimcilik tanımı, girişimciliği etkileyen faktörler, proje oluşturma yöntemleri, proje yönetimi ve geliştirme konuları irdelenmektedir.

Sosyal hizmet kuruluşlarında stratejik planlama dersi Hacettepe Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden stratejik planlama ve yönetimin tanımı, kapsamı, SWOT analizi, misyon-vizyon-ilkeler ve değerler, amaçlar ve hedefler, faaliyetler ve proje izleme, değerlendirme ve performans ölçümü, projenin temel özellikleri ve proje yönetiminin aşamaları konularıyla işlenmektedir.

Sosyal hizmet toplam kalite yönetimi dersi Bitlis Eren, Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de ele alınmaktadır. Derste başlıca toplam kalite yönetiminin tanımı, tarihçesi ve önemi, toplam kalite yönetimi sistemleri, proses yaklaşımı, kalite el kitabı ve dokümanların ve kayıtların kontrolü, okullarda ve hastanelerde/sağlık kurumlarında yoplam kalite yönetimi konuları öğretilmektedir.

Yönetim ve organizasyon dersi Erzincan ve Nişantaşı Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 3.dönemde okutulmaktadır. Yönetim ve yönetici kavramları, karar verme süreci, yöneticilik ve planlama, yönetime ilişkin genel teori ve yaklaşımlar (Klasik yönetim teorisi, Neo-Klasik yönetim teorisi, durumsallık yaklaşımı), yönetimde güç ve otorite kavramları, yöneticilik ve liderlik, koordinasyon ve denetim (Erzincan Üniversitesi) konuları ele alınmaktadır. Ayrıca yönetimi inceleyen diğer bilim dalları, yönetim bilimiminin tarihçesi, örgüt kavramı ve örgütleri meydana getiren unsurlar, örgütlerin alt sistemleri ve kuramları, örgütlerde toplam kalite yönetimi, yönetim ve denetleme, iş ve sosyal güvenlik hukuku (Nişantaşı Ü.) konuları irdelenmektedir.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Medipol	KTO Karatay	Nisantasi	Üsküdar
	Ekonomi	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3	3	3	3
Ekonomi II									3																		
Ekonomik Kalkınmanın Sosyal Analizi																		3									
Finansal Yönetim						3																					
Genel Muhasebe 1						3																					
Genel Muhasebe 2						3																					
Makro Ekonomi																								3			
Mikro Ekonomi																								3			
SH Finansman						3																					

DERSİN ADI SEÇMELİ	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Yalova	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Ekonomiye Giriş	3						
Finansa Giriş ve Proje Yönetimi							3
Sosyal Kalkınma ve İstihdam Politikaları				3	3	3	
Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet		3	3				

Ekonomiye giriş, genel ekonomi, genel iktisat, iktisada giriş, iktisat bilimine giriş, sosyal hizmet için iktisat, iktisat gibi adlarla belirtilen ekonomi dersi üniversitelerde genel olarak 3 saat üzerinden 1.dönem veya 2.dönem verilmektedir. Karabük Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde de bu ders verilmekte olup Ekonomi II adlı dersle okutulmaktadır.

Ekonomi ile ilgili temel tanımlar ve kavramlar, iktisadın-ekonominin gelişimi ve kapsamı, milli gelir bileşenleri ve ölçme yöntemleri, maliye ve para politikaları, üretim ve maliyet fonksiyonları, bankacılık sistemi, gelir, istihdam, büyüme, kalkınma, dış denge, arzı ve talebi etkileyen temel faktörler, azalan marjinal fayda ilkesi, kısa ve uzun dönem üretim, rekabet piyasaları (monopollü rekabet ve oligopol piyasa), eksik rekabet piyasaları, işsizlik, enflasyon ve uzun dönem büyüme, üretici ve tüketici davranışları, devletin piyasa dengesine müdahaleleri konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte mikro iktisat-makro iktisat ayrımı, pozitif ve normatif iktisat, para kayıplarının varlığı (Erzincan, Hacettepe ve Kırıkkale Ü.), uluslararası ticaret ve ödemeler dengesi (Adıyaman, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), ekonomide sosyalist ve karma sistem, güncel ekonomik olayların tartışılması, dolaylı ve dolaysız müdahale (Selçuk ve İstanbul Aydın), Keynesyen sistem (Celal Bayar, Düzce ve Karabük Ü.), açık ve kapalı ekonomilerde maliye politikaları (Nişantaşı Ü.), faiz (Ankara ve Karabük Ü.) ve döviz piyasası (Adnan Menderes, Karabük, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) konuları ele alınmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın sosyal analizi dersi, yalnızca Gediz Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden hükümet programları, kalkınma ve eylem planları, kamu politikaları çerçevesinde ekonomik kalkınma, iç ve dış borçlar, yoksulluğun önlenmesi, sosyal adalet ilkeleri başlıca konularıyla işlenmektedir.

Finansal yönetim, genel muhasebe 1, genel muhasebe 2 ve sosyal hizmetlerde finansman dersleri Erzincan Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. Finansal yönetim dersinde, işletmelerde finans fonksiyonu kavramı ve boyutları, finans yöneticisinin amaç fonksiyonu ve çevre, paranın bugünkü ve gelecekteki değeri, kaynaklar (kısa, orta ve uzun vadede), ortalama sermaye hesaplanması konuları ele alınmaktadır. Genel muhasebe derslerinde başlıca muhasebenin tanımı, ilkeleri, muhasebenin ilkeleri, bilanço ve düzenlemesi, gelir tablosu ve düzenlemesi, tek düzen hesap planı, sürekli ve aralıklı envanter yöntemleri, stok kartlarının düzenlenmesi konuları irdelenmektedir. Sosyal hizmetlerde finansman dersinde başlıca yatırım kararı, türleri ve boyutları, fizibilite raporu ve bölümleri, net nakit akışlarının hesaplanması, yatırım projelerinin değerlendirilmesi ve kullanılan yöntemler, karlılık ve geri ödeme süresi yöntemi, maliyet ve kar karşılaştırma yöntemi, sosyal hizmetlerde finansman kararları konuları işlenmektedir.

Mikro ve makro ekonomi dersi, İstanbul Medipol Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Mikro ekonomi dersinde iktisadın tanımı ve temel kavramları, arz ve talep uygulamaları, esneklikler, üretim ve maliyetler, tam rekabet piyasaları, eksik rekabet piyasaları, faktör piyasaları, kamusal mallar ve dışsallıklar; makro ekonomi dersinde mikro iktisat ve makro iktisat ayrımı, milli gelir muhasebesi, milli hasılanın

belirlenmesi, makro ekonomik denge, maliye politikası ve toplam harcamalar, para teorisi, arz-talep analizi ve enflasyon konuları irdelenmektedir.

Seçmeli olarak ve 3 saat üzerinden okutulan ekonomiye giriş dersi Bitlis Eren Üniversitesi'nde, finansa giriş ve proje yönetimi dersi Karatay Üniversitesi'nde, sosyal kalkınma ve istihdam politikaları dersi Yalova, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde, sosyal kalkınma ve sosyal hizmet dersi Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde ele alınmaktadır.

Ekonomiye giriş dersinde başlıca mikro iktisadi kavramlar (istekler, ihtiyaçlar, mal ve hizmetler, kıtlık, tercih vs.), iktisadi karar verici birimler, talep ve arzın belirleyicileri, talep ve arz eğrilerinin elde edilmesi, kısa ve uzun vadede üretim süreci, tam rekabet piyasası, monopol piyasası konularıyla işlenmektedir.

Sosyal kalkınma ve istihdam politikaları dersinde sosyal kalkınma, sosyal gelişme değişme kavramları, bölgesel, kırsal, çevresel kalkınma stratejileri, kent-kır ortamlarında toplumla çalışma, sosyal kalkınma ve gelişmede sosyal hizmetin rol ve işlevi, Türkiye'de istihdam ve işgücü arzı, işsizlik, iş sağlığı ve güvenliği ve yasal düzenlemeler (Yalova ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi) ele alınmaktadır. Sosyal politikanın tarihi, üç ana refah devlet modeli (liberal, korporatist-devletçi, sosyal demokrat), karşılaştırma sosyal refah modellerinde ideoloji, refah karması sistemleri, sosyal politika ve sosyal hizmetler, çocuk, aile, engelli ve yaşlılık refahı politikaları ve hizmetleri (İstanbul Esenyurt Ü.) konuları irdelenmektedir. Ayrıca istihdamda ve eğitimde sosyal refah konusu işlenmektedir.

Sosyal kalkınma ve sosyal hizmet dersinde ise sosyal kalkınma ve toplum örgütlenmesinin kuramsal boyutu, sosyal kalkınma ve toplumsal değişme kuramları, sosyal kalkınma ve sosyal politika ilişkisi, ulusal-bölgesel ve yerel kalkınma stratejileri, toplum kalkınması ve örgütlenmesinin temel unsurları, Türkiye'de sosyal kalkınmanın tarihsel gelişimi, beş yıllık kalkınma planları, küreselleşme sürecinin sosyal kalkınma üzerindeki etkileri, sosyal kalkınma sürecinde sosyal hizmetin rol ve işlevleri konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adivaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bitlis Eren	Cumhuriyet	Düze	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	Maltepe	Niğantaşı	Üsküdar
İstatistik (Z)	3	3	3	3	3	4	3	3	4	4	3	3	3	2	3		3		2	4	2	3	3	4	3	4	2	2	3	
İstatistik II (Z)												3																2		
Biyoistatistik (Z)																														3
Matematik (Z)	2	4		3				3		3		3	3	3							2		3	3						
İstatistik I (S)															2														3	
İstatistik II (S)																													3	
Sosyal İstatistik (S)																	2													

İstatistiğe Giriş Sosyal Bilimlerde İstatistik Sosyal Fayda Ölçümü, İstatistik-Analiz Sosyal Hizmette Araştırma Yöntemleri ve İstatistik Sosyal Hizmette İstatistik Temel İstatistiğe Giriş Temel İstatistik- Temel Matematik Sosyal Bilimler için Matematik Temel Matematik ve İstatistiğe Giriş ders adlarıyla ilgili üniversitelerde 3.dönemde genellikle 3 saat üzerinden zorunlu olarak okutulmaktadır. Karabük ve Kırıkkale Üniversitesi'nde 3. ve 4.dönem olmak üzere iki dönem verilmektedir.

İstatistiğin tanımı ve temel kavramları, amacı, nokta tahmini ve güven aralıkları, sıklık tabloları ve grafikler, çapraz tablolar, merkezi eğilim ölçüleri, tek yönlü varyans analizi, doğrusal regresyon analizi ve korelasyon, değişim ölçüleri, tesadüfi değişkenler ve olasılık dağılımları, normal dağılım, hipotez testleri, ki kare testi (analizi) konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte sosyal bilimlerde istatistik, iki değişken arasındaki ilişkinin ölçülmesi (Ankara Üniversitesi), kesikli tesadüfi değişkenler ve olasılık dağılımları, sürekli tesadüfi değişkenler ve olasılık dağılımları (Adnan Menderes ve Niğantaşı Ü.), momentler, analitik olan ve olmayan ortalamalar (Bitlis Eren Ü.), tahmin (ihtimaller) teorisi (Erzincan Ü.), harmonik, geometrik ve ağırlıklı ortalama (Karabük Ü.), beklenen değer ve varyans (Gümüşhane ve Karabük Ü.), örneklem dağılımları (Adnan Menderes,

Hacettepe, Karabük, Kırıkkale, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), binom dağılımı (Kırıkkale ve Maltepe Ü.) konuları ele alınmaktadır.

Ayrıca sınıflandırılmamış veriler için merkezi eğilim ölçüleri (Selçuk Ü.), SPSS programı kullanımı (Başkent Ü.), medyan ve mod, yayılma ölçüleri, standart ve ortalama sapma, simetrik ve çarpık dağılım ölçüleri, elemanter olasılık (İstanbul Gelişim Ü.), frekans dağılımları (Ankara, Selçuk, Karatay Ü.), çarpıklık ve basıklık (Bitlis Eren, Erzincan ve İstanbul Gelişim Ü.), betimleyici istatistikler (Karabük ve Başkent Ü.) ve parametre tahmini (Başkent ve İstanbul Aydın Ü.) konuları irdelenmektedir.

Biyostatistik dersi sadece Üsküdar Üniversitesi'nde zorunlu olarak 3 saat üzerinden 5.dönem okutulmaktadır. Matematik dersi zorunlu olarak Adıyaman, Adnan Menderes, Ankara, Erzincan, Hacettepe, Karabük, Kırıkkale, Kocaeli, Gediz, İstanbul Arel ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde genellikle 1.dönem 3 saat üzerinden verilmektedir.

Matematik dersinin içeriğine bakıldığında; kümeler ve sayılar, fonksiyonlar, denklem çözümleri, limit ve süreklilik, türev, mutlak değer, üstel ve logaritmik fonksiyonlar ve belirsiz integral konuları vurgulanmaktadır. Bununla birlikte analitik geometri (Adnan Menderes ve Adıyaman Üniversitesi), matrisler (Adıyaman ve Kocaeli Ü.), tek-çift, artan-azalan, periyodik, bileşke ve kapalı fonksiyon, sağdan-soldan limit ve süreklilik, minimum-maksimum problemleri (Adnan Menderes Ü.), doğru denklemi, çember ve parabol, optimizasyon problemleri (Hacettepe ve Karabük Ü.), logaritmik fonksiyonlar (Erzincan ve Ankara Ü.), EKOK ve EBOB kavramları ve uygulamaları, bileşik orantı kavramları ve uygulamaları, ayrık örtüler ve zincirler (Karabük Ü.) ve parabol ile ilgili uygulamalar, polinomial fonksiyonlarda türev (İstanbul Arel Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca trigonometrik fonksiyonlar (Adnan Menderes, Kırıkkale ve Ankara Ü.), grafik çizimleri (Adnan Menderes, Hacettepe ve Kırıkkale Ü.) ve dağılım ölçüleri (rant, mutlak sapma, standart sapma) (Karabük ve İstanbul Aydın Ü.) konuları ele alınmaktadır.

İstatistik dersi seçmeli olarak Ondokuz Mayıs ve Nişantaşı Üniversitesinde 2 ve 3 saat üzerinden 3.dönem okutulmaktadır. Nişantaşı Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır Bu derste başlıca istatistikte temel kavramlar, betimsel istatistikler,

tablolar ve grafik, frekans dağılımlarında betimsel istatistiklerin hesaplanması, kesikli ve sürekli olasılık dağılımları, korelasyon ve regresyon analizi konuları öğretilmektedir.

Sosyal istatistik dersi sadece Sakarya Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden seçmeli olarak okutulmaktadır. Derste başlıca istatistik ile ilgili temel kavramlar, veri, değişken ve ölçme türleri, tablo ve grafik yapım yöntemi, ortalamalar, değişkenlik ve bölünme şekli, kesikli ve sürekli olasılık dağılımları, örnekleme yöntemleri, tahmin ve hipotez testleri, korelasyon ve regresyon analizi konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	Niğantaşı	Üsküdar
Kamu Yönetimi			3		3	2	3	3		3	3		3			3			3		3		3	3			3	3
Kamu Yönetimine Giriş	2	3																					3					
Siyaset Bilimi	3		3				3	3			2									3				3			3	
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi															3					3						3		
Kamu Yönetimi ve Sosyal Hizmet (S)				4	3					2			3			2	2	3										
Siyaset Bilimine Giriş (S)					3																							

Kamu Yönetimi ve Sosyal Hizmet Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar Türkiye'nin Kamu Yönetimine Giriş Siyaset Biliminde Temel Kavramlar ders adlarıyla zorunlu olarak genellikle 3.dönemde, 3 saat üzerinden okutulmaktadır.

Başlıca kamu yönetiminin tanımı ve temel unsurları, kamu yönetiminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi, kamu yönetiminin yapısı, yönetim ilkeleri, kamu yönetiminde karar verme, planlama, iletişim ve eşgüdüm, yetki ve sorumluluk, liderlik, kamu personeli ve yönetimi konuları işlenmektedir.

Bunlara ek olarak; devlet ve hükümet kavramları, kamu hizmetleri, kamu-özel yönetim arasındaki farklar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının temel ilkeleri (Ankara, İstanbul ve Üsküdar Üniversitesi), Avrupa Birliği sürecinde kamu yönetimi, yönetişim, sosyal

belediyecilik ve sosyal hizmetler (Celal Bayar, Erzincan ve Nişantaşı Ü.), sosyal hizmet tarihçesi, yönetim düşüncesinin gelişimi ve uluslararası sosyal politika (Cumhuriyet Ü.), kamu yönetiminin yapısı, taşra yönetimi, yerel yönetimler, merkezi yönetim ile yerel yönetimin ilişkileri, kamu yönetiminin örgütlenmesi (Celal Bayar, Düzce, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve İstanbul Gelişim Ü.), Türkiye'deki uygulamalar örneğinde kamu yönetiminde temel yönetim fonksiyonlarının yeri, çağdaş yönetim yaklaşım ve tekniklerin kamu yönetiminde uygulanması, kamu ve işletme yönetimi arasındaki farklar (Hacettepe ve Kırıkkale Ü.), kamu malları ve yönetimi (Yalova Ü.) konuları ele alınmaktadır.

Kamu yönetimine giriş dersi Adıyaman, Anadolu ve İstanbul Aydın Üniversitesinde okutulmaktadır. Derste başlıca toplumsal yaşam, siyasal iktidar ve toplum yönetimi, kamusal alan ve ortak ihtiyaçların karşılanması, kamu yönetimi doğuşu ve evrimi, geleneksel ve yeni kamu yönetimi, kamu yönetiminin elemanları, yönetim ilkeleri, Türk kamu yönetim yapısının temel özellikleri ve yerel sosyal hizmetler konuları irdelenmektedir.

Siyaset bilimi dersi genellikle 3 saat üzerinden Adıyaman, Ankara, Düzce, Erzincan, İstanbul, Yalova, İstanbul Esenyurt ve Nişantaşı Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Siyaset biliminin temel kavramları, siyasi sistemler (iktidar ve partiler), siyaset bilimi açısından devlet kavramı, demokrasi ve gelişimi, demokrasi ve insan hakları konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte siyasal ideolojiler (liberalizm, Marksizm, faşizm, muhafazakarlık ve siyasi İslam) (Adıyaman Üniversitesi) olarak tasnif edilmekte neden farklı ülkelerde farklı siyaset ve ideolojiler rehberlik etmektedir? (Yalova Ü.) sorusuna yanıt aranmaktadır. Ayrıca Türkiye'de ve dünyada siyasal sistemler (Ankara Ü.), tekilci ve çoğulcu sistemler, siyasal sistemler ve kamuoyu (Düzce Ü.), baskı grupları, egemenlik (Adıyaman, Düzce ve Erzincan Ü.), meşruiyet kavramı (Erzincan ve İstanbul Esenyurt Ü.), meclislerin oluşumu ve rolü (Nişantaşı Ü.), küresel siyaset-politikalar (Nişantaşı ve İstanbul Esenyurt Ü.) konularıyla irdelenmektedir.

Siyaset bilimi ve kamu yönetimi dersi Necmettin Erbakan, Başkent ve Karatay Üniversitesi'nde 3.dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Siyaset bilimi ve kamu yönetiminin temel kavramları ve tanımları, temel unsurları, kamu ve özel yönetim arasındaki farklar, devlet kavramı, demokrasi ve baskı grupları, kamuoyu, siyasal parti

sistemleri, merkezden ve yerinden yönetim, memurluğa giriş, hizmet içi eğitim, ödev ve yükümlülükler, haklar ve yasaklar, kamu yönetiminin denetlenmesi konuları öğretilmektedir.

Kamu yönetimi ve sosyal hizmet dersi seçmeli olarak Bingöl, Bitlis Eren, Gümüşhane, Karabük, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve Selçuk Üniversitesi'nde genel olarak 2.dönem okutulmaktadır. Derste başlıca kamu yönetimine ilişki temel kavramlar, kamu yönetimi tanımı ve temel unsurlar, diğer bilim dallarıyla ilişkisi, kamu yönetimi ile işletme yönetimi arasındaki farklar, kamu yönetiminin elemanları, kamu yönetiminde örgütlenme ve örgüt teorileri, yerel sosyal hizmetler, Avrupa Birliği sürecinde kamu yönetimi ve sosyal hizmetler konuları işlenmektedir. Siyaset bilimine giriş dersi ise seçmeli olarak yalnızca Bitlis Eren Üniversitesi'nde iktidar ve meşruiyet, aydınlanma ve sonrası, devlet ve demokrasi, ideolojiler ve sistemler, siyasal yönetim sistemleri, siyasi partiler, kamuoyu ve önemi, baskı grupları ve önemi başlıca konularıyla 3 saatlik olarak okutulmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	İstanbul	Karabük	Kırkkale	Ondokuz Mayıs	Sakarya	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	KTO Karatay	Niğantaşı	Üsküdar
Yerel Yönetimler	3							3		2								3	3
Yerel Yönetimler (S)		3	2	3	3	2	3		2		3	2	2	2	3	3	2-1		

Yerel yönetimler dersi zorunlu olarak farklı dönemlerde genellikle 3 saat üzerinden Adıyaman, Erzincan, İstanbul, Niğantaşı ve Üsküdar Üniversitesi'nde verilmektedir. Seçmeli olarak ilgili üniversitelerde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Türkiye'de yerel yönetimlerin gelişimi, yerel yönetimlerin toplum refahının oluşturulması ve geliştirilmesindeki rolleri, il özel idareleri, köy yönetimi, belediye yönetimi, afet yönetimi, yerel kalkınma, belediyelerde sosyal politika ve hizmete yönelik stratejik planlama, sosyal politika ve hizmetleri AB içindeki yeri ve işlevi başlıca konuları işlenmektedir. Bununla birlikte çocuklara, kadınlara, ailelere ve yoksulluk sosyal sorununa yönelik sosyal politikalar ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste öğrencilerden seçecekleri bir belediye örneğini sunmaları beklenmektedir.

3.2. Bilimsel Araştırma Metodolojisine Dair Dersler

DERSİN ADI	Adivaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelism	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar	
Bilim. Araşt. Yöntem- Tek.		3	3	3		2		3				3	2	3		2	2	3	4		3											3	3	
Bilim. Araşt . Yönt. Tek- II																	3																	
Araştırma Yöntemleri									2														3			2	2			2				
Araştırma Yöntemleri -II																											2							
SH- Görüşme İlke ve Tekn.		3								2			2	2	2		3			3					4	2							3	
SH- Görüşme İlke-Tekn- II															2																			
Akademik Araştırmalar																				1 - 3														
Akademik Kazanımlar -I (S)				3																														
Akademik Kazanımlar -II (S)				3																														
SH Bağımsız Çalışma- (S)																												3						
SH. Araştırmaları	2	3			3	2			2					2								3	3	2	5	2	2	3	3					
SH. Araştırmaları-II	2				3	2			3					3										2			4		3					
Bitirme Tezi Çalışması / Projesi /				3					2 - 2							2	0 - 4		0 - 6					0 - 6	2				2	4		0 - 2		
Bitirme Tezi Çalışması / Projesi /-II																								2									0 - 2	

Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri dersi Adnan Menderes, Anadolu, Ankara, Cumhuriyet, Erzincan, İstanbul, Karabük, Kırıkkale, Necmettin Erbakan, Ondokuz Mayıs, Recep Tayyip Erdoğan, Sakarya, Yalova, Nişantaşı ve Üsküdar Üniversitesi'nde genellikle 3.dönemde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Ayrıca, Recep Tayyip Erdoğan üniversitesinde iki dönemde verilmektedir.

Bilim, bilimsel bilginin özellikleri, bilimde yönetim, veri toplama teknikleri (anket, gözlem ve mülakat), araştırma süreç ve teknikleri, araştırmada örneklem ve teknikleri, nitel ve nicel araştırma teknikleri, sosyal hizmet araştırmaları (yeri, işlevi ve değerlendirilmesi) ve rapor hazırlama konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar (Kırıkkale Ü.), kuram ve araştırma (Anadolu, Erzincan ve Karabük Ü.), hipotez geliştirme (Cumhuriyet, Anadolu ve Erzincan Ü.), karma araştırma (İstanbul Ü.), görüşme ve odak grup görüşmesi, gözlem ve çeşitleri, durum (örnek olay) araştırmaları (Sakarya ve Nişantaşı Üniversitesi) konuları ele alınmaktadır. Ayrıca sosyal hizmet araştırmalarında etik (Cumhuriyet, Karabük ve Kırıkkale Ü.) ve sosyal hizmet uygulamasının ihtiyaçları ile araştırma tasarımları arasındaki ilişki (Üsküdar Ü.) ele alınmaktadır. Öğrencilerin hazırladığı araştırma önerileri tartışılmakta (Karabük ve Kırıkkale Ü.), mutfak hikâyeleri film gösterimi yapılmakta ve SPSS programı kullanımı (Anadolu Ü.) anlatılmaktadır.

Araştırma yöntemleri dersi Gümüşhane, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Esenyurt, İstanbul Sabahattin Zaim ve Nişantaşı Üniversitesinde farklı dönemlerde genellikle 2 saat üzerinden okutulmaktadır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Bu derste başlıca bilgi ve bilim üzerine temel kavramlar, bilimsel yöntem, araştırma yöntemleri, araştırma süreci, veri toplama teknikleri, evren ve örneklem seçimi, veri değerlendirme teknikleri ve araştırma raporu yazma konuları işlenmektedir.

Sosyal hizmet görüşme ilke ve teknikleri dersi Anadolu, Hacettepe, Kırıkkale, Kocaeli, Necmettin Erbakan, Recep Tayyip Erdoğan, Selçuk, İstanbul Arel, İstanbul Esenyurt ve Üsküdar Üniversitesinde genellikle 5.dönemde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır.

Ayrıca Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarında görüşmenin yeri ve önemi, görüşme türleri, görüşme teknikleri ve ilkeleri, görüşme sürecinin aşamaları, görüşme sürecinde dikkat edilmesi gereken durumlar ele alınmaktadır.

Bununla birlikte sözsüz iletişim ve beden dili (İstanbul Arel ve Selçuk Ü.), bilgi toplama ve sosyal inceleme mülakatları (Hacettepe ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi), farklı müracaatçı gruplarıyla mülakat (Kırıkkale Ü.), görüşmede müracaatçı ile görüşmeyi yapan kişilerin kültürel farklılıkları ve görüşmeye yansımaları (Üsküdar ve İstanbul Arel Ü.) ve görüşme örnekleri (Kocaeli ve Üsküdar Ü.) konuları irdelenmektedir.

Akademik araştırmalar dersi yalnızca Yalova Üniversitesi'nde 7.dönemde verilmektedir. Bu derste öğrencilerin sosyal hizmet alanına ilişkin seçtikleri bir konuda kurallarına uygun olarak araştırma önerisi hazırlamaları beklenmekte, veri toplama aracı ve araştırma için gerekli hazırlıkların tamamlanması beklenmektedir.

Akademik kazanımlar dersi seçmeli olarak iki ayrı dönemde Bitlis Eren Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Sosyal hizmette bağımsız çalışma dersi sadece Karatay Üniversitesi'nde seçmeli olarak okutulmaktadır. Literatür tarama ilke ve kuralları, sunum hazırlama ve sunum becerileri, proje hazırlama ve yazma konuları işlenmektedir. Çalışma grupları oluşturularak sosyal hizmet alanına ilişkin proje, seminer, araştırma, gönüllü çalışma vb. aktivitelerde yer almaları beklenmektedir.

Sosyal hizmet araştırmaları dersi Adıyaman, Adnan Menderes, Celal Bayar, Düzce, Hacettepe, Kocaeli, Başkent, Gediz, İstanbul Arel, İstanbul Aydın, İstanbul Gelişim, Karatay ve Maltepe Üniversiteleri'nde genel olarak 3. veya 4.dönemde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Ayrıca Adıyaman, Celal Bayar, Düzce, Hacettepe, Kocaeli, İstanbul Arel, İstanbul Gelişim ve Maltepe Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Bu derste başlıca araştırma tanımı ve türleri, süreç ve teknikleri, sosyal hizmette araştırmanın yeri ve önemi, araştırmanın aşamaları, araştırmanın temel nitelikleri, nicel ve nitel araştırmanın kullanımı, sosyal hizmet araştırmasında etik, bilimsel tutum ve davranışlar, araştırmada ölçme ve örnekleme konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte alanyazın taraması (Adıyaman, Düzce ve Karatay Üniversitesi), nicel araştırma modelleri (genel tarama ve deneme modelleri), çok

değişkenli analizler (Celal Bayar Ü.), etnografik çalışmalar ve toplumsal araştırmanın politikası (İstanbul Arel Ü.), eleştirel ve feminist yöntem bilim (Maltepe ve İstanbul Arel Ü.) konuları irdelenmektedir.

Bitirme tezi çalışması/projesi dersi Bitlis Eren, Gümüşhane, Ondokuz Mayıs, Sakarya, Yalova, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Arel, Karatay, Nişantaşı ve Üsküdar Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bununla birlikte İstanbul Arel ve Üsküdar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde verilmektedir. Öğrenciler bu ders kapsamında veri toplama aracıyla bilgileri toplayıp çözümlemesini yapmaktadır. Bulguları yorumladıktan sonra araştırma raporu yazmaktadır. Öğrenciler, çalışmalarını bir öğretim elemanının danışmanlığında yürütmektedir. Çalışmanın bitiminde ise jüri önünde sözlü sınava tabi tutulmaktadır.

DERSİN ADI	Ankara	Bingöl	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Başkent	Gediz	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Nişantaşı	Üsküdar
Rapor Hazırlama ve Sunum Teknikleri	2	4		2	2	2		2	2	2		4		2	2	2	3	2	3	2			4	3
Rapor Hazırlama ve Sunum Teknikleri (S)			3				3				3		3								3	1		
Rapor Hazırlama ve Sunum Teknikleri (S)			3																			1		

Bilimsel Rapor Hazırlama ve Sunum Teknikleri, Rapor Yazma ve Mülakat Teknikleri, Rapor Yazma ve Sunum Becerileri Rapor Yazma ve Sunum Becerileri & Rapor Yazma ve Sunma Becerileri Sosyal Hizmet Rapor Yazma İlke ve Teknikleri Sos. Hiz. Rapor Yazma ve Resmi Yazışma Tek. Sosyal Hizmette Kayıt Tutma ve Raporlama Sosyal Hizmette Rapor Yazma İlke ve Teknikleri ders adlarıyla belirtilen üniversitelerde zorunlu olarak 2 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır.

Sosyal hizmette rapor yazmanın (kayıt tutma) önemi, rapor yazma ve sunum teknikleri, rapor yazma süreci, etkili sunum ve rapor yazma becerileri, sosyal hizmet alanlarında elektronik rapor düzenine geçiş, akademik yazım kuralları, kaynak gösterme kuralları

ele alınmaktadır. Bununla birlikte sosyal hizmet alanlarından rapor örnekleri (Ankara, Hacettepe, Kırıkkale ve İstanbul Gelişim Üniversitesi) ve sunum örnekleri (Bingöl, Sakarya, İstanbul Gelişim ve Nişantaşı Ü.) öğrencilere sunulmaktadır.

Raporlamada giriş bölümü, süreç bölümü ve ekolojik teorinin kullanımı (İstanbul Ü.), intihal ve beden dili kullanımı (Başkent ve İstanbul Aydın Ü.), literatür tarama (Başkent, Gediz, İstanbul Aydın, İstanbul Gelişim Ü.), raporun redaksiyonu (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), sosyal hizmette olay incelemeleri ve olay incelemelerinde kayıt tutma (Nişantaşı Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca bu derste öğrenciler sunum yapmaktadır.

Rapor ve Sunum Hazırlama Teknikleri (S) & Rapor Yazma ve Sunum Teknikleri (S)
Rapor ve Sunum Hazırlama Teknikleri (S) Rapor Yazma ve Mülakat Teknikleri (S)
Rapor Yazma ve Sunum Becerileri (S) Rapor Yazma ve Sunum Becerileri (S), Sosyal Hizmette Rapor Yazma ve Resmi Yazışma Teknikleri (S), Proje Tasarımı ve Yönetimi, Proje Döngüsü ve Yönetimi ders adlarıyla seçmeli olarak Celal Bayar, Karabük, Recep Tayyip Erdoğan, Selçuk, İstanbul Sabahattin Zaim ve Karatay Üniversitesi'nde genellikle 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Ayrıca Celal Bayar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır.

Sosyal hizmet ve sosyal bilim alanlarında bilimsel araştırmanın önemi, bilimsel araştırmanın aşamaları, sosyal hizmette yazma kaydetme raporlama bilgi ve becerileri, beden dilinin doğru kullanımı, sunum bilgi ve becerileri (ses kalitesi ve düzeyi, sessizliği kullanma, heyecanı gizleme), sunumu görsel işitsel araçlarla destekleme ve multimedya araçlarından faydalanma, sosyal hizmet literatür taraması başlıca konuları irdelenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Bingöl	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Ondokuz Mayıs	Sakarya	İstanbul Medipol
Konuşma ve Sunum Becerileri (S)	2	3	3	3	3	2	2	
Konuşma ve Sunum Becerileri (S)			3	3				
Sunum Teknikleri								2
Münazara (S)			3					
Münazara (S)			3					

Konuşma ve sunum becerileri dersi seçmeli olarak Adıyaman, Bingöl, Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden

ve genellikle 3. veya 4.dönemde okutulmaktadır. Ayrıca Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde verilmektedir. Konuşma ve konuşmanın temel öğeleri, konuşma türleri, sosyal hizmet uygulamalarında konuşma ve sunum becerilerinin önemi, sunum süreci (sunumun planlanması, sunulması, geçişlerin yapılması, sonuç, sunumun tamamlanması ve soruların yanıtlanması) konuları işlenmektedir. Ayrıca etkili konuşmada ses nitelikleri, topluluk önünde konuşma, ses ve beden kullanımı, etik kurallar, sunum konusuna uygun destekleyici materyal bulma konuları ele alınmaktadır.

Sunum teknikleri dersi sadece 1.dönemde İstanbul Medipol Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Etkili sunumun önemi, temel ilkeleri, sunum becerileri eğitimi, sunumun planlanması ve hazırlık aşaması, etkili iletişim, beden dili, görsel ve işitsel araçlar, özgeçmiş, ödev ve sunum hazırlama teknikleri ele alınmaktadır. Ayrıca ders sonunda bireysel ve grup sunumları yapılmaktadır. Münazara dersi seçmeli olarak yalnızca Celal Bayar Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Bu derste münazaranın temel kavramları, iyi bir münazaranın temel özellikleri, öğrenci sunumları ve tartışmaları konuları işlenmektedir. Ayrıca öğrenciler sosyal hizmet alanlarına ilişkin bir konu seçerek gruplar halinde sunum ve tartışma yapmaktadır.

Çalışmalarda veya araştırmalarda ekip çalışmasının öneminden kaynaklı olarak da bu yönde derslerin konulduğu görülmektedir. Ekip Çalışması, Sosyal Hizmet Atölyesi, Sosyal Hizmette Çalışma Becerileri, Sosyal Hizmette Ekip Çalışma Becerileri gibi adlarla yapılan/ yapılacak araştırmalar/ çalışmalar ile ışık tutulmak istenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Celâl Bayar	Düzce	Sakarya	KTO Karatay
Ekip Çalışması (S)	2	3	3	2	3
Ekip Çalışması (S)		3	3		
Sosyal Hizmet Atölyesi (S)		3			
Sosyal Hizmet Atölyesi (S)		3			

Tüm bu çalışmaların uygulanmaya konması ve öğrencinin rapor ettiği araştırmalarını (akademik kazanımlarını) seminer veya tartışmalarda sunması beklenmektedir. Ekip Çalışması dersi Adıyaman, Celal Bayar, Düzce, Sakarya ve Karatay Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. Ayrıca Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır.

Ekip çalışmasına ilişkin yaklaşımlar, ekibin oluşturulması, ekip üyelerinde bulunması gereken nitelikleri (mikro, mezo ve makro düzeyde gereken beceriler), ekip çalışmasının zorlukları, ekipte liderlik ve çatışmalar, sosyal hizmet uygulamalarında ekip çalışması örnekleri, liderlik ve ekip yönetimi, ekip çalışmasında sinerji, takım ve karar verme mekanizmaları, ekip çalışmasını başarının önündeki temel engeller ve başarıya götürecektel temel faktörler irdelenmektedir.

Sosyal hizmet atölyesi dersi yalnızca Celal Bayar Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Bu derste doğal afetler, kriz durumlarında oluşturulacak birim ve sosyal hizmet kuruluşlarında müracaatçılara yönelik basit el becerisi çalışmalarını öğreterek, psiko-sosyal yönden desteklenmesi konularını öğretmektedir. Ayrıca meşguliyet terapisi uygulama süreci, önemi ve tarihçesi, dış mekân aktiviteleri, sosyal aktiviteler, manevi bakım aktiviteleri konularına değinilmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Celâl Bayar	Düzce	Recep Tayyip Erdoğan
Proje Semineri (S)		3			
Proje Yönetimi (S)	2		3	3	3
Proje Yönetimi (S)			3	3	
	Adnan Menderes	Ankara	Kocaeli	Başkent	İstanbul Esenyurt
Sosyal Hizmet Semineri (S)			2		
Seminer / Vaka Tartışmaları	3	2-2		2	2
Seminer					2

Sosyal Hizmette Stratejik Planlama ve Proje Geliştirme adıyla da yer verilen Proje Seminerinde, öğrencilerin sınıf içi çalışmalara katılması, proje tasarımı ve yönetimi ile ilgili kavramsal ve teknik bilgileri geliştirmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin bağımsız olarak toplumdaki bir sorun üzerinde odaklaşmayı seçmesi, sorun ilgili veri toplaması ve soruna yönelik çözümü sağlamaya dönük ihtiyaçları değerlendirmesi ve bir hizmet projesi tasarımı gerçekleştirmesi beklenmektedir. Proje semineri dersi seçmeli olarak 3 saat üzerinden sadece Adnan Menderes Üniversitesi'nde alınmaktadır.

Proje yönetimi dersi seçmeli olarak Adıyaman, Celal Bayar, Düzce ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde 3. Dönem veya 5.dönem okutulmakta olup Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Proje yönetimi dersinde öğrencilere başlıca proje seçimi, proje programlama, proje yönetiminde kullanılan teknikler, kaynakların tahsisi, projeyi değerlendirme ve sona erdirme, projeyi izleme ve kontrol etme konuları öğretilmektedir.

Sosyal hizmet semineri dersi seçmeli olarak sadece Kocaeli Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Seminer/vaka tartışmaları dersi Adnan Menderes, Ankara, Başkent ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde genel olarak 7.dönemde verilmektedir. Çocuk, yetişkin, aile vb. gruba ait farklı alanlardan vaka örnekleriyle çalışma becerilerini öğretmektedir. Ayrıca birey, grup ve toplumla çalışma müdahale düzeylerinde örnekler incelenmektedir.

3.3. Alanlara Yönelen Dersler

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Gümüşhane	Hacettepe	Karabük	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Nişantaşı	Üsküdar
Adli SH (Z)	2	3									3													3
Adli SH (S)			3	3	3	3	3	2	2	3		2	2	3	2	3	3	4	2	2	0+ 4	2+ 1	3	
Adli SH (S)						3	3																	

Adli sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Adıyaman, Adnan Menderes, Kırıkkale ve Üsküdar Üniversitesi'nde genellikle 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Suçan yönelen çocuk, genç ve yetişkinlerin hakları ve ihtiyaçları, uluslararası bildirge ve sözleşmeler, Türkiye'de suça itilmiş çocuklar ve yetişkinlerle yönelik adalet sisteminin özellikleri, suçun önlenmesinde sosyal hizmet modelleri, sosyal çalışmacının rol ve görevleri başlıca konularıyla ele alınmaktadır.

Adli sosyal hizmet dersi seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde genellikle 2 ve 3 saat üzerinden 5. ve 7.dönemde verilmektedir. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Hak ve insan hakları, insan hakları ve çocuk hakları bildirgesi, suç ve suçluluk olgularının tartışılması, Türk adalet sisteminin temel özellikleri, aile mahkemeleri, çocuk mahkemeleri başlıca konuları irdelenmektedir. Suç teorileri (İstanbul Arel Üniversitesi), Riyad ilkeleri, Beijing kuralları ve Havana kuralları (Selçuk Ü.), suç ile eğitim/sağlık/sosyal güvenlik ilişkisi, suça yönelen çocuklar (Bingöl, Sakarya ve Nişantaşı Ü.) konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte sosyal çalışmacının rol ve görevlerine (Selçuk, Sabahattin Zaim ve Karatay Ü.) ve polis

teşkilatı bünyesinde sosyal çalışmacının rol ve görevlerine (Celal Bayar Ü.) değinilmektedir. Öğrencilere çocuk ve yetişkin suçlulara ilişkin kuramlar, feminist kriminoloji, kayıt tutma (Sosyal inceleme raporu) (Gümüşhane, Hacettepe, Karabük ve İstanbul Esenyurt Ü.) öğretilmekte ve vaka örnekleri (Celal Bayar, Karabük, Selçuk ve Karatay Ü.) sunulmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Üsküdar
Afet SH (Z)							2				2	2															
Afet SH (Z)											3																
Afet SH (S)		3	3	2	3	3		3	2	2				2	2	2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	2	+1
Kriz ve Krize Müdahale (S)	2	3			3	3	3						2	2			3		3							2	+1
Krize Müdahale (S)	2																										3

Afet Kültürü, Afet yönetimi, Doğal / Tabii Afetler ve Sosyal Hizmet Kriz, Krize Müdahale ve Afetlerde Sosyal Hizmet Sosyal Hizmet ve Kriz Yönetimi Krize Müdahale ve İntihar Önleme ders adlarıyla verilmektedir. Afetlerde sosyal hizmet dersi Düzce, İstanbul ve Karabük Üniversitesi'nde zorunlu olarak 2 saat üzerinden farklı dönemlerde okutulmaktadır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi'nde iki farklı dönemde ele alınmaktadır. Başlıca afet kavramı ve kapsamı, kriz ve krizde yaşanan sosyal ve psikolojik değişimler, birey, grup, topluluk ve toplumda yarattığı etkiler, krizle müdahale stratejisi, sosyal hizmet müdahalesi ve koordinasyonu, afet yönetimi, kitle iletişim araçlarının etkin kullanımı konularıyla işlenmektedir.

Afetlerde sosyal hizmet dersi belirtilen üniversitelerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden 5.dönem veya 6.dönemde okutulmaktadır. Doğal afet ve türleri, sel baskını, kaza ve deprem felaketlerinde yaşanan sıkıntılar, afet öncesi yapılması gereken çalışmalar, afet yönetimi ve planlama, afet durumunda birey, grup, topluluk ve toplum üzerinde yaşanan sosyal ve psikolojik değişimler ve sorunlar, sosyal hizmet müdahalesi konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte afet durumlarında disiplinli ve eşgüdümlü çalışma (Adnan Menderes ve Kocaeli Üniversitesi), afetlerde psiko-sosyal gereksinim, etik kurallar ve ilkeler, afetlerde medya ve diğer kuruluşlarla iletişim, afet politikası, sosyal yardımlar (Ankara ve İstanbul Aydın Ü.), gerçeklik terapisi ve danışmanlık (Yalova ve İstanbul Sabahattin Zaim Ü.), kitle iletişim araçlarının etkin kullanımı (Celal Bayar, Yalova, Sabahattin Zaim ve Karatay Ü.) ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste kriz durumlarını analiz etmek için Crash film gösterimi (Adnan Menderes Ü.) yapılmaktadır.

Kriz ve krize müdahale dersi Adıyaman, Adnan Menderes, Bitlis Eren, Celal Bayar, Düzce, Kırıkkale, Kocaeli, Recep Tayyip Erdoğan, Selçuk, Karatay ve Üsküdar Üniversitesi'nde seçmeli olarak 2 ve 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Ayrıca Adıyaman Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde verilmektedir. Kriz tanımı ve krizin özellikleri, kriz türleri, okul ortamında krizler, çalışanların krize tepkileri, intihar davranışı ve değerlendirmesi, krize müdahalede sosyal çalışmacının rolleri ele alınmaktadır. Ayrıca kriz durumları (Crash film gösterimi) analiz edilmektedir. Kriz olaylarının fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri (Adnan Menderes ve Kocaeli Ü.), kriz dönemlerinde halkla ilişkiler ve iletişim, kriz ortamında stres yönetimi, örgütsel stres, stresin birey üzerindeki etkisi (Bitlis Eren Ü.) irdelenmektedir.

Krize müdahale dersi seçmeli olarak yalnızca Adıyaman Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden kriz ve krize müdahale yaklaşımı tanımı, intihar, afetlere ilişkin tanım ve yaklaşımlar, afetlerde ruhsal, duygusal ve ekonomik açıdan yaşadıkları sorunlar, sosyal hizmet müdahalesi başlıca konularıyla okutulmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	İstanbul	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya
Orduda Sosyal Hizmet	3	3	3	2	2	3	2
Orduda Sosyal Hizmet		3	3				

Orduda sosyal hizmet dersi Bitlis Eren, Celal Bayar, Düzce, İstanbul, Ondokuz Mayıs, Recep Tayyip Erdoğan ve Sakarya Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden genellikle 5.dönem veya 6.dönemde ele alınmaktadır. Ayrıca Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki farklı dönemde okutulmaktadır.

Orduda sosyal hizmetin tanımı ve tarihçesi, orduda sosyal hizmetin önemi, orduda sosyal hizmetin işlevleri, sosyal hizmet etiği ve ordu etiği, olağanüstü durumlarda

sosyal hizmet (savaş ve sosyal hizmet), savaş esnasında sosyal hizmet uygulamaları ve örnekleri (Amerika kıtası ve Avrupa kıtası), askerler ve aileleriyle gerçekleştirilen mesleki çalışmalar, sosyal çalışmacıların rol ve fonksiyonları başlıca konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	Niğantaşı
Okul Sosyal Hizmeti (Z)										3			2											
Okul Sosyal Hizmeti (S)	3	3	2	3	3	3	3	2	2		2	2		2	3	2	3	3	3	4	2	3		
Okul Sosyal Hizmeti (S)					3	3																		
Eğitim ve Sosyal Hizmet (S)																								3
Eğitimde Drama (S)																			3				3	
Özel Eğitime Giriş (Z)																						2		

Okul sosyal hizmeti dersi zorunlu olarak İstanbul ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Seçmeli olarak ise belirtilen üniversitelerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden ve Celal Bayar ile Düzce Üniversitesi'nde iki farklı dönemde ele alınmaktadır.

Okul sosyal hizmeti kavramı ve tarihsel gelişimi, okul sosyal çalışmacıların rolleri ve görevleri ve ekip çalışması konuları ele alınmaktadır. Okullarda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri (Adnan Menderes Üniversitesi), okul çağındaki çocuklar ve aileleriyle ilgili sosyal hizmet yönünden mevzuat konuları (Adnan Menderes ve Yalova Ü.), kaynaştırma eğitimi alan çocukların ve ailelerin psiko-sosyal sorunları, okullarda çete grupları, özellikleri ve çete gruplarıyla çalışma (Adnan Menderes ve Celal Bayar Ü.) konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte vaka örnekleri (Ankara ve İstanbul Aydın Ü.), eğitimle ilgili kanunlar (Selçuk Ü.), eğitim ortamlarında demokrasi-katılım-gönüllülük-sivil toplum (Kırıkkale Ü.), içe ve dışa yönelik davranış sorunları (Ankara, Selçuk ve İstanbul Aydın Ü.), veli toplantıları, eğitim kademeleri ve yaşanan sorunlar, eğitim ortamlarında sektörler arası

ilişkiler, proje hazırlama süreci (Erzincan, Gümüşhane, Hacettepe ve Kırıkkale Ü.), okul sosyal hizmetinde ekolojik perspektif ve uygulama pratikleri, okulda karar vermede mahremiyet ve etik kriterler (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) ele alınmaktadır. Okullarda yaşanan soruna ilişkin film gösterimi (İstanbul Aydın Ü.) yapılmaktadır.

Eğitim ve sosyal hizmet dersi seçmeli olarak Nişantaşı Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okul sosyal hizmeti tarihçesi, rolleri ve fonksiyonları, sosyal örgütler ve siyasal okul çevresi, öğrencilerin sorunları ve gereksinimleri, aile ve akrabalık ilişkilerinin yapılandırılması, öğrencilerin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değerlendirilmesi, okul merkezli müdahale başlıca konularıyla okutulmaktadır.

Eğitimde drama dersi seçmeli olarak İstanbul 29 Mayıs ve İstanbul Gelişim Üniversitesinde farklı dönemlerde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu derste sosyodrama, sosyometri ve psikodrama tanımı, tekniklerin kullanımı, psikodramanın aşamaları, terapötik faktörler, psikodramanın kullanımı, çocuk eğitiminde yaratıcı drama başlıca konuları irdelenmektedir.

Özel eğitime giriş dersi İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde zorunlu olarak 2 saat üzerinden özel eğitimde temel kavramlar, özel eğitime tarihsel bakış, günümüzde özel eğitimin durumu, özel eğitimin amaç ve ilkeleri, gelişim destek programları, risk altında olan ve özel gereksinimli çocuklarla çalışma başlıca konularıyla ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	Kocaeli	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Esenyurt	KTO Karatay
Sokak SH ve Adli SH (Z)			4														
Sokak SH (Z)												2					
Sokak SH (S)	2	3		2	3	3	3	3	2	2	2		3	2	3	3	
Sokak SH (S)						3	3										2+ 1
Sokak Çocukları Fenomenini Anlamak (S)											2						

Sokak sosyal hizmeti ve adli sosyal hizmet/ sokak sosyal hizmeti dersi zorunlu olarak Anadolu ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Seçmeli olarak okutulan sokak sosyal hizmeti dersi belirtilen üniversitelerde 2 veya 3 saat üzerinden farklı

dönemlerde okutulmaktadır. Celal Bayar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Sokak çocukları fenomenini anlamak adlı ders ise seçmeli olarak yalnızca Kocaeli Üniversitesi'nde verilmektedir.

Sosyo-kültürel açıdan sokak, sokağın değişim süreci, sokaktaki riskler ve risk grupları, ekip çalışması, sosyal hizmetin rol ve işlevleri, sosyal hizmet müdahalesi başlıca konularıyla işlenmektedir. Bununla birlikte toplum temelli hizmetler, hükümet dışı kuruluşlar ve ilgili kurumlarla ilişkiler, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler (Adnan Menderes, Celal Bayar, Kocaeli ve Karatay Üniversitesi), madde bağımlılarına sunulan sosyal hizmetler, müdahale stratejileri ve politikaları, sokakta sivil toplumun rolü (Adıyaman ve Düzce Ü.) ele alınmaktadır. Ekonomik boyutuyla sokak, sokak seyyar satıcıları, sokaktaki yaşam tarzları (Bingöl ve Sakarya Ü.), atık madde toplayan yetişkinler ve çocuklar, sokağın tarihi, kentleşme süreci ve bu süreçte yaşanan sorunlar (Celal Bayar ve Karatay) irdelenmektedir. Ayrıca öğrenciler bu ders kapsamında proje sunumu (Celal Bayar ve Karatay) yapmakta ve alana ilişkin kuruluşları (Gümüşhane, Hacettepe, İstanbul Esenyurt Ü.) ziyaret etmektedir.

DERSİN ADI	Gümüşhane	İstanbul	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Manevi Sosyal Hizmet (Z)		3					
Manevi Destek Hizmetleri (S)	2		3	3	3	3	2

Manevi Sosyal Çalışma, Manevi Sosyal Hizmet, Din ve Sosyal Hizmet gibi ders adlarıyla verilmektedir. Manevi sosyal hizmet dersi zorunlu olarak yalnızca İstanbul Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bu ders başlıca beden ve ruhtan meydana gelen insanoğlunun yaşadığı sorunlar, maneviyatın etkisi, kavramsal çerçevenin oturtulması, din maneviyat ilişkisi; geçmişten bugüne semavi dinlerde manevi sosyal hizmet uygulamaları, özürlü, yaşlı, hasta gibi farklı gruplara yönelik manevi sosyal hizmet uygulamaları, manevi rehabilitasyon ve manevi bakım kavramlarının analizi konularıyla ele alınmaktadır.

Manevi destek hizmetleri dersi seçmeli olarak Gümüşhane, Recep Tayyip Erdoğan, Yalova, İstanbul 29 Mayıs, Sabahattin Zaim ve Karatay Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinde okutulmaktadır. Manevi sosyal hizmetin çerçevesi, bakıma ihtiyacı olan engelliler, yaşlılar, çocuklar ve parçalanmış ailelere yönelik manevi sosyal hizmet,

insanda manevi denge, ahlaki değerler, manevi hastalıklarla mücadele, Batı ve Doğu toplumlarında ve ülke örneklerinde manevi sosyal hizmet uygulamaları, vaka örnekleri konuları irdelenmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	KTO Karatay
Endüstri ve Sosyal Hizmet (S)	3	3	3	3	2	3	2	2+1
Endüstriyel Sosyal Hizmet (S)		3	3					

Sanayileşmenin, endüstriyel gelişmenin getirdiği rahatlık yanında çalışan insanların ve ortaya çıkan endüstri kaynaklı sorunların çözümüne yönelik endüstri ve sosyal hizmet dersi, 2 veya 3 saat üzerinden seçmeli olarak Adnan Menderes, Celal Bayar, Düzce, Erzincan, Hacettepe, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Aydın ve Karatay Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki farklı dönemde ele alınmaktadır. Dersin içerine bakıldığında; iş yaşamının bireyler, aileler ve çalışanlar üzerindeki biyopsikososyal etkileri, endüstriyel sosyal hizmetin oluşumu ve kavramsal analizi, endüstriyel ortamlarda sosyal çalışmacıların rolleri ve sahip olması gereken becerileri, emek süreci, işgücü piyasası, fordist kitle üretimi, esnek uzmanlaşma, post-fordizm, küreselleşme ve Türkiye'de endüstrileşme süreci, Türkiye'de sendikacılık faaliyetleri, işsizlik, işyeri kazaları, işçi-işveren ilişkileri başlıca konularına değinilmektedir. Ayrıca bu derste vaka örneklerine ve tartışmalarına yer verilmektedir.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Düzce	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	Gediz	İstanbul Esenyurt	Maltepe	Üsküdar
Aile Danışmanlığı								3					
Aile ve Çocuklarla SH	2	2	3		3					2			3
Ailelerle SH				3		3	2		3		3	3	

Sosyolojide bir ilke olarak kabul gören en küçük/temel birim kavramının tanımladığı aileyi kendisine konu edinen sosyal hizmet de bireyi, toplumu ve özelde de aileyi asli unsur kabul etmektedir. Bu nedenle aile danışmanlığı, aile ve özelde çocuk hakları, tedavi, terapi, istismar ve suç ve benzeri konular sosyal hizmetin ele aldığı konularken, bu hususlarda hizmet götürmeyi amaçlamaktadır.

Aile danışmanlığı dersi yalnızca Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Aile ve çocuklar sosyal hizmet dersi Adıyaman, Adnan Menderes, Anadolu, Düzce, Gediz ve Üsküdar Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Ailelerle sosyal hizmet dersi Ankara, Necmettin Erbakan, Ondokuz Mayıs, Yalova, İstanbul Esenyurt ve Maltepe Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden ele alınmaktadır.

Değişen toplumda aile yapısı, aile yaşam döngüsü, aile içi roller, aile kuramları ve politikaları, ailede yaşanan çatışmalar ve çözüm yolları, eş/çocuk istismarı ve ihmali, boşanma ve ayrılık (vesayet, nafaka yükümü, nesep, evliliğin ortadan kalkması), evden kaçma ve terk, ailede kayıp, aileyle ve çocuklarla ilişkin ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, ailede yaşanan sorunlara ilişkin sosyal hizmet müdahaleleri, ailenin güçlendirilmesi, tedavi ve rehabilitasyon, çocuk refahına ilişkin aile merkezli uygulamalar (koruyucu aile, evlat edinme) konuları işlenmektedir. Ayrıca bu ders kapsamında çocuk ve aile alanlarına ilişkin öğrencilere örnek vakalar sunulmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Kocaeli	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim
	Aile Danışmanlığı	3		2		3	2													
Aile Danışmanlığı II					3															
Aile Danışmanlığı III					3															
Aile Tedavileri							3											2		
Aile Tedavileri							3													
Aile Terapileri			2	3					2			2	2				2			
Aile ve Çocuklarla SH			2		3						2		2					2	3	
Aile ve Çocuklarla SH					3															
Ailelerle Sosyal Hizmet								2							3	3		2		
Aile İçi Şiddet, İstismar ve SH Müdahalesi					3		3			2			3					2		
Aile İçi Şiddet ve Sosyal Hizmet Müdahalesi					3		3													
Ailelerle SH Uygulaması		0 +																		
		6																		

Aile Sorunları ve Danışmanlığı, Aile İçi Şiddet, Aile İçi Şiddet ve İstismar, Aile İçi Şiddet ve Sosyal Hizmet Müdahalesi, Aile ve Yaşam Dinamiği ders adlarıyla okutulmaktadır. Aile danışmanlığı dersi seçmeli olarak Adnan Menderes, Bingöl, Celal

Bayar, Cumhuriyet ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Celal Bayar üniversitesinde devamı niteliğinde üç farklı dönemde bu ders verilmektedir. Aile danışmanlığı kavramları, bir bütün olarak aile yapısı ve işlevleri, aile danışmanının danışmanlık sürecindeki rolü, aile danışmanlığı kuramları, aile yaşam döngüsü, aile ve iletişim, evlilik ve evlilik süreçleri, ailede şiddet olgusu konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte aile genogramı oluşturma, aile tedavisi modelleri (Adnan Menderes Üniversitesi), cinsek işlev bozuklukları ve tedavi süreci, evsizlik, işsizlik, yoksulluk ve alkol/madde kullanımının aile yaşamına olumsuz etkileri, kadına yönelik şiddetin birincil, ikincil ve üçüncül koruma programı, çocuk için oyunun önemi ve gerekliliği, oyun terapisi (Celal Bayar Ü.) konuları öğretilmektedir.

Aile tedavileri dersi, Düzce ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Aile terapileri dersi, Bingöl, Bitlis Eren, İstanbul, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve İstanbul Arel Üniversitesi'nde genellikle 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Başlıca aile tedavisi kavramının tanımı ve kapsamı, aile gelişim süreci (Aile hayat döngüsü), aile terapisinin tarihçesi, aile tedavisi modelleri, psikodinamik yaklaşımlar, deneysel/hümanistik yaklaşımlar, yapısal yaklaşımlar, terapötik müdahale şekiller, aile terapisti olma şartları, okul problemi olan ve sınav kaygısı yaşayan ailelere ve çocuklarına, hastalara ve ailede hasta bakıcılara, engelli çocuğa sahip ailelere, yaşlılara ve ailede yaşlı bakıcılara yönelik terapi konularıyla ele alınmaktadır.

Aile ve çocuklarla sosyal hizmet dersi Bingöl, Celal Bayar, Kocaeli, Sakarya, İstanbul Aydın ve İstanbul Gelişim Üniversitesinde 2 veya 3 saat üzerinden 5. dönem veya 6.dönem verilmektedir. Celal Bayar Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Ailenin tanımı ve fonksiyonları, toplumda değişen aile yapısı, aile tipleri ve gelişimleri, ailede güç ve denge, aile üyeleri, özellikleri, rolleri ve sorumlulukları, aile içi iletişim, aile politikaları, programları ve projeleri, aileler arası problemler, aile ve çocuklarla çalışmada ekip çalışması, aileye yönelik sosyal hizmet uygulamaları, sorunlar ve çözüm yolları, aile içi çatışma ve şiddet, aileyle ilgili ulusal mevzuat, aile mahkemeleri ve çocuk mahkemeleri, denetimli serbestlik konuları işlenmektedir. Ayrıca korunmaya ihtiyacı olan, ihmal ve istismara maruz kalmış, çalıştırılan ve suça itilen çocuklara yönelik sosyal hizmet müdahaleleri (İstanbul Gelişim Üniversitesi) vaka örnekleriyle

verilmektedir. Ailelerle sosyal hizmet dersi Hacettepe, Selçuk, İstanbul 29 Mayıs ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Aile sistemine ilişkin kavram, yapı ve fonksiyonlar, aileye ilişkin teoriler (Patriyarki teorisi, yapısal-fonksiyonel teori, modernleşme teorisi, sistem teorisi, Marksist, feminist ve eleştirel teoriler), ailedeki değişim ve karşılaşılan sorunlar, aileye yönelik sosyal hizmet müdahalesi, ailede iletişim, aile politikaları ve Türkiye'deki durum, aile arabuluculuğu, aile mahkemeleri, çocuk mahkemeleri, denetimli serbestlik ve çocuk şubeleri bu ders kapsamında ele alınmaktadır.

Aile içi şiddet ve sosyal hizmet müdahalesi dersi Celal Bayar, Düzce, Kırıkkale, Recep Tayyip Erdoğan ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden 5.dönem okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki farklı dönemde ele alınmaktadır. Aile içi şiddet, aile içi şiddetin görülme sıklığı, dünyada ve Türkiye'de aile içi şiddet, aile içi şiddetin nedenleri ve risk faktörleri, aile içi şiddete yönelik yanlış inanışlar, sosyal hizmet müdahaleleri (destek modelleri, kuramsal çalışmalar, duyarlılık programları), aile içi şiddetle ilgili yasal düzenlemeler, şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayanlarla iletişim ve görüşme teknikleri başlıca konuları işlenmektedir.

Ailelerle sosyal hizmet uygulaması dersi uygulamalı ve seçmeli olarak yalnızca Ankara Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Uygulama yapılacak alanı ve kurumu tanıma, ailelerle sosyal hizmet uygulaması için hazırlık, ihtiyaç duyan aileleri belirleme, üyelerle tanışma ve üyeleri değerlendirme, yapılacak uygulamayı planlama, uygulama, uygulamayı değerlendirme ve sonlandırma aşamalarını ele almaktadır.

3.4. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Dersler

DERSİN ADI	Adıyaman	Bitlis Eren	İstanbul	Ondokuz Mayıs	Yalova	Gediz	İstanbul Sabahattin Zaim	Maltepe
SH Alanları	2			2	3		2	3
SH Alanları				4				
SH Kurumlarını / Alanlarını Tanıma			2+2			1+2		
SH Alanında İnternet Kullanımı (S)		3						

Sosyal hizmet alanları dersi Adıyaman, Ondokuz Mayıs, Yalova, Sabahattin Zaim ve Maltepe Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde iki ayrı

dönemde ele alınmaktadır. Sosyal hizmet kurumlarını/alanlarını tanıma dersi İstanbul ve Gediz Üniversitesi'nde, sosyal hizmet alanında internet kullanımı dersi ise seçmeli olarak Bitlis Eren Üniversitesi'nde verilmektedir.

Bu dersle suçluluk, gençlik, yaşlılık, engellilik, yerel yönetim, evde bakım, krize müdahale ve intiharı önleme gibi sosyal hizmet alanlarının, bir öğretim üyesi ve alanda çalışan sosyal çalışmacı tarafından genel özellikleriyle tanıtılması sağlanmaktadır. Öğrenciler ziyaret ettikleri kurum veya kuruluşlar ya da ortamlar hakkında inceleme yapıp bilgi almaktadır.

DERSİN ADI	Anadolu	Bingöl	Bitlis Eren	Üsküdar
Sosyal Hizmet Kuruluşları	3			3
Özel Sosyal Hizmet Kuruluşları (S)		2	3	

Sosyal hizmet kuruluşları dersi, Anadolu ve Üsküdar Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 2.dönemde okutulmaktadır. Çocuklara, gençlere, yaşlı ve engellilere yönelik sosyal hizmet kuruluşlarını ve farklı kurumlara bağlı sosyal hizmet kuruluşlarını, özel gereksinim gruplarını ele almaktadır. Özel sosyal hizmet kuruluşları dersi, Bingöl ve Bitlis Eren Üniversitesi'nde farklı dönemlerde okutulmaktadır. Özel sektörde sosyal hizmet kuruluşlarının özellikleri ve çeşitleri, sosyal hizmet mesleğinin özel sektördeki rolü ve işlevi, özel sosyal hizmet uygulamalarının sosyo-ekonomik, kültürel-psikolojik boyutu, yasal ve yönetsel boyutu, sosyal sorumluluk, yönetim ve organizasyon, halkla ilişkiler ve iletişim, personelin görev ve sorumlulukları başlıca konularıyla işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Cumhuriyet	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe
	Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri (Z)											2		3				3		2			
Çocuk Refahı (Z)																						3	
Çocuklarla SH (Z)																							3
Çocuk İhmal ve İstismarı (S)	3								2	2					3				2				
Çocuk Koruma ve Bakım Sistemi (S)						2		3										3					
Çocuk Suçluluğu ve SH (S)		3	4		3	2		3		2		2		2				3	2				
Çocuk ve SH (S)		3		2		2	2									3		3	2	3	3		
Çocuk ve Yetişkinler İçin Spor Becerileri (S)																			2				
Çocuklarla Yaratıcı Drama (S)															1 +	2							
Çocukluğun Tarihi (S)													3										
Risk Altındaki Çocuklar ve Gençler (S)									2														

Çocuk koruma ve bakım hizmetleri dersi zorunlu olarak Necmettin Erbakan, Recep Tayyip Erdoğan, Gediz ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Türkiye'de çocuğun değeri ve çocuk hakları, çocuğun korunmasına ilişkin tarihsel süreç, bakım standartları, aile ortamında bakım seçenekleri (evlat edinme, koruyucu aile, aile yanında destek uygulaması), kurum ortamında bakım seçenekleri (çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evleri, çocuk evleri, çocuk ve gençlik merkezleri) ele alınmaktadır.

Çocuk refahı dersi zorunlu olarak sadece Karatay Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Modern bir olgu olarak sosyal politikanın doğuşu, modern çocukluk paradigması, çocukluğun anlamı, çocuğun korunması, çocuk hakları, yakın tarihten günümüze Türkiye'nin çocuk politikası, çocuklarla ilgili yasal düzenlemeler, çocuk ihmal ve istismarı, dezavantajlı durumdaki çocuklar, Türkiye'de çocuk refahı alanındaki kuruluşlar ve uygulamalar ele alınmaktadır.

Çocuklarla sosyal hizmet dersi zorunlu olarak yalnızca Maltepe Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Çocukluk ve çocukluğun tarihsel süreç, günümüzde farklı

çocukluklar, çocukluğun değeri ve hak temelli yaklaşım, çocuk hakları sözleşmesi, biyolojik, psikolojik ve sosyal sistemlerin çocukluk üzerindeki etkileri, risk altındaki çocuklar ve kırılgan ailelerle önleme çalışmalar, Türkiye’de çocuklara yönelik (merkezi/yerel yönetim, sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlar) başlıca konularıyla irdelenmektedir.

Çocuk ihmal ve istismarı dersi seçmeli olarak Adnan Menderes, Kırıkkale, Kocaeli, Selçuk ve İstanbul Aydın Üniversitesi’nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Çocukluk kavramı ve tarihsel süreçte gelişimi, çocuklu dönemi ve psikososyal gelişim özellikleri, çocuklarla çalışma ilkeleri ve gerekli beceriler, çocuk hakları ve sosyal hizmet, katılım, çocuğun yararı ve çocuk odaklı bakış kavramları, çocuk istismarı/ihmal nedenleri ve sonuçları (Selçuk ve İstanbul Aydın Üniversitesi), ulusal ve uluslararası yasal ve örgütsel düzenlemeler (Kocaeli Üniversitesi), istismar türleri (duygusal, fiziksel, ekonomik), ihmal ve istismar ülke raporlarının analizi(Kırıkkale Üniversitesi), ihmal ve istismara yönelik (bütüncül) sosyal hizmet müdahaleleri ele alınmaktadır.

Çocuk koruma ve bakım sistemi dersi seçmeli olarak Hacettepe, Karabük ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi’nde farklı dönemlerde ele alınmaktadır. Başlıca çocuğun değeri ve çocuk hakları, çocuğun korunmasına yönelik tarihsel süreç, aile ortamında bakım seçenekleri (evlat edinme, koruyucu aile, aile yanında destek uygulaması), kurum ortamında bakım seçenekleri (çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evleri, çocuk evleri, çocuk ve gençlik merkezleri) ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste öğrenciler koruma ve bakım alanına ilişkin sunum yapmaktadır.

Çocuk suçluluğu ve sosyal hizmet dersi seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde 1 veya 2 saat üzerinden genellikle 4.dönemde okutulmaktadır. Çocuğun değeri, çocukluk dönemi özellikleri, suç ve suçluluğun kavramsal boyutu, yetişkin suçluluğunun genel değerlendirilmesi ve çocuk suçluluğu ile ilişkisi, çocuk suçluluğunun nedenleri ve kuramları, çocuk adalet sistemi ve sosyal hizmet müdahalesi, Türkiye’de ve dünyada çocuk suçluluğu ve istatistikler, yasal boyut ele alınmaktadır. Ayrıca sosyal sapmanın temellerine (normlar, değerler) (Ankara ve Erzincan Üniversitesi), suçun önlenmesinde multidisipliner yaklaşımlara (Ankara Ü.), ekosistem perspektifi ve güçlenme yaklaşımı açısından çocuk suçluluğuna (Kocaeli ve Karabük Ü.) değinilmektedir.

Çocuk ve sosyal hizmet dersi seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde 2 veya 3 saat üzerinden genellikle 5.dönemde verilmektedir. Çocuk refahı, çocuk refah politikaları, çocuklu ailelerin ekonomik ve sosyal güvencelerinin incelenmesi, istismara maruz kalmış çocuklar, yasal düzenlemeler, risk altındaki çocuklarla iletişim, Türkiye’de çocuk haklarına yönelik uygulamalar/kurumlar/kuruluşlar ele alınmaktadır. Bununla birlikte çocuk alanına ilişkin örnek vakalar sunulmakta ve değerlendirilmektedir.

Çocuk ve yetişkinler için spor becerileri dersi seçmeli olarak İstanbul Aydın Üniversitesi’nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Boş zaman, spor, etkinlik, oyun, dinlenme, müracaatçı gruplarına yönelik spor, boş zaman yönetimi ve spor ilişkisi, risk grupları için sporun önemi, spor etiği, spor ve ekip çalışması, spor ve sosyal hizmet uygulamaları başlıca konuları öğretilmektedir.

Çocuklarla yaratıcı drama dersi yalnızca Selçuk Üniversitesi’nde okutulmaktadır. İsim oyunları, oryantasyon oyunları, denge oyunları, karşıdakini tanıma-güven oyunları, müzikli oyunlar, grup içinde ben, canlandırma konularıyla ele alınmaktadır.

Çocukluğun tarihi dersi Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden, risk altındaki çocuklar ve gençler dersi Kırıkkale Üniversitesi’nde 2 saat üzerinden ele alınmaktadır. Riskli davranış, riskli yaşam koşulları, madde bağımlılığı, çocuk yoksulluğu, evden ve okuldan kaçma, şiddet ve istismar, kendine zarar verme, enstest başlıca konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Nişantaşı	
Gençlik, Toplum ve SH (Z)														2								
Gençlerle SH (S)	2	3	3	2	3	3	3	2	2		3	3	2			4	2				2+	3
Gençlerle SH (S)					3	3																
Gençlik ve SH (S)										2					3			3	3			
Gençlerle Psikodrama (S)													3									

Gençlik, toplum ve sosyal hizmet dersi zorunlu olarak yalnızca Selçuk Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden proje tasarımı ve yönetimi, gençlik çağı ve gençlik politikaları konularıyla ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste öğrenciler konuya ilişkin grup sunumları yapmaktadır.

Gençlerle sosyal hizmet dersi, belirtilen üniversitelerde seçmeli olarak genellikle 2 veya 3 saat üzerinden 5.dönem veya 6.dönemde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesinde iki farklı dönemde verilmektedir. Gençlik tanımı ve genel özellikleri, gençlik dönemi sorunları, gençlik refahı alanı, Türkiye'de gençlik politikaları, sosyal hizmet kurumları ve bu kurumlardaki sosyal hizmet uygulamaları, gençlere hizmet sunumunda vaka yönetimi başlıca konuları ele alınmaktadır.

Bununla birlikte gençlerin potansiyelinin açığa çıkarılması ve var olan güçlerin harekete geçirilmesi (Adıyaman ve Karabük Ü.), gençlerde kişilik gelişimi (benlik ve kimlik oluşumu) (Adnan Menderes, Bingöl, Sakarya ve Nişantaşı Ü.), gelişimsel dönem ve gelişimsel görevler, bilgi teknolojisi ve gençlerle iletişim (Bingöl, Celal Bayar, Sakarya, Karatay ve Nişantaşı Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca eko-sistem temelinde yerine getirilen sosyal hizmet uygulamaları (Adıyaman, Adnan Menderes ve Düzce Üniversitesi) gençlerle grup çalışması (Adnan Menderes, Ankara, Celal Bayar ve İstanbul Arel Ü.) ve bütünleştirme eğitimi (Hacettepe ve Gümüşhane Ü.) konularına değinilmektedir.

Gençlik ve sosyal hizmet dersi, seçmeli olarak İstanbul, Yalova, İstanbul Esenyurt ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Gençlik refahı alanı, gençlik sorunları, gençlik alanına ilişkin hizmetler; gençlerle sosyal hizmet uygulamasının temel ilkeleri öğretilmektedir.

Gençlerle psikodrama dersi, seçmeli olarak yalnızca Selçuk Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Oryantasyon, kendini tanıma, karşıdakini tanıma, farkındalık ve güven oyunları, aile gündemi, grup içinde ben, canlandırma ve rol oynama konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Avdın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
Engellilik ve Engellilerle SH (Z)			4			2		2					2				2						3				3		3			3
Engellilerle SH (S)	2	3		3	4	3		2		3	2	2		3	2	2		2	3	2	3	3		3	4	2	2		2	+	1	
Engellilerle SH (S)														3				2														
İşaret Dili (S)													2				2							3	2							3

Engelli Sorunları ve Bağımsız Yaşama (S) Engellilere Yönelik SH (S), Gündelik Hayatta Engelliler (S) İşitme Engelliler İçin İşaret Dili (S) ders adlarıyla verilmektedir. Engellilik ve engellilerle sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Anadolu, Celal Bayar, Düzce, İstanbul, Necmettin Erbakan, Gediz, Sabahattin Zaim, Maltepe ve Üsküdar Üniversitesi'nde genel olarak 2 veya 3 saat üzerinden 6.dönemde okutulmaktadır. Bu derste başlıca engelliliğe ilişkin temel kavramlar, dünyada ve Türkiye'de engellilik, engellilik türleri, tıbbi (medikal) model, sosyal model, insan hakları yaklaşımı, süregen hastalıklar, engelli hakları (ulusal ve uluslararası mevzuat), rehabilitasyon programları, engelliliğin birey, aile ve toplum üzerindeki etkileri, devletin engellilere yönelik politikaları, çağdaş hizmet modelleri, sosyal hizmet uygulamaları konuları ele alınmaktadır.

Engellilerle sosyal hizmet dersi seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde genel olarak 4. dönem veya 6.dönemde 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Karabük ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde iki farklı dönemde okutulmaktadır. Engelliliğe ilişkin tanımlar ve kavramsal çerçeve, ulusal ve uluslararası mevzuat, engellilere yönelik sosyal hizmet müdahaleleri başlıca konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte engelliliğin sınıflandırılması (Adıyaman, Bitlis Eren ve Yalova Üniversitesi), engelliliğin ortaya çıkmasına neden olan faktörler (Ankara ve İstanbul Aydın Ü.), engelli grupları (Görme, işitme, konuşma, zihinsel, ortopedik) (Adnan Menderes, İstanbul Esenyurt ve Karatay Ü.) ve engelliliğe ilişkin nüfus oranı ve değişimler (Hacettepe, Karabük, Kırıkkale ve

Gümüşhane Ü.) irdelenmektedir. Ayrıca engelliliğe ilişkin devlet politikası (Adıyaman, Bitlis Eren ve Karabük Ü.), çağdaş hizmet modelleri (Adıyaman, Adnan Menderes, Bitlis Eren, Karabük, Kocaeli ve Yalova Ü.), rehabilitasyon hizmetinde ekip çalışması ve sosyal çalışmacının bu ekipteki rolü (Adnan Menderes Ü.), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sağladığı hizmetler (Sakarya Ü.) ele alınmaktadır.

İşaret dili dersi seçmeli olarak İstanbul, Necmettin Erbakan, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Arel ve Nişantaşı Üniversitesi'nde 6.dönem veya 7.dönemde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Türk işaret dilinin tarihçesi ve gelişimi, parmak alfabesi (işitme engelliler için), temel cümle yapıları, evet-hayır soruları, olumsuz cümleler, zamanla bağlantılı sorular, sayılar, soru sözcükleri, fiiller konuları öğretilmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Kadın Hakları ve Sosyal Çalışma (Z)																					3		
Kadın Sorunları ve SH (Z)													2										
Kadın Sorunları SH (S)		3	3	3					2	3				2		2	3	3				3	2
Kadına Yönelik Şiddet (S)																						3	
Feminist SH (S)								2												2	3		
Toplumsal Cinsiyet (S)	3			3	3	3	3			3	2	2			3			3	4	2			

Kadınlarla SH, Kadın Çalışmaları ve SH (S) Kadın ve Aile (S) ders adlarıyla verilmektedir. Kadın hakları ve sosyal çalışma dersi zorunlu olarak sadece İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Kadınların eğitimi, toplumsal cinsiyetin sosyal yapısı, toplumsal cinsiyet ile kültür/medya ilişkisi, cinsellik ve yakın ilişkiler, çalışma ve ekonomi boyutu, sağlık ve üreme, suç ve sapma, kadın ve din, erkekliği anlamaya yönelik modeller, erkekler ve toplumsal cinsiyette biyolojik temelli teorik perspektifler, etnik kimlikler ve erkeklerin var olma biçimleri, içsel gerçeklik (erkekliğin gelişiminde fenomenolojik perspektifler), erkekler ve mental sağlık, iş hayatında erkekler, iş, kariyer ve erkeklik, erkek cinselliği, güç ve değişim başlıca konuları işlenmektedir.

Kadın sorunları ve sosyal hizmet dersi zorunlu olarak yalnızca Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Kadın sorunları ve sosyal hizmet dersi ayrıca seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde 2 veya 3 saat üzerinden genellikle 5.dönemde verilmektedir. Toplumsal cinsiyetin kavramsal boyutu ve tarihsel süreçte gelişimi, kadınların sıklıkla karşılaştıkları sorunlar, kadınların çalışma hayatındaki konuları (mobbing), kadınların eğitim sorunları, gelir düzeyinde yaşanan sorunlar, dünyada ve Türkiye'de kadın hareketlerinin tarihsel gelişimi konuları ele alınmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyete dayalı rol beklentisi, cinsiyet ayrımcılığın önlenmesinde sosyal hizmetin yeri ve sosyal hizmet uygulamaları (Ankara Üniversitesi), pozitif ayrımcılık (Sabahattin Zaim Ü.), Erken yaşta evlilik, kuma ve kumalık, kadın ve töre cinayetleri, ILO-CEDAW-Pekin deklarasyonu (Bingöl, Karabük, Sakarya, Selçuk ve Karatay Ü.), mağdur kadınlar ve sığınma evlerinde yaşayan kadınlar (İstanbul Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca bu derste proje sunumları (Bitlis Eren Ü.) yapılmaktadır.

Kadına yönelik şiddet dersi, seçmeli olarak Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden cinsiyete dayalı ayrımcılık ve insan hakları ihlaline yol açan şiddet başlıca konularıyla okutulmaktadır. Feminist sosyal hizmet dersi Hacettepe, İstanbul Aydın ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Toplumsal cinsiyet literatüründe temel kavramlar, feminist teoriler, Avrupa Birliği'nde toplumsal cinsiyet politikaları, evlilik ve toplumsal cinsiyet rolleri, kadına yönelik şiddet, eğitimde kadının durumu, cinsellik ve cinsel kimlik, hegemonik erkeklik, feminist sosyal hizmetin teorik temeli, feminist sosyal hizmet uygulamasına ilişkin örnekler ele alınmaktadır.

Toplumsal cinsiyet dersi, belirtilen üniversitelerde seçmeli olarak genellikle farklı dönemlerde 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı ve kapsamı, toplum yapısı, kadınların yaygın karşılaştıkları sorunlar ve çözümlenmesinde sosyal çalışmacının rolleri, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet ve kültür, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, sosyal hizmet uygulamaları konuları işlenmektedir. Ayrıca bu derste vaka tartışmaları yapılmaktadır.

DERSİN ADI ZORUNLU	Adıyaman	Anadolu	Bingöl	Bitlis Eren	Gümüşhane	Kırıkale	Gediz	İstanbul Sabahattin Zaim	Maltepe	Üsküdar
Aktif Yaşlanma	2						3			
Gerontoloji		3		4	2					
Yaşlılar İçin SH		4	3			3	2	3	3	3

Aktif yaşlanma dersi, zorunlu olarak Adıyaman ve Gediz Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Yaşlılığın tanımı ve yaşlılık biliminin tarihçesi, geriatri ve gerontoloji tanımlamaları, Türkiye'de ve dünyada yaşlılığın demografik durumu ve epidemiyolojisi, yaşlanma teorileri, yaşlanmaya bağlı fizyolojik ve psiko-sosyal değişimler, yaşlılığı etkileyen faktörler ve erken yaşlanmanın önlenmesi, yaşlılık sorunları, yaşlı bireyin değerlendirilmesi, yaşlı bireyin genel bakımı, yaşlılık ve etik, yaşlı bireylerde yaşam kalitesinin önemi, sağlıklı ve aktif yaşlanma, ulusal ve uluslararası yaşlılık politikaları, yaşlılarla ilgili dernek, kurum, kuruluşlar ve faaliyetleri, Türkiye'de yaşlılarla ilgili yasal düzenlemeler (Adıyaman Üniversitesi) ele alınmaktadır. Kişilerin potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri ve fiziksel, sosyal, zihinsel olarak tam bir iyilik halinde bulunabilmeleri için gerekli sosyal güvenlik, bakım ve yardım politikalarını (Gediz Ü.) ele almaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ İ	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	Nişantaşı
Gerontoloji		3	3							2	2					3			2				
Yaşlılarla SH	2			3	3	3	2	2	3			2	3	2	3		3	2		3	3	2	3
Yaşlılarla SH				3	3				3														
Agism																							3

Gerontoloji dersi, zorunlu olarak Anadolu, Bitlis Eren ve Gümüşhane Üniversitesi'nde; seçmeli olarak Adnan Menderes, Ankara, Kocaeli, Necmettin Erbakan, Yalova ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Başlıca gerontolojik sosyal hizmetin kavramsal çerçevesi, yaşlılık dönemi psiko-sosyal gelişimsel özellikleri, yaşlılıkta psiko sosyal ve ekonomik gereksinimler ve sorunlar, yaşlılarda mental bozukluklar (depresif,

bilişsel bozukluklar, fobiler), yaşlılarda demansiyel bozukluklar, yaşlı istismarı ve ihmali, aile içinde yaşlıların karşılaştıkları sorunlar, yaşlı birey ve ailesiyle çalışma, evde bakım hizmetleri ve sosyal hizmet uygulamaları, korunmaya ihtiyacı olan yaşlılar ve huzurevlerinde sosyal hizmet uygulamaları, avrupa ülkelerinde yaşlılara yönelik hizmetler ve sosyal hizmet, ülkemizde yaşlı refahı konuları işlenmektedir.

Yaşlılar için sosyal hizmet/yaşlılarla sosyal hizmet dersi, zorunlu olarak Anadolu, Bingöl, Kırıkkale, Gediz, Sabahattin Zaim, Maltepe ve Üsküdar Üniversitesi'nde; seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde genellikle 3 saat üzerinden 6.dönem veya 7.dönemde okutulmaktadır. Yaşlılarla sosyal hizmet dersi, Celal Bayar, Düzce ve Karabük Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Yaşlının toplum içindeki yeri ve toplumda yaşlılara yönelik tutumlar, yaşlıların karşılaştıkları toplumsal-ruhsal sorunlar, gereksinimler ve beklentiler (Üsküdar ve Sabahattin Zaim Üniversitesi), yaşlılık dönemi hastalıkları (Kırıkkale Ü.), yaşlı istismarı ve ihmali, aile içi çatışma, evde ve kurumda bakım hizmetleri, Avrupa ülkelerinde yaşlılara yönelik sunulan hizmetler, ülkemizde yaşlı refahı alanı (Maltepe Ü.), emeklilik döneminde sosyal hizmetler, esnek istihdam politikaları, sosyal bakım hizmetleri (Bingöl Ü.) konularına değinilmektedir.

Agism dersi Nişantaşı Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 4.dönemde temel kavramlar ve toplumsal açıdan bakış (Yaş, çocukluk, gençlik, ergenlik, yaşlılık), yaş ve toplumsal roller/toplumsal cinsiyet, çocuk sosyolojisi, saygı kavramlarının yaş gruplarına göre çeşitlenişi konuları ile okutulmaktadır. Ayrıca, bu derste yaş ile ilgili metin incelemeleri yapılmaktadır.

DERSİN ADI / SEÇMELİ	Kırıkkale
Evsizler ve SH	2

Yalnızca Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde seçmeli ders adıyla açılan bu dersin içeriğinde, sokakta yaşayan evsizler, bağımlılar, genç ve çocuklara verilen hizmetler, devlet kuruluşları ve STK'larla işbirliği içerisinde bu bireyler ve gruplarla ilgili yapılabilecek çalışmalar bahsedilmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Başkent	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nişantaşı		
Yoksulluk ve SH (Z)								2	2										2	3						3			
Yoksulluk ve SH (S)	3	3	3	3	3	3	3		2		3			2	3	2	3	3			2					2	3	2 + 1	3
Yoksulluk ve Sosyal Yardım Alanında SH (Z)											3																		
Yoksulluk ve Sosyal Yardım Alanında SH (S)												2																	

Yoksulluk ve sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Gümüşhane, İstanbul, Başkent, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Aydın ve Maltepe Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Yoksulluğa ilişkin temel kavramlar, yoksulluğun tarihi/dünyada ve Türkiye'deki görünümü, toplumsal yapı ve yoksulluk/toplumsal boyutu, yoksulluğun uluslararası boyutu, yoksulluk ve ekonomik sistem, birey/aile ve yoksulluk, yoksulluğa karşı kamusal, özel ve sivil toplum örgütü kuruluşlarının rolleri ve görevleri, AB ve yoksulluk, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yoksulluk alanındaki görevleri, mikro kredi modeli başlıca konuları işlenmektedir.

Yoksulluk ve sosyal hizmet dersi seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde genellikle 7.dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Yoksulluk ve yoksullukla ilgili temel tanım ve kavramlar, yoksulluğun nedenleri, yoksulluğun sonuçları, yoksulluk kültürü, yoksullukla ilgili mevzuat, dünyada ve Türkiye'de yoksulluğun görünümü, yoksulluktan etkilenen nüfus grupları, yoksullukla mücadelede uluslararası boyut ele alınmaktadır. Bununla birlikte kronik yoksulluk (Ankara Üniversitesi) ve mikro-mezzo-makro düzeyde yoksulluğun belirleyici nedenleri (sosyal hizmetin rol ve fonksiyonları) (Adnan Menderes ve Karabük Ü.) konuları işlenmektedir. Ayrıca, kuramsal yaklaşımlar (kültürel ve yapısalcı yaklaşım) (Bingöl, Sakarya ve Nişantaşı Ü.), mikro kredi modeli (Adnan Menderes ve Celal Bayar Ü.), yoksulluğun iş hayatındaki olumsuz etkileri (Bingöl, Sakarya, İstanbul Arel ve Nişantaşı Ü.) ve yoksullukla mücadelede ulusal boyut (Celal Bayar, İstanbul Esenyurt ve Karatay Ü.) konuları irdelenmektedir.

Yoksulluk ve sosyal yardım alanında sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Kırıkkale, seçmeli olarak Kocaeli Üniversitesi'nde sırasıyla 3 ve 2 saat üzerinden verilmektedir. Bu derslerin içeriğine bakıldığında; yoksulluğun tanımı ve boyutu, yoksulluk sorunu ve nedenler, yoksulluk sorunundan etkilenen nüfus grupları, toplumsal yapı ve yoksulluk ilişkisi, yoksulluğun ulusal ve uluslararası görünümü, yoksulluk ve aile, dünyadan ve Türkiye'den uygulama örnekleri, yoksulluk mücadelede sosyal hizmetin yeri konuları üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Madde Bağımlılığı	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	2	2	3	2	3	3	4	2	2	3	2
Madde Bağımlılığı						3								2									

Madde Bağımlılığı ve Çözüm Yolları, Madde Bağımlılığı ve Sosyal Hizmet adlarıyla okutulmaktadır. Madde bağımlılığı dersi belirtilen üniversitelerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden 5.dönemde verilmektedir. Celal Bayar ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Madde bağımlılığının türleri, bütüncül-sistemli-disiplinler arası çok sektörlü yaklaşım, bağımlı olan çocuklarla ve gençlerle çalışma, koruyucu ve önleyici çalışmalar, bağımlılıkta mücadelede ulusal politika ve strateji yaklaşımı, okullarda şiddeti önlemeye yönelik uluslararası eylem planı kapsamında madde kullanımı ve bağımlılığı, önleme çalışmaları, medya etiği başlıca konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte madde bağımlılarının psiko-sosyal özellikleri, madde bağımlılığına ilişkin örnek vakalar (Adıyaman, Düzce, Karabük, Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi), madde bağımlılığına karşı alınabilecek tedbirler (Bingöl ve Sakarya Ü.), bağımlılık kültürü (Adnan Menderes, Gümüşhane, Hacettepe ve Karabük Ü.), madde bağımlılığında tedavi modelleri (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) konuları ele alınmaktadır. Ayrıca madde bağımlılığını önlemeye yönelik uygulama boyutu; kuruluşlarda sosyal hizmet uygulamaları ve taburculuk sonrası çalışmalar (Celal Bayar

Ü.), sosyal re-entegrasyon (Celal Bayar ve İstanbul Aydın Ü.), özel grupların tedavisi (eşcinsel erkekler, lezbiyenler, biseksüeller, akıl hastaları, kadınlar), aile ve grup terapileri (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.), kendine yardım grupları ve motivasyonel görüşme tekniği (Karatay Ü.) konularıyla irdelenmektedir.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Hacettepe	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay
Göçmen/Mülteci/Sığınmacılarla SH (Z)		4					2														
Göçmen/Mülteci/Sığınmacılarla SH (S)	3		3	2	3	3		2	3	2	2	2	2	3	2	3	4	2	3	3	2 + 1

Göçmen Sorunu ve Toplumsal Çalışma (S) İnsan Ticareti ve Mültecilerle SH (S) ders adlarıyla okutulmaktadır. Göçmen/mülteci/sığınmacılarla sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Anadolu ve Düzce Üniversitesi'nde; seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde farklı dönemlerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Göç olgusu tanımı ve kapsamı, göçün bugünkü durumu, göç kuramları ve sosyal hizmet uygulamaları başlıca konuları işlenmektedir. Buna ek olarak, göç ve sığınmacılık süreci, Türkiye ve dünya örnekleri, uluslararası belgelerde göçmenlerle ilgili politikalar (Adnan Menderes, Karabük ve Kocaeli Üniversitesi), göç çeşitleri, göç ve işgücü piyasası/aile yapısı/gençlik/din/egitim/yoksulluk ilişkisi (Düzce, Celal Bayar ve Karatay Ü.), çok-kültürlülük ve farklılıklar (Celal Bayar Ü.), sosyal hizmetin mikro, mezzo, makro düzeydeki rolleri ve yaklaşım modelleri, uluslararası ve ulusal sözleşmeler ve yasal düzenlemeler (Ankara ve İstanbul Aydın Ü.) ele alınmaktadır. Ayrıca bu derste mülteciler ve insan ticareti mağdurları (İstanbul Aydın, İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) ve mültecilerin okul başarısı, kültürel etkileşim ve sağlık hizmetlerine erişim sorunları (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) üzerinde durulmaktadır. Öğrenciler, bu ders kapsamında Ankara Üniversitesi'nde kadın, bekâr kadın mülteciler, çocuk ve refakat edilmeyen çocuk mülteciler, yaşlı ve engelli mülteciler üzerine sunum yapmakta ve İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde vaka çalışmaları yapmaktadır.

DERSİN ADI	Yalova	İstanbul Sabahattin Zaim
Dezavantajlı Gruplar (Z)	3	3

Bu adla ders yalnızca Yalova ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitelerindeki bölümlerde 3.dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Programlar dikkate alındığında dezavantajlı adıyla anılan ve burada yer verilen gruplar, ileriki dönemlerde tek başlarına birer ders olarak da verilmektedir. Ancak ele alınmayan eski hükümlüler, işsizler gibi bazı gruplar da bu ders kapsamında ele alınmakta ve tüm dezavantajlı gruplar değerlendirilmektedir.

Kurum bakımına alınanlar yanında evde bakımının yapılması yoluna gidilen yaşlı, engelli, süregen hastalığı bulunan bakıma ihtiyacı olanlar da ayrıca bir başlık altında ele alınmaktadır ki bakıma ihtiyacı olanlar dezavantajlı gruplar içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bakım Hizmetleri, Kurumda ve Evde Bakım Hizmetleri, Evde Bakım Hizmetleri veya Sosyal Bakım adlarıyla bakıma dair dersler verilmektedir.

DERSİN ADI SEÇMELİ	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celâl Bayar	Düzce	Gümüşhane	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul Aydın	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Kurumda ve Evde Bakım Hizmetleri									3	2							3		3	
Evde Bakım Hizmetleri	3	3	3	3	3	3	2	2				2	2	3	2	3		2		2+
Evde Bakım Hizmetleri					3	3														1
Sosyal Bakım			2						3		2				2			2		

Kurumda ve evde bakım hizmetleri dersi seçmeli olarak Karabük, Kırıkkale, Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Kurumlarda bakım hizmetleri, yaşlılar, engelliler ve diğer bakıma ihtiyacı olan bireylere evde bakım yaklaşımları ve türleri, evde bakım hizmetlerinin örgütlenmesi ve yönetimi konuları, kurum bakımı ve evde bakımın yasak ve etik yönü, sosyal çalışmacıların görev, yetki ve sorumlulukları üzerinde durulmaktadır.

Evde bakım hizmetleri dersi ilgili üniversitelerde seçmeli olarak farklı dönemlerde 2 veya 3 saat üzerinden ele alınmaktadır. Evde bakıma ihtiyaç duyan engelliler ve yaşlılar,

evde bakım ihtiyacını ortaya çıkaran sebepler (demografik değişim-yaşlı nüfus, aile yapısında yaşanan değişim, tıp teknolojisindeki gelişme, kurumsal bakım hizmetlerindeki yetersizlikler, sağlık hizmetlerinde artan maliyetler), sağlık bakımının aile üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri, evde bakım hizmetlerinin tarihçesi, evde bakım hizmetlerinin örgütlenmesi ve yönetimi, evde bakım hizmetlerinde etik ve hukuk, bakım sigortası, evde bakım hizmetlerinde sosyal çalışmacının rolleri ve işlevleri, evde bakım hizmetlerinde vaka yönetimi konuları işlenmektedir Ayrıca evde bakım hizmetleri ve ülke örnekleri (Bingöl, Celal Bayar, Gümüşhane, Sakarya ve Karatay Üniversitesi) bu derste sunulmaktadır.

Sosyal bakım dersi Bingöl, Karabük, Kocaeli, Sakarya ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden genellikle 6.dönemde okutulmaktadır. Sosyal bakım ve bakım ihtiyacı kavramı ve kapsamı, tarihsel gelişim süreci, Avrupa'da ve Türkiye'de sosyal bakım eğitimi, sosyal bakım hizmetlerinde bakım kalitesi ve planları, bakım yönetmelikleri sosyal bakım güvence sistemleri (Almanya, Norveç, Hollanda ve Türkiye örneği), sosyal bakım sigortası konuları ele alınmaktadır.

3.5. Teorik Dersler

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Medipol	İstanbul Sabahattin Zaim	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
Sosyal Hizmete Giriş	3	3	3	3	4	3	4	3	3	4	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Sosyal Hizmete Giriş-II										4																						

DERSİN ADI	Ankara	Bitlis Eren	Karabük	KTO Karatay
Sosyal Hizmette Temel Kavramlar	3		3	
Sosyal Hizmet İlke ve Yöntemleri		4		
Sosyal Hizmetin Temelleri				3

Sosyal hizmete giriş dersi, belirtilen üniversitelerde genellikle 1.dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Gümüşhane Üniversitesinde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Başkent Üniversitesi'nde 2.dönem verilmektedir. Sosyal hizmetin tanımı

ve kapsamı, sosyal refah kavramı, mesleki nitelikleri, amaçları, işlevleri ve ayırt edici özellikleri, mesleğin temel unsurları, sosyal hizmetin bilgi ve değer temeli, bilim ve meslek olarak sosyal hizmet, dünyada ve Türkiye’de sosyal hizmetin tarihsel gelişim süreci, sosyal hizmetin mesleki yaklaşımları ve çalışma alanları, müracaatçı grupları, sosyal çalışmacı-müracaatçı ilişkisi başlıca konuları ele alınmaktadır.

Bununla birlikte kuramsal ve felsefi temelleri (Adıyaman Üniversitesi), sosyal hizmetin düşünsel ve örgütsel temelleri (Adnan Menderes, Celal Bayar, Düzce ve İstanbul Gelişim Ü.), sosyal hizmette problem çözme sürecinin aşamaları ve sosyal adalet açısından sosyal hizmetin değerlendirilmesi (Anadolu, Erzincan, Gümüşhane ve Hacettepe Ü.), sosyal güvenlik sistemi, sosyal yardımın tarihi gelişimi ve sosyal hizmet eğitimi, sosyal vaka incelemesi (problemler, süreçler ve örnekler), sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı (Bingöl, Sakarya ve Nişantaşı Ü.), risk grupları (Bitlis Eren ve Kırıkkale Ü.), sosyal hizmetin alt uzmanlık/mesleki alanları (Celal Bayar, Başkent ve İstanbul Aydın Ü.), bireyler, aileler, gruplar, örgütler ve toplum ile sosyal hizmet (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) ve yaşam döngüsü (Sakarya ve Nişantaşı Ü.) konuları irdelenmektedir.

Sosyal hizmette temel kavramlar dersi Ankara ve Karabük Üniversitesi’nde 3 saat üzerinden; sosyal hizmet ilke ve yöntemleri dersi Bitlis Eren Üniversitesi’nde 4 saat üzerinden; sosyal hizmetin temelleri dersi 3 saat üzerinden 2.dönemde ele alınmaktadır. Verilen bu dersler kapsamında; sosyal hizmetin temel kavramları, tanımı ve kapsamı, sosyal hizmetin mesleki nitelikleri, sosyal refah alanı (çocuk, genç, yaşlı, sağlık alanı), sosyal yardım alanına ilişkin kavramlar, mesleğin niteliği-amacı ve işlevleri, problem çözme sürecinin aşamaları sosyal hizmetin müdahale sürecinin aşamaları, sosyal hizmetin bilgi ve beceri temeli, iletişim-sistem kuramı, görüşme ilke ve teknikleri, görüşme sürecinde dikkat edilmesi gereken durumlar, sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı, birey-grup-örgüt-toplum ile sosyal hizmet konuları üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Gümüşhane	İstanbul	Karabük	Sakarya	Yalova	Başkent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Medipol	İstanbul Sabahattin Zaim	Nişantaşı
Sosyal Hizmet Tarihi	3	4		2		2	3	4	3	3	2	3	3	3	3
Sosyal Hizmet Tarihi (S)					2										

Sosyal hizmet tarihi dersi zorunlu olarak Ankara, Bingöl, Celal Bayar, İstanbul, Karabük, Sakarya, Yalova, Başkent, Gediz, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Medipol, Sabahattin Zaim ve Nişantaşı Üniversitesi'nde genellikle 1. ve 2. dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Sosyal hizmetler tarihçesi, ders adıyla da programda yer almaktadır. Sosyal hizmet tarihi dersi, seçmeli olarak ise yalnızca Gümüşhane Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden 7.dönemde okutulmaktadır. Sosyal hizmeti tarihi gelişimi ve temel kavramlar ile sosyal refahın gelişimi başlıca konuları ele alınmaktadır.

Bununla birlikte bilim ve meslek olarak sosyal hizmet, sosyal hizmetin yetki kaynakları, sosyal hizmetin amaçları, işlev ve rolleri, sosyal hizmetin etik standartları ve etik ikilemler (Ankara Üniversitesi), sosyal güvenlik sisteminin tarihi gelişimi, seçilmiş bazı ülkelerde sosyal hizmet ve sosyal yardımın gelişimi, çeşitli müracaatçı gruplarına yönelik sosyal hizmetler, sağlığa ve göçe yönelik sosyal hizmetler (Bingöl, Sakarya ve Nişantaşı Ü.), Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet döneminde sosyal hizmetler, sosyal hizmetlerin dünya ölçeğinde oluşumu ve gelişimi (ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İsveç, İtalya ve Japonya örneği) (Celal Bayar ve Başkent Ü.), Selçuklu, Osmanlı ve cumhuriyet dönemlerinde sosyal hizmetler, hayri hizmetler ve kurumlar (Gediz Ü.) bu ders kapsamında verilmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Bingöl	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nişantaşı	Üsküdar
SH Mevzu.	3	3	3		3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3		2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3
SH Mevz-II									2																				
SH Mevz-S			2													2													

Sosyal hizmet mevzuatı dersi belirtilen üniversitelerde zorunlu olarak farklı dönemlerde bir kısım üniversitede 2 saat üzerinden verilmekte iken bir kısım üniversitede 3 saat üzerinden verilmektedir. Sosyal hizmet için mevzuat veya sosyal çalışma mevzuatı adlarıyla da programda yer almaktadır. Hacettepe Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Seçmeli olarak ise sadece Bingöl ve Sakarya Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden 7.dönemde okutulmaktadır. Mevzuat tanımı ve mevzuatla ilgili kavramlar, Türkiye'de sosyal yardım hukuku, ulusal ve uluslararası mevzuatın kaynakları, uluslararası düzenlemeler, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Aile ve Çocuk Hukuku, engelliler hukuku, sosyal yardım hukuku, 2828 kanunu, 5395 kanunu, 5378 kanunu, umumi hıfzıssıhha kanunu, sosyal hizmet kurumları mevzuatı konuları üzerinde durulmaktadır.

Bununla birlikte gerek sosyal refah hizmetlerini, gerekse sosyal hizmet uygulamasını ilgilendiren ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve mevzuat hakkında öğrencilerin bilgilenmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca, hukukun kollara ayrılması (Kamu-özel hukuk), hukukun kaynakları (Adnan Menderes, Celal Bayar, Düzce ve Karatay Ü.), belediye ve köy kanunu (Anadolu Ü.) ve yönetmelik-kanun ilişkisi (Erzincan, Nişantaşı, Bingöl ve Sakarya Ü.) ele alınmaktadır.

DERSİN ADI																														
	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelisim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre	4	4	4	3	4	3	4	3	3	4	4	3	4	4	3	2	3	4	3	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3
İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre II	3	3	4	4		3	4	3		4	4	3	4	4	3	2	3		3	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3
İnsan Davranışları ve Sosyal Çevre II (S)																														3

İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre dersi genellikle 3.dönem ve 4.dönem olmak üzere iki dönem 3 veya 4 saat üzerinden okutulan zorunlu bir derstir. Seçmeli olarak yalnızca Nişantaşı Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır.

İnsan tanımı, insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikler, davranış tanımı, davranışın temel özellikleri ve boyutları, davranışın hiyerarşisi, davranışın temel kaynakları, davranış belirleyicileri (ihtiyaçlar, dürtüler, motivler), Maslow’ un “temel ihtiyaçlar” teorisi ve sosyal çevre ile ilintisi, davranış ve kişilik gelişiminde psikanalitik kuramın yeri ve önemi, davranış ve kişilik gelişiminde psiko-sosyal gelişim kuramının yeri ve önemi, sosyal çevre türleri ve özellikleri, gelişim ortamı ve temel yaklaşımlar, sistem kuramı, ekolojik kuram, gelişim kuramı, aile değişim kuramı, aile, toplum ve küresel değerler, fenomenolojik teoriler, ahlak gelişimi kuramı, birey için sosyal çevre ihtiyacının nedenleri, psikolojik yalnızlık/sosyal yalnızlık yaklaşımları, okul çocuğu, sosyal çevre ve sosyalleşme, okul ve aile, doğum riski ve doğum öncesi periyod, bebeklik döneminde gelişim, ilk çocukluk döneminde gelişim (2-6 yaş), orta çocukluk döneminde gelişim (6-12 yaş), ergenlik döneminde gelişim (12-21 yaş) ve riskler ele alınmaktadır.

Bununla birlikte sosyal çevre ve sosyalleşme, sosyalleşmede etkili yapılar (aile, din, eğitim, yaşanılan kültür ortamı, sosyal medya, genç yetişkinlik ve yetişkinlik kuramları), biyolojik, psikolojik ve sosyal özellikleri, aile, iş ortamı, sosyal gruplar vb. faktörler çerçevesinde genç yetişkinlik dönemi ve özellikleri, orta yaş dönemi ve özellikleri, yaşlılık dönemi ve özellikleri bu ders kapsamında öğretilmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Üsküdar
Sosyal Hizmet Etiği	2	3	3		3	2	2	3		2	2		2	2	2	3			2	2	3	2	2	2	2	3		3	3
Sosyal Hizmet Etiği (S)				2				3	2			3				2	2									2	-	1	
Değerler Eğitimi (S)											3																		

Sosyal hizmet etik değer ve ilkeleri (ve sorumlulukları veya ve kuramları), etik, ilke ve değerler, mesleki sorumluluk ve etik, mesleki etik, sosyal hizmette etik, sosyal hizmette

dini ve etik değerler gibi farklı adlarla anılsa da etik dersi sosyal hizmetin temel dersleri arasında yer almaktadır.

Sosyal hizmet etiği dersi belirtilen üniversitelerde zorunlu olarak 2 veya 3 saat üzerinden farklı dönemlerde ele alınmaktadır. Seçmeli olarak ise Bingöl, Erzincan, Gümüşhane, Karabük, Ondokuz Mayıs, Sakarya ve Karatay Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Etik kavramı tanımı, sosyal hizmet uygulamasında etik ve değerler, ilke ve sorumlulukları, etik ikilemler, sosyal hizmet çalışanlarının karşılaştıkları sorunlar ve mücadeleler, gizlilik, hesap verilebilirlik, insan hakları ve sosyal adalet kavramlarının etikle ilişkisi konuları üzerinde durulmaktadır.

Bunun yanında, toplum ve kurum düzeyinde etiğin içeriği, sosyal hizmette değer tartışmaları (Adıyaman, İstanbul ve Karabük Üniversitesi), uluslararası etik standartlar (Adıyaman Ü.), ahlak ve iş ahlakı kavramları, tarihsel gelişimi (Anadolu Ü.), tıp etiği, iş etiği, çevre etiği, işletme etiği, medya ve etik, hukuk ve siyasette etik (Bitlis Eren, Erzincan, Bingöl ve Sakarya Ü.), müracaatçının hakları (uygulama kuralları ve yeni tüketicilik), kişisel meseleler ve ilişkiler (Hacettepe, Kırıkkale, Karabük ve Gümüşhane Ü.) ele alınmaktadır. Etik dışı davranışlar, mesleki yozlaşma (İstanbul Arel ve İstanbul Esenyurt Ü.) ve sosyal çalışmacıların diğer meslek elemanlarına karşı etik sorumlulukları (Selçuk ve İstanbul Gelişim Ü.) irdelenmektedir. Ayrıca bu ders kapsamında etik alanına ilişkin vaka temelli tartışmalar yapılmaktadır.

Değerler eğitimi dersi, yalnızca Karabük Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden başlıca tarihsel süreç içinde değerlerin gelişimi ve değişimi, eğitim alanında değerler eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi, etik, değer ve ilke kavramları konularıyla ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Cumhuriyet	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Necmettin Erbakan	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Sosyal Refah ve SH	3	3	3	4	2		3		3		3	3					3
SH Sosyal Refah Yaklaşımları (S)						2		3		3			3	2	2	3	
Edebiyat ve Sanatta Sosyal Refah İncelemeleri (S)														2			

Refah yaklaşımları, sosyal refah ve sosyal hizmet tarihçesi, karşılaştırmalı sosyal refah modelleri, karşılaştırmalı refah sistemleri, sosyal refah hizmetleri tarihi adlarıyla programlarda yer almaktadır. Sosyal refah ve sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Ankara, Bingöl, Bitlis Eren, Cumhuriyet, Gümüşhane, İstanbul, Necmettin Erbakan, Sakarya, Yalova ve Karatay Üniversitesi'nde farklı dönemlerde genellikle 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Seçmeli olarak ise sosyal hizmette sosyal refah yaklaşımları dersi Hacettepe, Karabük, Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Aydın, İstanbul Esenyurt ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir.

Refah ve sosyal refah kavramları, sosyal refahın tarihsel gelişimi, refah devletinin amaçları ve araçları, sosyal hizmette sosyal refah anlayışı, sağlık-egitim-adalet-sosyal yardımlar açısından sosyal refah, insana hizmet eden toplumsal örgütler, risk gruplarının refahı, toplum olarak refaha kavuşmanın önemi, sosyal refah için yapısal değişikliğin önemi, dünyada ve Türkiye'de sosyal hizmetlerin tarihçesi ve mevcut rol, yapı ve işlevsel yönü irdelenmektedir.

Edebiyat ve sanatta sosyal refah incelemeleri dersi, seçmeli olarak yalnızca İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden ele alınmaktadır. Sanat ve sosyal hizmet ilişkisi, sanat ve eleştiri, yaratıcılık ve sosyal hizmet uygulamalarında hayal, özel ihtiyaç gruplarında sanat uygulamaları, sanatın ruh sağlığı açısından önemi, sosyal hizmette sanat terapisi, sanat ve sosyal adalet, sosyal hizmette sanat süpervizyonluğu başlıca konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Kocaeli	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	İstanbul Aydın	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay
Gönüllü Kuruluşlar (S)		3	3	2	3	2-1
İnsani Hizmet Örgütlerinde Gönüllü Çalışma (Z)	1-2					

Gönüllülük ve Gönüllü Kuruluşlar, Gönüllülük ve Sosyal Sorumluluk, İnsani Hizmet Örgütlerinde Gönüllü Çalışma gibi ders adlarıyla programlarda verilmektedir. Gönüllü kuruluşlar dersi seçmeli olarak Recep Tayyip Erdoğan, Yalova, İstanbul Aydın, Sabahattin Zaim ve Karatay Üniversitesi'nde okutulmaktadır. İnsani hizmet örgütlerinde gönüllü çalışma dersi ise zorunlu olarak yalnızca Kocaeli Üniversitesi'nde verilmektedir. Bu derste, sosyal hizmet alanında faaliyet yürüten vakıf, dernek, sendika

gibi gönüllü kuruluşlar ile kâr amacı gütmeyen diğer girişimler tanıtılmaktadır. Kamusal ve özel sosyal hizmet örgütlenmeleri, refah devletinde bir meslek ve disiplin olarak sosyal hizmetin gelişimi ve önemi, dezavantajlı olarak tanımlanan gruplar için gönüllü örgütlenmeler, proje yazımına ilişkin teknik bilgiler ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	İstanbul	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	İstanbul Sabahattin Zaim
Uluslararası Sosyal Hizmet	2			
Uluslararası Sosyal Hizmet (S)			3	3
Avrupa Birliği ve Sosyal Hizmet (S)		3		

Uluslararası sosyal hizmet dersi zorunlu olarak İstanbul Üniversitesi'nde, seçmeli olarak ise Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde uluslararası sosyal hizmet kuruluşları, sosyal hizmet hukuku, AB ve sosyal hizmet sistemleri, sosyal hizmet etiği ve değerler konularıyla okutulmaktadır. Avrupa Birliği ve Sosyal hizmet dersi ise yalnızca Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde seçmeli olarak 3.dönemde 3 saat üzerinden verilmektedir.

DERSİN ADI	İstanbul Aydın	İstanbul Medipol
Karşılaştırmalı Sosyal Hizmet	3	
Karşılaştırmalı Sosyal Hizmet (S)		3

Karşılaştırmalı sosyal hizmet dersi, zorunlu ve seçmeli olarak İstanbul'daki Vakıf/ Özel Üniversitelerden olan İstanbul Aydın ve İstanbul Medipol Üniversitelerindeki bölümlerde, 3 saat üzerinden 6.dönemde sosyal hizmet uygulama model ve yaklaşımlarında karşılaştırmalar yapılarak işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Ankara	Celal Bayar	Düzce	İstanbul	Selçuk	KTO Karatay
SH Literatür Okumaları (S)		2			2		
Literatürde Sosyal Hizmet (S)						3	
Edebi Metinlerde SH İncelemesi (S)	2		3	3			3
Edebi Metinlerde SH İncelemesi (S)			3	3			
Sosyal Hizmet Okur-Yazarlığı (S)		3					

Sosyal hizmet literatür okumaları dersi, Ankara ve İstanbul Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden 6.dönemde okutulmaktadır. Bu derste, tarama sürecinde başvuru literatür kaynakları, kaynakça yazma, farklı endekslerde kaynakça yazma, uygun kaynakçaların görüntülenmesi, literatür taraması ve araştırmalar arasındaki farklar ele alınmaktadır.

Literatürde sosyal hizmet dersi, seçmeli olarak 21.yüzyılda sosyal hizmetin tanımı, yeniden gözden geçirilmesi, sosyal hizmette güncel kavramlar, yaklaşımlar,

küreselleşme, baskı karşıtı uygulama, hak temelli yaklaşım, sosyal hizmette yeni yönelimler, kanıta dayalı uygulama, sosyal hizmet uygulamasında empati, kadın sorunları ve sosyal hizmette feminist kuram, farklılık ve sosyal hizmet, refah rejimi ve sosyal hizmetler, yeni yönetim anlayışı ve sosyal hizmet konularıyla Selçuk Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir.

Edebi metinlerde sosyal hizmet incelemesi seçmeli olarak Adıyaman, Celal Bayar, Düzce ve Karatay Üniversitesi'nde genellikle 3.dönemde okutulmaktadır. Sanat ve estetiğin kavramsal boyutu, sanatın kökeni, sanatı yapı ve işlevi, sanatın insanla ilişkisi, sanat ve sosyal hizmet ilişkisi, yoksulluk sorunu, suçluluk sorunu, kentleşme sorunu, madde bağımlılığı, göç sorunu, çocuk sorunlarına (Sefiller, Suç ve Ceza, Anna Karenina gibi.) ilişkin edebi metinler incelenmektedir.

Sosyal hizmet okur-yazarlığı dersi, seçmeli olarak Ankara Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Sosyal hizmet okur-yazarlığı, uluslararası okur-yazarlığı, okur-yazarlık ve sosyal değişim, sosyal hizmette güçlendirme ve okur-yazarlık, özel ihtiyaç gruplarında okur-yazarlık ve okur-yazarlık teorileriyle ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Bingöl	Celal Bayar	Düzce	İstanbul	Yalova	KTO Karatay
Güncel Sosyal Hizmet Tartışmaları (S)	2	3	3	2	3	2

Gündelik Yaşam Problemleri ve Sosyal Hizmet (S), Sosyal Hizmette Tartışmalı Konular (S), Sosyal Hizmette Güncel Gelişmeler (S) gibi adlarla da açılan bu derslerde güncel konular tartışılmaktadır. Bingöl, Celal Bayar, Düzce, İstanbul, Yalova ve Karatay Üniversitesi'nde genellikle 7.dönemde ele alınmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de sosyal hizmet mesleğinin güncel olarak tartışılan konuları irdelenmektedir. Dual ilişki kavramı, self-determinasyon ve sosyal adalet kavramlarının birliği ve zıtlığı, sosyal hizmet uygulamasında kuram ve uygulama bütünlüğü, sosyal hizmette eğitim modelleri ve değerleri üzerine tartışılmaktadır.

DERSİN ADI	Ankara	Kocaeli	İstanbul Arel
Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Sunumu ve Örgütlenmesi (S)		3-1	
Çalışma Yaşamında Sosyal Hizmet (S)	3		
Stratejik Planlama, Proje ve Risk Yönetimi			2

Türkiye'de sosyal hizmetlerin sunumu ve örgütlenmesi dersi seçmeli olarak Kocaeli Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Çalışma yaşamında sosyal hizmet dersi seçmeli olarak Ankara Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Endüstrileşme ve endüstriyel refah alanındaki

gelişmeler, endüstriyel sosyal hizmetin tarihsel gelişimi, çalışma yaşamında sosyal çalışmacının tanımı, endüstriyel işletmelerde sosyal çalışmacının görevleri, çalışanların sosyal, ekonomik ve çağdaş sorunları, sendikalarda sosyal hizmet, yorgunluk ve tükenmişlik, stres ve zaman yönetimi, motivasyon konuları irdelenmektedir. Stratejik planlama, proje ve risk yönetimi dersi sadece İstanbul Arel Üniversitesi'nde verilmektedir. Stratejik yönetim modeli, stratejik planlama kavramı ve süreci, işletme stratejileri, çevre analizi, strateji ve bütçe planlama, üretim ve yatırım planlaması, risk yönetimi kavramı ve süreçleri, uzun dönem planlama ve risk yönetimi, proje tasarımı, yönetimi, performans analizi, bütçelemesi ve kontrolü konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Bingöl	Bitlis Eren	Düzce	Erzincan	İstanbul	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Gediz	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nişantaşı
	Suçluluk ve Sosyal Hizmet							2			2				3
Suçluluk ve Sosyal Hizmet (S)	2	3	3	3	2	2		3	2		3	3	2-1		3
Suçluluk ve Sosyal Hizmet (S)			3												

Suçluluk ve sosyal hizmet dersi zorunlu olarak Necmettin Erbakan, Gediz ve Maltepe Üniversitesinde; seçmeli olarak belirtilen üniversitelerde genellikle 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde verilmektedir. Sapma, suç ve kriminoloji kavramları, suçlu davranışın ölçülmesi, suç ve suçluluk kuramları, suç türleri, suç türlerinin Dünya'da ve Türkiye'deki dağılımı, suçu etkileyen faktörler, suça ve suçluluğa yönelik sosyal hizmet müdahalesi, ekip çalışması, kadın ve yetişkin suçlulara yönelik önleyici ve rehabilite edici sosyal hizmet modelleri, müdahale stratejileri ve politikaları, mevzuatın ve uluslararası belgelerin analizi, denetimli serbestlik başlıca konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Bingöl	Bitlis Eren	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya
Şiddet ve Sosyal Hizmet (S)	2				
Terör ve Sosyal Hizmet (S)		3	2		2

Şiddet ve sosyal hizmet dersi Bingöl; terör ve sosyal hizmet dersi Bitlis Eren, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi'nde genellikle 7. Dönemde ele alınmaktadır. Şiddet ve terör konularının sosyal hizmet açısından değerlendirilmeye alındığı bu derslerin içeriğinde şu konular ele alınmaktadır: terör tanımı ve anlamı, terör ve insan/toplum,

terörün sebepleri, terörün tarihi ve tarihte terör hareketlerinin sonuçları, terör ve toplumsal barış, terörün çeşitleri, yerel/küresel terör ve sebepleri, ideoloji ve terör, din ve terör.

Teoriler / Kuramlar dersi de bu bölümde yer almalıydı. Ancak kuramlar ve uygulamalar bölümlerde bireyle, grupta, aileyle birlikte ele alındığı için uygulamalı dersler içinde verilecektir.

3.6. Uygulamalı Dersler

DERSİN ADI	Gümüşhane	Sakarya
Sosyal Hizmet Uygulama Eğitimi-I		2
Sosyal Hizmet Uygulama Eğitimi-II		2
Sosyal Hizmet Uygulama Yöntemleri	4	

Sosyal hizmet uygulama eğitimi dersi, Sakarya Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden 7. ve 8. Dönemlerde okutulmaktadır. Problem alanına ilişkin inceleme ve değerlendirme raporu, birey ve ailelerle (mikro düzeyde) uygulama süreç raporu, grup ve örgütlerle (mezzo düzeyde) uygulama süreç raporu, topluluk/toplumlarla (makro düzeyde) uygulama süreç raporu ve sosyal hizmet alanında uygulama raporu hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bununla birlikte bu ders kapsamında gidilecek kurum ve yapılacak faaliyetler hakkında bilgilendirmeler yapılmakta olup müdahale planları hazırlanmaktadır.

Sosyal hizmet uygulama yöntemleri dersi, Gümüşhane Üniversitesi'nde 4 saat üzerinden verilmektedir. Ortak uygulama becerisi (iletişim becerileri-mikro/mezzo/makro beceriler) ve kullanımı, sorunun belirlenmesi ve değerlendirilmesi, ilişkinin kurulması, ihtiyaçların belirlenmesi, ihtiyaçların karşılanmasında engel olan etkenlerin tanımlanması, sorunun çözümünde kaynakların değerlendirilmesi, planlama ve süreci, sosyal çalışmacı ile müracaatçı arasındaki sözleşme, planlı değişim süreci konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Celal Bayar	Düzce	KTO Karatay
Başarılı Sosyal Hizmet Uygulama Örnekleri (S)	3	3	2
Başarılı Sosyal Hizmet Uygulama Örnekleri (S)	3	3	

Başarılı sosyal hizmet uygulama örnekleri dersi, Celal Bayar, Düzce ve Karatay Üniversitesi'nde verilmektedir. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Bu ders kapsamında, psikiyatrik sosyal hizmet, tıbbi sosyal hizmet, adli

sosyal hizmet, gençlik refahı, aile ve çocuk refahı, yaşlılık ve engellilik alanına ilişkin başarılı uygulamalar incelenmektedir. Bununla birlikte aile danışma merkezindeki, toplum merkezindeki ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndaki başarılı sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmektedir.

DERSİN ADI	Gümüş hane	Kocaeli	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Sabahattin Zaim	Nişan taşı
ASPB'ye Bağlı Kurumlarda Sosyal Hizmet Uygulaması (S)					0-4	
Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmet Uygulaması (S)					0-4	
Sosyal Hizmet Alan Uygulaması I				2-6		
Eğitimde Sosyal Hizmet Uygulaması (S)					0-4	
Erasmus Öğrencileri için Sosyal Hizmet Uygulaması (S)		1-18				
Sağlıkta Sosyal Hizmet Uygulaması (S)					0-4	
Sivil Toplum Örgütlerinde Sosyal Hizmet Uygulaması (S)					0-4	
İşyerinde Uygulama-I	0-14		0-24			0-4
İşyerinde Uygulama-II			0-24			

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kurumlarda sosyal hizmet uygulaması, yerel yönetimlerde sosyal hizmet uygulaması, eğitimde sosyal hizmet uygulaması, sağlıkta sosyal hizmet uygulaması ve sivil toplum örgütlerinde sosyal hizmet uygulaması dersleri seçmeli olarak yalnızca Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 7.dönemde okutulmaktadır. Bununla birlikte Erasmus öğrencileri için sosyal hizmet uygulaması dersi seçmeli olarak yalnızca Kocaeli Üniversitesi'nde verilmektedir. Bu derslerde öğrencinin alanla ilgili bir kuruluştaki, kuruluş danışmanının da yardımıyla katılımcı/gözlemci olarak uygulamaları, sosyal hizmet açısından değerlendirmesi sağlanmaktadır. Ayrıca müracaatçının tanınması, kabul edilmesi, hizmet planı yapılması ve yürütülmesi, kurum içi ve dışı faaliyetlere katılımın sağlanması ve yazışmaların, mesleki rapor yazma esaslarının öğrenilmesi bu derste gerçekleştirilmektedir.

Sosyal hizmet alan uygulaması dersi sadece İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 5.dönemde okutulmaktadır. Uygulama yapılan alanı tanımaya yönelik gereksinim analizi, kuruluşların amaçlarının öğrenilmesi, müracaatçı kitlesinin özellikleri, ihtiyaçları ve beklentileri konusunda bilgi sahibi olunması, sosyal çalışmacının rol ve görevlerinin öğrenilmesi, uygun sosyal hizmet müdahalesinin geliştirilmesi ve uygulanması konularına değinilmektedir.

İşyerinde uygulama dersi, Gümüşhane, İstanbul Arel ve Nişantaşı Üniversitesinde farklı dönemlerde okutulmaktadır. İstanbul Arel Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. İşletmenin tanınması ve oryantasyon eğitimi, günlük rutinlerin öğrenilmeye başlanması, işleyişi yardım olmak/istenirse bir diğer departmana geçiş yapılması, ilgili departmanda yardımcı olduğu görevleri tek başına yerine getirilmesi, işbaşı eğitimi raporunun yazılması ve dosyanın tamamlanması (Nişantaşı Üniversitesi), uygulama yapılan alanın tanınması, kurumdaki müracaatçıya uygun sosyal hizmet müdahalesinin geliştirilmesi, uygulama planının hazırlanması ve uygulanması (İstanbul Arel Ü.) konularıyla ele alınmaktadır.

Bazı bölümler teorilerin ele alındığı dersleri, Sosyal Hizmet Kuramları, bazıları 'Sosyal Hizmet'e ek olarak Kuram ve Yaklaşımları, bazıları Kuram ve Müdahalesi ve bazıları da Kuram ve Uygulamaları adıyla yürütmektedirler (Sosyal Sorumluluk ve Topluma Hizmet Uygulaması; Topluma Hizmet Eğitimi gibi). Kuramlar dersinde Sosyal Hizmet Mesleğinde Küresel Perspektifler /veya Çağdaş Yönelimler isimlendirmesiyle ele alınan konuların bazı bölümlerde birey, aile, grup, örgüt ve toplumla ilişkilendirilerek işlendiği görülmektedir. İsimlendirmeler şöyledir: SH Kuram ve Uygulaması: Bireylerle Sosyal Hizmet, SH Kuram ve Uygulaması: Birey ve Aile ile Sosyal Hizmet, SH Kuramı: Aile ve Gruplarla Sosyal Hizmet, SH Kuram ve Uygulaması: Gruplarla Sosyal Hizmet, SH Kuram ve Uygulaması: Toplumla Sosyal Hizmet, SH Kuram ve Uygulaması: Örgüt ve Topluluklarla Sosyal Hizmet.

DERSİN ADI	Üniversite Adları																																			
	Aydın	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelisim	İstanbul Medipol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar	
SH Kuram ve Yaklaşım.		4		5	4	3			3	4	4	3	3			3	3		5		3		3		4			4		3		3		3		3
SH Kuram ve Yak-II		4		3	4						4		3			3	2		5				3		4			4				3		3		3
SH Kuram ve Yak-III											4												3					4								
Genelci SH																2																				
SH Çağdaş Yönelim.	2						2	2																3												
Genelci SH Uyg-(S)																											4									

Sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları dersi zorunlu olarak belirtilen üniversitelerde genellikle 3.dönemde, sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları II dersi devamı niteliğinde olup genellikle 4.dönemde okutulmaktadır. Sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları III dersi ise sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları II dersinin devamı niteliğinde olup Hacettepe, Gediz ve İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde verilmektedir. Bilim ve meslek olarak sosyal hizmetin temelleri, nitelikleri ve işlevleri, genelci sosyal hizmetin tanımı ve kapsamı, eklettik bilgi temeli, sosyal hizmet yöntem ve kuramlarının analizi, uygulama teorileri (sistem teorisi, ekolojik sistem teorisi), yaklaşımlar (güçlendirme, psikodinamik), bireye, gruba ve topluma yönelik müdahale düzeyleri (mikro, mezo ve makro müdahale) konuları işlenmektedir.

Bununla birlikte radikal sosyal hizmet, sosyal psikoloji ve iletişim, hümanizm, toplum kalkınması, savunuculuk yaklaşımları (Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi), psikososyal yaklaşım, aile tedavisi yaklaşımı, kriz ve krize müdahale, fonksiyonel ve sosyal yapılandırmacı yaklaşım, postmodernizm, baskı karşıtı uygulamalar (Celal Bayar

Ü.) ele alınmaktadır. Yapısal ve etkileşimsel model (İstanbul Gelişim ve Maltepe Ü.), Feminist ve görev odaklı yaklaşım (Celal Bayar ve İstanbul Gelişim Ü.), çözüm odaklı mülakat (Celal Bayar, İstanbul Gelişim ve Gediz Ü.), kültürel yetkinlik (Üsküdar Ü.), sosyal çalışmacının işlev ve rolleri (Üsküdar, Celal Bayar, Gümüşhane ve Hacettepe Üniversitesi) konuları üzerinde durulmaktadır.

Ayrıca davranış dinamiklerini değerlendirme modeli ve sosyal hizmet uygulamalarında süreç basamakları (Bingöl, Erzincan ve Sakarya Ü.), grup çeşitleri (eğitim ve tedavi grupları), grup dinamikleri, grup gelişiminin aşamaları, liderlik, güç ve etki, (İstanbul Arel ve İstanbul Gelişim Ü.) konuları irdelenmektedir. Ego psikolojisi ve uygulama alanları, gençlerde/dezavantajlı gruplarda sosyal hizmet ve uygulama yöntemleri (Bingöl ve Sakarya Ü.) öğretilmekte ve bu ders kapsamında öğrencilere vaka örnekleri (Bingöl, Erzincan, Sakarya, İstanbul Arel ve İstanbul Gelişim Ü.) sunulmaktadır. Sosyal hizmette makro uygulama ve sosyal adalet, program planlama ve kaynak geliştirme, örgüt geliştirme, halk katılımı ve komitelerle çalışma (İstanbul Gelişim Ü.) konuları ayrıca işlenmektedir.

Genelci sosyal hizmet/ genelci sosyal hizmet uygulamasına giriş dersi, zorunlu olarak yalnızca Kocaeli Üniversitesi'nde ve seçmeli olarak İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Başlıca sosyal hizmetin kuramsal temelleri ve uygulama esasları, bilim ve meslek olarak sosyal hizmetin özellikleri, genelci sosyal hizmet uygulamasının eklektik bilgi temeli, mikro-mezzo-makro düzeyde genelci sosyal hizmet uygulaması, sosyal çalışmacıların rol ve görevleri, sosyal hizmetin değerleri, etik ilkeleri ve etik ikilemler üzerinde durulmaktadır.

Sosyal hizmette çağdaş yönelimler dersi Adıyaman, Cumhuriyet, Düzce ve Gediz Üniversitesi'nde modern sosyal hizmet teorisi, sosyal hizmette çağdaş yönelimler, yapısalcı/radikal/spiritüel/ feminist sosyal hizmet, güçler perspektifi, dezavantajlı gruplar, sosyal hizmet kuramlarının kültürel boyutu, sistem ve ekosistem teorisi, psikodinamik yaklaşımlar, kriz ve krize müdahale başlıca konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Üniversiteler																																		
	Adivaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recen Tavvin Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	İstanbul Medinol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar
SH Kuram ve Müdahale si/ Uyg. I	4	3		4	4	4	4	3					4				2	4	3		4	4		3								2			
SH Kuram ve Müdahale si/ Uyg. II	4	3		4	4		3	3					4				4	4	3		4	4		3											
SH Kuram ve Müdahale si/ Uyg. III	4	3			4		3												3		4		3												
SH Kuram ve Müdahale si/ Uyg. IV																					4														

Sosyal hizmet kuram ve müdahale/ uygulama dersi belirtilen üniversitelerde genellikle üç farklı dönemde birbirinin devamı niteliğinde okutulmaktadır. Ayrıca Bingöl, Erzincan, Karabük, Ondokuz Mayıs, Sakarya Üniversitesi'nde iki dönemde, Karatay Üniversitesi'nde tek dönemde ele alınmakta olup Başkent Üniversitesi'nde dört dönemde verilmektedir. Birey, grup ve toplumla çalışma boyutları vurgulanmakta ve bu ders kapsamında vaka tartışmaları/değerlendirmeleri yapılmaktadır.

Sosyal hizmetin temel kavramları, sosyal hizmetin bilgi ve beceri temeli, sistem kuramı, ekolojik yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı, bireyle sosyal hizmet müdahalesi, bireyle sosyal hizmette mülakat ilke ve teknikleri (mesleki ilişki kurma), genelde sosyal hizmet uygulama modeli, genelde sosyal hizmet yaklaşımında planlı değişim süreci aşamaları (tanışma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, sonlandırma ve izleme) konuları ele alınmaktadır.

Bununla birlikte grup çeşitleri (amaç grupları, eğitimsel gruplar, tedavi grupları gibi), grup dinamikleri, liderlik, amaçlar ve normlar, grupta sözlü ve sözsüz iletişim, grup gelişim aşamaları (Başlangıç-gelişim-grubun sonlandırılması ve değerlendirilmesi),

grup çalışmasında etik konular ve ikilemler, sosyal çalışmacının grup sürecindeki sorumlulukları üzerinde durulmaktadır.

Ayrıca, toplumla çalışmanın temel kavramları, sosyal hizmette makro uygulama boyutu ve sosyal adalet, ihtiyaçların-gereksinimlerin belirlenmesi, program planlama ve kaynak geliştirme, toplum örgütlenmesinin ilkeleri ve genel esasları, makro sosyal hizmet uygulamasına ilişkin sahip olunması gereken temel beceriler, sosyal çalışmacının rolleri ele alınmaktadır.

DERSİN ADI																																						
	Adıvaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recen Tavxin Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Avdın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelism	İstanbul Medinol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar			
Birey ve Gruplara Yönelik SH Uygulamaları-I																						2																
Birey ve Gruplara Yönelik SH Uygulamaları-II																							2															
Topluma Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları			0									3											2												1			
SH Kuram ve Uygulaması I: Birey ve Aile ile Sosyal Hizmet			0									3		4														4						1	2			
SH Kuram ve Uygulaması II: Gruplarla / Toplumla Sosyal Hizmet			3	4		4		2						4				2	3									4									3	
SH Kuram ve Uygulaması III: Örgüt ve Topluluklarla Sosyal Hizmet																											4											

Birey ve gruplara yönelik sosyal hizmet uygulamaları dersi, 5. ve 6. Dönem olmak üzere iki ayrı dönemde yalnızca Yalova Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bu derste öğrencilere birebir görüşme, örnek olay incelemesi gibi çalışmalar aktarılırken, gruplara yönelik sosyal hizmet uygulamaları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca anket, gözlem,

istatistiksel çalışmalar, katılımcı müdahale gibi teknikler kullanılarak öğrencilerin bu derste rapor yazması ve sunum yapması beklenmektedir.

Topluma yönelik sosyal hizmet uygulamaları, Ankara, İstanbul, Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 7.dönem verilmektedir. Bu ders kapsamında toplumsal sorunlara yönelik öğrencilerin sosyal hizmet teknik ve yöntemleri kullanarak alan çalışması (İstanbul ve Sabahattin Zaim Üniversitesi) yapması beklenmektedir. Yaşlı ziyareti, engellilerle kardeşlik, manevi ebeveynlik, oyuncak kardeşliği, okuma, ilaç kullanım bilinci oluşturma, ağaç dikme gibi etkinliklere katılmaları (Yalova Ü.) beklenmektedir.

Sosyal hizmet kuram ve uygulaması dersi; birey ve aile, grup/toplum, örgüt/topluluk düzeyinde belirtilen üniversitelerde genellikle 5. dönemde ele alınmaktadır. Aile tanımı ve fonksiyonları, aile tipleri ve gelişimleri, aile üyeleri, rolleri ve sorumlulukları, aile içi iletişim, aile alt sistemler, aile içi şiddet, istismar, evden kaçma ve terk konuları ele alınmaktadır.

Bununla birlikte bireylerle sosyal hizmet uygulaması hazırlığı, bireyleri belirleme ve tanıma, sosyal hizmet uygulamasının planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve sonlandırılması gibi aşamalar üzerinde durulmaktadır. Gruplarla sosyal hizmet kapsamı ve tarihçesi, kuramları ve yaklaşımları, gruplarla çalışmanın aşamaları, toplumla sosyal hizmet kapsamı, kuramları, yaklaşımları ve müdahale aşamaları öğretilmektedir. Bireyle, grupta ve toplumla çalışmada vaka örnekleri verilmektedir. Etik sorumluluklar ve ikilemler, sosyal hizmet uygulamalarında kayıt tutma (Karatay Üniversitesi), çocuk mahkemeleri ve çocuk şubeleri, denetimli serbestlik şubeleri gibi çeşitli kuruluşlar ve hizmetleri (İstanbul Aydın Ü.) üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Baskent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Avdın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelism	İstanbul Medinol	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nisantasi	Üsküdar	
Sosyal Hizmet Kuramı I: Bireylerle Sosyal Hizmet			3 - 2				2				2					4			3									2 - 2								3
SH Kuramı II: Aile ve Gruplarla Sosyal Hizmet																4												2								
SH Kuramı III: Örgüt ve Topluluklarla Sosyal Hizmet																4												2 - 2								
Gruplarla Sosyal Hizmet			0 - 6									3 - 4																			1 - 4	2 - 1				
Toplumla Sosyal Hizmet			4															3							2							2 - 1				

Sosyal hizmet kuramı dersi; bireylerle, aile ve gruplarla, örgüt ve topluluklarla üç ayrı boyut üzerinden okutulmaktadır. Ankara, Cumhuriyet, Gümüşhane, Kocaeli, Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Esenyurt ve Nişantaşı Üniversitesi'nde bireylerle sosyal hizmet boyutu, Kocaeli ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde aile-gruplarda ve örgüt-topluluklarda sosyal hizmet boyutu ele alınmaktadır. Bireylerle sosyal hizmet dersi, genellikle 4. dönemde, aile ve gruplarla sosyal hizmet dersi 5.dönemde ele alınmaktadır. Örgüt ve topluluklar sosyal hizmet dersi ise 6. dönemde verilmektedir.

Gruplarla sosyal hizmet dersi, Ankara, İstanbul, Sabahattin Zaim ve Karatay Üniversitesi'nde; toplumla sosyal hizmet dersi Ankara, Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Arel ve Karatay Üniversitesi'nde genellikle 6. dönemde okutulmaktadır.

Ders içeriklerine bakıldığında; genel olarak birey, grup, örgüt ve toplumlara yönelik sosyal hizmet müdahaleleri, yaklaşımları, uygulama aşamaları ve değerlendirme süreçleri ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Üniversiteler																										
	Adıyaman	Adnan Menderes	Ankara	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Başkent	Gediz	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe	Nişantaşı	Üsküdar	
Uygulamalı Araştırma-I	2	0	0	3	4	1	1	1	2	4	2	1	0	2	1	2	1	0	2	1	2	2	1	3	0	0	
Uygulamalı Araştırma-II			0	3	4	1	1	1	0	4	2	1	0	2	1	3	1		0	1	2		1	3			
Uygulamalı Araştırma-III					0																						

Uygulamalı araştırma dersi belirtilen üniversitelerde genellikle 5.dönem ve 6.dönem olmak üzere iki ayrı dönemde verilmektedir. Adıyaman, Adnan Menderes, Başkent, Sabahattin Zaim, Nişantaşı ve Üsküdar Üniversitesi'nde tek dönemde ele alınmaktadır ve yalnızca Bitlis Eren Üniversitesi'nde üç ayrı dönemde okutulmaktadır.

Literatür taraması, araştırma sorunu ve amaçları, araştırmanın hipotezi, değişken türleri, araştırma türleri (modeli), evren ve örneklem başlıca konuları işlenmektedir. Bu ders kapsamında araştırma önerisinin hazırlanması, araştırmanın kuramsal boyutunun oluşturulması, araştırma yönteminin belirlenmesi, veri toplama aracının hazırlanması, nicel ya da nitel verilerin toplanması, verilerin işlenmesi, verilerin çözümlenmesi, bulguların yorumlanması, araştırma raporunun (tezin) hazırlanması ve ilgili bölüme teslimi gerçekleştirilmektedir.

DERSİN ADI	Üniversiteler																			
	Adıyaman	Bitlis Eren	Celal Bayar	Cumhuriyet	Düzce	Gümüşhane	Hacettepe	Karabük	Kırıkkale	Necmettin Erbakan	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	KTO Karatay	Maltepe	Üsküdar	
SH Alanlarında Ortamlarında Gözlem / İnceleme	1-4	3-2	1-6	1-4	1-2	2-4	1-2	1-2	2-2	1-3	1-4	2-4	1-2	2-2	1-4	1-3	1-2	0-8	2-2	
Sosyal Hizmet Ortamlarında İnceleme II										1-3										

Sosyal hizmet alanlarında gözlem ve inceleme dersi, belirtilen üniversitelerde genellikle 1.dönem veya 2.dönem okutulmaktadır. Yalnızca Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde

iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Bu ders kapsamında öğrenciler, sosyal hizmet alanını tanımaya yönelik sosyal hizmet kurumuna ve kuruluşuna, sivil toplum örgütlerine ortam ziyaretleri yaparak uygulama ve hizmet yönüyle bilgi almakta ve inceleme yapmaktadır. Genellikle yoksulluk, çocuk refahı, gençlik refahı, yaşlı refahı, aile refahı, suçluluk, engellilik, tıbbi ve psikiyatrik alana yönelik incelemeler yapılmaktadır. Bu dersi okutan kimi bölümler, buldukları illerdeki kurum ve kuruluşların ziyaret planını ders içeriklerinde belirtmiştir.

DERSİN ADI	Ankara	Başkent	Üsküdar
Staj			3-32
Yaz Stajı	0-0	3-0	

Staj dersi, Üsküdar Üniversitesi'nde, yaz stajı dersi ise Ankara ve Başkent Üniversitesi'nde verilmektedir. Staj dersinde, öğrenciler kurum danışmanı gözetiminde uygulama yapmaktadır. Ayrıca, bölümde görevlendirilen öğretim elamanı, öğrenci ile kurum danışmanı arasında, teorik dersler ile uygulama dersleri arasında eğitsel deneyimlerin bütünleşmesinde sorumlu kılınmaktadır. Yaz stajı ise yaz döneminde 20 iş günü (4 hafta) bölümün uygun göreceği kurum ve kuruluşlarda uygulama yapmaktadır. Bu dersler sonunda öğrencilerin birey, grup, aile ve toplumla sosyal hizmet uygulamasına yönelik deneyim kazanması beklenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Adnan Menderes	Anadolu	Ankara	Bingöl	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Gümüşhane	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kırkkale	Kocaeli	Necmettin Erbakan	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Selçuk	Yalova	Başkent	Gediz	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelecek	İstanbul Sabahattin Zaim	KTO Karatay	Maltepe
SH Uygulaması	0	0	0	0	3	1	1	3	0	1		2	1	1	0	2	2	0	1		0	0	2		0	2		1	0
Blok Uygulama / SH Uygulaması-II	0	0	0	2	0	1	1	2	0	1	0	2	2	2	0	2	2	0	1	0	0	1	1	2	0	2	0	0	1
	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1		2	1	1	1	1	1	1	2		1	1	2	2	2	2	2	3	3
	6	2	1	6	0	8	8	6	4	8		0	8	2	2	0	0	4		2	2	8	2	4	4	4	7	8	
	2	3	1	1	3	3	3	3	2	3	4	2	3	3	3	1	3	2	3	2	4	3	3	2	2	2	2	3	3
	0	0	9	8	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	2	0	0	2	4	0	0	0	8	4	4	0	1	0	

Sosyal hizmet uygulaması/blok uygulama dersi belirtilen üniversitelerde genellikle birbirinin devamı niteliğinde 7. ve 8. dönem olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. İstanbul, Yalova, İstanbul Aydın ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde tek

dönemde verilmektedir. Bir öğretim elemanı ve kurum danışmanı gözetiminde ve takibinde (süpervizyon) birey, grup, aile ve topluma yönelik hizmet sunan kurum, kuruluş ve örgütlerde yapılan uygulamaları kapsamaktadır. Bu uygulama içerisinde haftalık süreç raporu, değerlendirme raporu, kurum tanıtma, inceleme ve değerlendirme raporu gibi çeşitli raporlar yazılmaktadır. Uygulama bitiminde düzenlenen çalıştay vb. ortamlarda öğrencilerin yaptıkları uygulamayı sunmaları beklenmektedir.

3.7. Sosyal hizmete İlişkin Diğer Dersler

DERSİN ADI	Yalova	İstanbul Sabahattin Zaim
Sosyal Hizmette Mesleki Rol ve Kimlik (S)	3	3

Sosyal hizmette mesleki rol ve kimlik dersi seçmeli olarak Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde 6.dönemde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Sosyal politika belirleme, tıbbi sosyal hizmet, rehabilitasyon, maddi ve manevi destek, terapi, kimlik oluşumuna zemin oluşturma, rehberlik ve danışmanlık gibi rolleri üstlenme, mesleki normlar ve mesleki kimlik konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Bingöl	Bitlis Eren	İstanbul	Ondokuz Mayıs	Sakarya
Medya ve Sosyal Hizmet	2	3	2	2	2

Medya ve sosyal hizmet dersi Bingöl, Bitlis Eren, İstanbul, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi'nde genellikle 6. dönemde verilmektedir. Medya ve işlevleri, medya ve toplumsallaşma, medyanın çocuk ve gençler üzerindeki etkileri, etki araştırmaları, medya ve şiddet, medya ve değerler, bağımlılık (medya, bilgisayar, oyun ve internet), medya okur-yazarlığı başlıca konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Anadolu	Ankara	Bingöl	Celal Bayar	Düzce	İstanbul	Karabük	Kırıkkale	Ondokuz Mayıs	Sakarya	Yalova	İstanbul Esenyurt	İstanbul Sabahattin Zaim
Sosyal Güvenlik Sistemleri	2	3			2	2				2			3	
Sosyal Güvenlik Sistemi (S)			3	3			2	3	2		2	3		3

Karşılaştırmalı Sosyal Güvenlik Sistemleri, Sosyal Güvenlik, Sosyal Güvenlik Sistemleri (S), Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemleri (S) ders adlarıyla ilgili bölümlerde okutulmaktadır. Sosyal güvenlik sistemleri dersi zorunlu olarak Adıyaman, Anadolu, Celal Bayar, Düzce ve İstanbul Esenyurt Üniversitesi'nde; seçmeli olarak

Ankara, Bingöl, İstanbul, Karabük, Kırıkkale, Sakarya, Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır.

Sosyal güvenlik kavramı, dünyada ve Türkiye'de sosyal güvenliğin tarihsel gelişimi, hukuk devleti ve sosyal güvenlik, yoksulluk ve Türkiye'de yoksulluk kültürü, genel sağlık sigortası, hastalık sigortası, analık sigortası, yaşlılık sigortası, ölüm sigortası ve işsizlik sigortası konuları işlenmektedir. Bununla birlikte bireysel emeklilik, sosyal sigortalar ve sosyal yardım uygulamaları, sosyal güvenlik ve boyutları, toplumsal kalkınma, sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanan gelişmeler ve sosyal hizmetler arasındaki ilişki, sosyal sorunlara yönelik sosyal politikalar ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adyaman	Ankara	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Yalova	İstanbul 29 Mayıs	KTO Karatay
Sanat Tarihi (S)													2
Sanat ve Sosyal Hizmet (S)	2	3	3	3	3	3	1-2	2	2	3	3	3	
Sanat ve Sosyal Hizmet (S)				3	3								

Sanat tarihi dersi, seçmeli olarak 2 saat üzerinden 2. dönemde Karatay Üniversitesi'nde verilmektedir. Sanat ve sosyal hizmet dersi, belirtilen üniversitelerde 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Sosyal Hizmette Sanat İncelemeleri (S) ders adıyla da verilmektedir. Sanat ve estetiğin kavramsal boyutu, sanatın kökeni, sanatın yapısı ve işlevi, sanatsal içerik ve biçim, toplumsal bir olgu olarak sanat, sanat-sosyal hizmet ilişkisi, Yunan ve Roma sanatı, Doğu sanatı, Batı'da karşılaştırmalı Roman-Gotik ve Barok sanatı, Selçuklu sanatı ve Osmanlı sanatı, sanatsal iletişim, sanatın geliştirici-değiştirici-tedavi edici işlevselliği, sosyal hizmet müdahalesinde sanat konuları üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Adnan Menderes
Sosyal Bilimlere Giriş	3

Sosyal bilimlere giriş dersi, Adnan Menderes Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden 1. Dönemde verilmektedir. Bilginin oluşumu, bilginin değeri ve bilimin tanımı, bilim sınıflandırmaları, sosyoloji biliminin temel kavramları, erken dönem sosyolojisi, 18. sosyolojisi ve 19. yüzyıl sosyolojisine genel bakış, August Comte ve pozitivist düşünce, Karl Marx'ın ve Alexis de Tocqueville'in sosyolojisi konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Bingöl	Bitlis Eren	Hacettepe	Karabük	Ondokuz Mayıs	Sakarya
Spor ve Sosyal Hizmet (S)	2	3	1-2	3	2	2
Spor ve Sosyal Hizmet (S)					2	

Spor ve sosyal hizmet dersi Bingöl, Bitlis Eren, Hacettepe, Karabük, Ondokuz Mayıs ve Sakarya Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden genellikle 5. dönemde ele alınmaktadır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Sporun tanımı ve amacı, müracaatçı grupları ve spor, boş zaman yönetimi ve spor ilişkisi, sporun risk grupları için önemi, spor etiği, spor ve ekip çalışması konuları işlenmektedir. Ayrıca, öğrenciler spor ve sosyal hizmet uygulamaları üzerine sunum yapmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Ankara	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Hacettepe	Yalova	İstanbul Aydın	KTO Karatay
Drama (S)		3							2
Yaratıcı Drama (S)	2		3	3	3	1-2	3	2	
Yaratıcı Drama (S)				3	3				

Drama dersi, seçmeli olarak Ankara ve Karatay Üniversitesi'nde; yaratıcı drama dersi Adıyaman, Bitlis Eren, Celal Bayar, Düzce, Hacettepe, Yalova ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki farklı dönemde ele alınmaktadır. Drama ve yaratıcılık kavramlarının tanımı, yaratıcı dramanın yöntemleri (ısınma ve rahatlama çalışmaları, oyunlar, doğaçlama, oluşum), yaratıcı dramanın sosyal hizmette kullanımı, egzersizler, beş duyu organıyla grup içi etkileşim ve iletişim, duyu ve algıları etkin kullanmanın sosyal hizmet mesleğinde önemi, oyun drama arasındaki ilişki konuları verilmektedir.

DERSİN ADI	Celal Bayar	Düzce	KTO Karatay
Tiyatro Oyun İncelemesi (S)	3	3	2
Tiyatro Oyun İncelemesi (S)	3	3	

Tiyatro oyun incelemesi dersi, seçmeli olarak Celal Bayar, Düzce ve Karatay Üniversitesi'nde verilmektedir. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Tiyatronun kökeni, tanımı ve kapsamı, metin incelemesinde temel başlıklar, metinleri ve dönemleri bilimsel olarak inceleme yöntemleri öğretilmekte çeşitli oyunların incelenmesi (Gogol'dan "Palto", Turgut Özakman'dan "Fehim Paşa Konağı" gibi) yapılmaktadır.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Ankara	Celal Bayar	Düzce	Hacettepe	Başkent
Teknolojik Sistemler ve SH		2		1-2		2
Teknolojik Sistemler ve SH (S)	3		3		2	
Sosyal Hizmet Bilişimi (S)			3			

Teknolojik sistemler dersi zorunlu olarak Ankara, Düzce ve Başkent Üniversitesi'nde; seçmeli olarak Adnan Menderes, Celal Bayar ve Hacettepe Üniversitesi'nde ele alınmaktadır. Ayrıca, sosyal hizmet bilişimi adlı ders seçmeli olarak Celal Bayar Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Sosyal Hizmetlerde Bilgi veya Bilişim Teknolojileri ders adlarıyla da ilgili bölümlerde yer almaktadır.

Bilginin tanımı, bilgi hiyerarşisi, bilgi felsefesi, ulusal ve uluslararası düzeyde sosyal hizmet bilimi tarama ağlarına erişim, sosyal hizmetlerde olgu yönetiminde bilişim teknolojilerinin kullanımı (Ankara Üniversitesi), bilgisayarın tanımı ve temel özellikleri, kullanım alanları, işletim sistemi ve yazılım kullanımı (Düzce ve Celal Bayar Ü.), sosyal hizmet bilgi yönetim sistemi, sosyal hizmetlerde bilişim, veri tabanı, veri tabanı tasarımı ve yönetimi, bilişim hukuku, sosyal hizmetin etik değerleri açısından bilgi güvenliği ve bilgi teknolojileri kullanımı (kişisel verilerin korunması) (Başkent ve Hacettepe Ü.) konuları işlenmektedir.

DERSİN ADI	Adıyaman	Celal Bayar	Düzce	Hacettepe	Kocaeli	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Esenyurt	KTO Karatay
Baskı Karşıtı Uygulama (S)	2	3	3	2	2	3	3	2

Baskı karşıtı uygulama dersi, seçmeli olarak Adıyaman, Celal Bayar, Düzce, Hacettepe, Kocaeli, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Esenyurt ve Karatay Üniversitesi'nde 2 veya 3 saat üzerinden verilmektedir. Toplumlarda baskı altındaki gruplar, baskı örüntüleri, sosyal dışlanma ve damgalanma, baskı karşıtı uygulama stratejileri (Adıyaman, Düzce ve Kocaeli Üniversitesi), baskı karşıtı uygulamanın teorik temelleri, baskı, ayrımcılık ve kimlik, eleştirel teori (sosyal hizmette eleştirel perspektifler), baskı karşıtı sosyal hizmet müdahalesi, yeni hayırseverlikler, iktidar ve baskı (sosyal hizmetin ideolojik hizmeti), Türkiye'de ve dünyada baskı altındaki gruplar ve durumları, sosyal adalet ve sosyal hizmet (Celal Bayar, Hacettepe ve İstanbul Esenyurt, Karatay Ü.) konuları ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Başkent
Müracaatçı Sistemlerini Tanıma	2

Müracaatçı sistemlerini tanıma adlı ders Başkent Üniversitesi'nde 2. dönemde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Sosyal hizmetin mesleki odağı, kamuda ve özel sektörde uygulama alanları, sistem kavramı, sosyal hizmette müracaatçı sistemleri ve hedef sistemler, değişim ajanı, sosyal sorunlar, risk grupları, psiko-sosyal özellikleri ve sorunları başlıca konularıyla işlenmektedir.

DERSİN ADI	Ankara
Sosyal Hizmette Eşitlik ve Çeşitlilik (S)	3

Sosyal hizmette eşitlik ve çeşitlik dersi, seçmeli olarak yalnızca Ankara Üniversitesi'nde 2. dönemde 3 saat üzerinden verilmektedir. Çeşitlilik yaklaşımları, eşitlik-farklılık ve çeşitlik kavramları, çeşitlilik ve öğrenme güçlükleri, ırk ve etnisite, ayrımcılığın önlenmesi, eşitlik ve çeşitliğin sağlanması, sosyal hizmet kuruluşlarında çeşitlilik konuları üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Bingöl	İstanbul	Yalova
Eski Metinleri Okuma (S)	3		
Osmanlı Türkçesi-I (S)			3
Osmanlı Türkçesi-II (S)			3
Osmanlıca (S)		2	
Zazaca (S)	3		
Kürtçe (S)	3		

Eski metinleri okuma dersi, Bingöl Üniversitesi'nde; Osmanlı Türkçesi ve Osmanlıca dersi, Yalova ve İstanbul Üniversitesi'nde seçmeli olarak verilmektedir. Tarihsel ve sosyal araştırmaların yapılabilmesi amacıyla bu ders okutulmaktadır. Osmanlıca metinlerin okunması ve yazılması öğretilmektedir. Zazaca ve Kürtçe dersi, seçmeli olarak Bingöl Üniversitesi'nde 3. dönemde okutulmaktadır. Kendisiyle, ailesiyle ve yakın çevresiyle ilgili tanıdık sözcükleri, çok temel kalıpları anlayabilme, karşıdaki kişinin söylediklerini daha yavaş bir konuşma hızında yinelenmesi, basit yoldan sözel iletişim kurabilme konularıyla verilmektedir.

DERSİN ADI	Ankara	Cumhuriyet	Yalova	İstanbul Sabahattin Zaim
Dayanışma Modelleri (S)	3			
Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Hizmetleri (S)		2	3	3

Dayanışma modelleri dersi seçmeli olarak Ankara Üniversitesi'nde; sosyal dayanışma ve yardımlaşma hizmetleri dersi seçmeli olarak Cumhuriyet, Yalova ve Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bu derste başlıca sosyal dayanışma kavramı, Türkiye'de ve dünyada sosyal dayanışma, post-endüstriyel toplumda sosyal dayanışma,

sosyal politika ve sosyal dayanışma, küreselleşme, mikro ve mezzo düzeyde dayanışma modelleri (aile dayanışması örneğinde) ele alınmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman	Celal Bayar
Yardım Edenlere Yardım (S)		3
Yenilik ve Yaratıcılık (S)	2	

Yardım edenlere yardım dersi, seçmeli olarak sosyal çalışmacıların tükenmişliği, duygular, değerler, tutumlar, önyargılar, iş ve kişilik uyumu, iş tatmini (motivasyon), duygusal zeka, örgütlerde çatışma yönetimi, stres ve stresin kaynağı başlıca konularıyla Celal Bayar Üniversitesi'nde; yenilik ve yaratıcılık dersi yenilik ve yaratıcılık kavramları, yaratıcı düşünebilen kişiler ve özellikleri, yaratıcı düşünmenin süreçleri, işletmelerde yaratıcı davranışlar başlıca konularıyla Adıyaman Üniversitesi'nde okutulmaktadır.

DERSİN ADI	Adıyaman
Süpervizyon (I)	1
Süpervizyon (II)	4

Süpervizyon dersi, yalnızca Adıyaman Üniversitesi'nde birbirinin devamı niteliğinde 7. ve 8. Dönem olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. Öğrencilerin mesleki gelişim süreçlerinde süpervizyon yapmaları için gerekli beceriler kazandırmaktadır.

DERSİN ADI	Bitlis Eren	Celal Bayar
Fark Yaratan Kişiler (S)		3
Fark Yaratan Kişiler (S)		3
İnsan ve Sosyal Hizmet	3	

Fark yaratan kişiler dersi, Celal Bayar Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden iki ayrı dönemde verilmektedir. Bu derste, toplumda büyük başarılar kazanmış bireyler öğrencilerle bir araya gelerek öğrencilerin onların hikâyelerinden öğrendiklerini kendi uygulamalarını geliştirmek için kullanmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, sosyal hizmette başarılı uygulama kavramı, kritik ve yaratıcı düşünme becerileri ve önemi konuları ele alınmaktadır.

İnsan ve sosyal hizmet dersi, Bitlis Eren Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır. İnsan tanımı ve en temel özellikleri, davranış tanımı ve temel özellikleri, boyutları, davranışın temel kaynakları, ihtiyaçlar, dürtüler, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, davranış ve kişilik gelişiminde psikanalitik kuramın yeri ve

önemi, normal-anormal ile sağlıklı-sağlıksız davranışın ölçütleri başlıca konularına değinilmektedir.

DERSİN ADI	Ankara	Celal Bayar	Düzce	KTO Karatay
Çatışma Çözme ve Arabuluculuk (S)		3	3	2
Çatışma Çözme ve Arabuluculuk (S)		3	3	
Sosyal Hizmette Olgu Yönetimi (S)	3			

Çatışma çözme ve arabuluculuk dersi Celal Bayar, Düzce ve Karatay Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde ele alınmaktadır. İletişimin tanımı, türleri ve özellikleri, iletişim modelleri, karşılıklı iletişim, iletişim çatışmaları ve türleri, arabuluculuğun tanımı ve özellikleri, temel aşamaları, arabuluculuğun kullanıldığı alanlar ve etkinlik nedenleri, eğitim sistemindeki yeri ve önemi konuları işlenmektedir. Sosyal hizmette olgu yönetimi dersi ise Ankara Üniversitesi'nde vaka yönetimi kavramının tanımı ve amacı, işlevleri, olgu yönetimine ilişkin uluslararası standartlar, müracaatçı ihtiyaçlarının belirlenmesi, değerlendirilmesi, okul temelli sosyal hizmet uygulamalarında vaka yönetimi, klinik vaka yönetimi, vaka yöneticisi olarak savunuculuk rolü gibi konular üzerinde durulmaktadır.

DERSİN ADI	Ankara	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Hacettepe	Necmettin Erbakan	Gediz	KTO Karatay	Niğantaşı
Bilgisayar Uygulamaları (S)						1-2			
Bütünleştirme Semineri (S)			3	3					
Oyunla İletişim (S)					1-2	2			
Kanıtı Dayalı Sosyal Hizmet Uygulaması (S)	3	3							
Diksiyon (S)		3							
İzcilik (S)			3						
İzcilik (S)			3						
Ekolojik Sürdürülebilirlik (S)									3
Gelecek İçin Sürdürülebilirlik (S)									3
Mevlana Öğretisi (S)								2	
Mukayeseli Hayır Hizmetleri ve Sosyal Yardım							3		

Bilgisayar uygulamaları dersi, seçmeli olarak Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde okutulmaktadır. Bütünleştirme semineri dersi ise Celal Bayar ve Düzce Üniversitesi'nde 7. dönemde verilmektedir. Bu derste başlıca teori, model, yaklaşım kavramlarının gözden geçirilmesi, örnekler üzerinden genel sistemler ve feminist kuramın, güçlendirme/ekolojik/radikal sosyal hizmet/yapılandırmacı yaklaşımın sosyal hizmet uygulamasındaki yeri ve kullanımı ele alınmaktadır.

Oyunla iletişim dersi, seçmeli olarak Hacettepe ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde verilmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarında oyunun yeri ve önemi, iletişim kavramı ve türleri, iletişim süreci, iletişim türleri, iletişimde karşılaşılan engeller, oyun türleri (tanışma/ısınma oyunları, değerlendirme oyunları, hareketlendirme oyunları ve eğitici oyunlar), oyun seçimi ve planlanması, oyunda malzeme ve araçların kullanımı, oyunun farklı nüfus gruplarında kullanımı konuları üzerinde durulmaktadır.

Kanıt dayalı sosyal hizmet uygulamaları dersi, seçmeli olarak Ankara ve Bitlis Eren Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden ele alınmaktadır. Etik ve eleştirel düşünme, kanıt dayalı uygulama için araştırma, sosyal hizmet araştırmasında felsefe ve teori, nicel araştırma deseni, nicel araştırma yöntem ve analizi konuları işlenmektedir.

Diksiyon dersi, seçmeli olarak Bitlis Eren Üniversitesi'nde iletişimle ilgili temel kavramlar, sözlü/sözsüz iletişim, iş yaşamı ve iletişim, konuşma ile ilgili temel kavram ve terimler, Türkçede sesler ve özellikleri, konuşmayı güzel ve etkili kulan öğeler başlıca konularıyla ele alınmaktadır.

İzcilik dersi, seçmeli olarak Celal Bayar Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden iki ayrı dönemde okutulmaktadır. Öğrencilerin fiziksel gelişimini desteklemeyi ve doğada hayatta kalma becerilerini geliştirmeyi amaçlayarak izci düğümleri, doğada su bulma teknikleri, doğada yön tayinleri, pusula ile yön tayini, çadır kurma, balta ve bıçak kullanımı konularıyla verilmektedir.

Ekolojik sürdürülebilirlik ve gelecek için sürdürülebilirlik dersi yalnızca Nişantaşı Üniversitesi'nde 8. dönemde ele alınmaktadır. Ekolojik sürdürülebilirlik dersinde, bütün yaşam biçimlerine empatik geliştirme, doğanın yaşamı nasıl sürdürdüğünü anlama, yaşamın temel ilkeleri, görünmeyeni görünür kılma, yaşam döngüsü analizi, öngörebilmek-tedbirlilik ilkesi, esnek düşünce biçimi, yeni ekonomi modelleri-kendi kendine yeterlilik, müştereklerin yeniden tanımlanması, Aarhus sözleşmesi konuları işlenmektedir. Gelecek için sürdürülebilirlik dersinde ise enerji kavramı ve kaynakları, sürdürülebilir enerji kavramı, enerji politikaları, enerjinin ekonomik sektörel özellikleri, iklim değişikliği, güneş/rüzgar/hidroelektrik/jeotermal/biokütle enerjisi ele alınmaktadır.

Mevlana öğretisi dersi, seçmeli olarak Karatay Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden okutulmaktadır. Mevlana'nın hayatı ve önemi, Mevlana'yı yetiştiren hocalar, Şems ve Mevlana, beden ve ruh ilişkisi, Mevlana ve ilim, kâmil insan, kadın-erkek ilişkisi, vahdet-i vücud, Mevlana ve Batıdaki etkisi konuları üzerinde durulmaktadır.

Mukayeseli hayır hizmetleri ve sosyal yardım dersi, zorunlu olarak Gediz Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden verilmektedir. Avrupa, ABD ve Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamaları, yakın dönem sosyal hizmet politikaları, değişim-dönüşüm ve yeni anlayışlar, ramazan ayları, iftarlar, zekat-fitre, sadaka, ayni ve nakdi yardımlar, misafirhaneler, vakıf hizmetleri, İslam'da sosyal yardım ve sosyal refah anlayışı konuları ele alınmaktadır.

3.8. Yabancı Dil Eğitimi

Akademik İngilizce dersi seçmeli olarak İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi'nde okutulmaktadır. İleri İngilizce dersi İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde 3. ve 4. dönem olmak üzere iki ayrı dönem ele alınmaktadır. Bu ders, İngilizce dilbilgisini geliştirmeye yönelik eğitim vermektedir. İngilizce konuşma ve yazma becerileri dersi seçmeli olarak İstanbul Aydın Üniversitesi'nde birbirinin devamı niteliğinde dört ayrı dönemde 2 saat üzerinden ele alınmaktadır. Okuma ve yazma becerisini geliştirmeye yönelik okutulmaktadır. Yabancı dilde okuma ve konuşma dersi Celal Bayar ve Karatay Üniversitesi'nde iki ayrı dönemde İngilizce okuma ve konuşma becerilerini geliştirmek için verilmektedir.

İngilizce literatüründe sosyal hizmet dersi, Başkent Üniversitesi'nde 2 saat üzerinden verilmektedir. Sosyal hizmetin temel kavramlarının İngilizce literatüründeki karşılıklarını öğretmektedir. Mesleki İngilizce dersi hem zorunlu hem de seçmeli olarak genellikle 2 veya 3 saat üzerinden okutulmaktadır. Bazı bölümler ise birbirinin devamı niteliğinde en az 2 en çok 4 ayrı dönemde eğitim vermektedir. İngilizcede temel ve sık kullanılan sosyal hizmet terimleri, göç, özel ihtiyaç grupları, suçlular, kronik hastalar, yaşlılar vb. farklı müracaatçı gruplarına ilişkin sosyal hizmet terminolojisi konuları ele alınmaktadır. Bazı bölümlerde sosyal hizmet kuram ve uygulama alanına ilişkin seçilmiş bazı İngilizce makale ve metinler üzerinde çalışma ve çeviri yapmaktadır. Sosyal çalışmacılar için yabancı dil dersi ise aynı içerikle verilmekle birlikte Adnan Menderes Üniversitesi'nde 3 saat üzerinden okutulmaktadır.

DERSİN ADI	Adnan Menderes	Bingöl	Bitlis Eren	Celal Bayar	Düzce	Erzincan	Hacettepe	İstanbul	Karabük	Kocaeli	Ondokuz Mayıs	Recep Tayyip Erdoğan	Sakarya	Yalova	Başkent	İstanbul 29 Mayıs	İstanbul Arel	İstanbul Aydın	İstanbul Esenyurt	İstanbul Gelişim	KTO Karatay	
	Akademik İngilizce (S)																3					
İleri İngilizce I																					2-	
İleri İngilizce II																					2-	
İngilizce Konuşma ve Yazma Becerileri I (S)																		2				
İngilizce Konuşma ve Yazma Becerileri II (S)																		2				
İngilizce Konuşma ve Yazma Becerileri III (S)																		2				
İngilizce Konuşma ve Yazma Becerileri IV (S)																		2				
İngilizce Literatürde Sosyal Hizmet															2							
Yabancı Dilde (İng) Okuma ve Konuşma I				2																		1-2
Yabancı Dilde (İng) Okuma ve Konuşma II				2																		2-2
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil (S)	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	3			3	2	2	2	2	2	1-1
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil II			2	2				2											2			1-1
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil II (S)	2				3					2	3	2	3					2				
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil III								2														
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil III (S)											3							2				
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil IV								2														
Mesleki İngilizce / Yabancı Dil IV (S)											3							2				
Sosyal Çalışmacılar İçin Yabancı Dil (S)	3																					

SONUÇ

Diğer bilimlerle ilişkin dersler sosyal hizmet eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Antropoloji, demografi, felsefe, halkla ilişkiler ve iletişim, hukuk, iktisat / ekonomi, insan kaynakları, istatistik, işletme, kamu yönetimi, psikoloji, sağlık, siyaset bilimi, sosyal politika, sosyoloji ve yerel yönetimler bilim ve alt bilim dallarına ait temel dersler, sosyal hizmet bölümünde de okutulmaktadır.

Meslek boyutu dışında bilim boyutunu da içeren sosyal hizmet bölümlerinin ders programı içinde yer alan bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine dair dersler de akademik kazanımlar için verilmektedir. Sadece mesleğe dönük değil, bilime de dönük yüzünü ifade etmektedir. Bu bağlamda akademik kazanımlar için akademik araştırmalara yer verilmektedir. Bu nedenle bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri, rapor hazırlama ve sunum teknik ve becerileri, proje hazırlama ve sunma / proje semineri / proje yönetimi, seminer ve vaka tartışmaları, sosyal hizmet araştırmaları, sosyal hizmette görüşme ilke ve teknikleri, uygulamalı araştırma / bitirme tezi / bitirme projesi dersleri eğitim süresince verilmektedir.

Sosyal hizmet bölümü bakanlığın (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) adında da yer aldığı üzere aileye ayrı bir önem atfetmektedir. O nedenle ailelerle sosyal hizmet ve özellikle aile danışmanlığı dersleri verilmektedir. Ayrıca adalet, afet ve kriz, endüstri, okul, ordu ve sokak sosyal hizmeti adıyla ilgi alanlarına dönük dersler de programlarda yer almaktadır. Bu bağlamda dezavantajlı gruplara yönelik dersler de programlara yerleştirilmiştir. Çocuk ve genç (ihmal, istismar, koruma ve bakım), engelliler (tüm türleri), evsizler, göçmen / mülteci / sığınmacılar, kadın (toplumsal cinsiyet, kadının hakları, sorunları, şiddet, koruma), madde bağımlılığı, yaşlılık ve yaşlanma (gerontoloji), yoksulluk adıyla dersler konmuştur.

Sosyal hizmet bilimine dair teorik dersler bölüm içinde bilimsel boyutu ön plana çıkarmaktadır. O nedenle sosyal hizmete giriş dersi bağlamında sosyal hizmette temel kavramlar, sosyal hizmetin temelleri, ilkeleri ve yöntemleri verilmektedir. Sosyal hizmet tarihi ve sosyal hizmet mevzuatı, etiği, kuram, yaklaşım ve çağdaş yönelimlerin ele alındığı dersler yanında sosyal refah yaklaşımları, suç ve suçluluk da programlarda yer bulmaktadır. Yine manevi destek hizmetleri, gönüllü kuruluşlar ve sosyal sorumluluk yanında evde ve kurumda bakım hizmetleri işlenirken sosyal bakım da

plana yerleştirilmektedir. İnsan davranışı ve sosyal çevresi dikkate alınarak sosyal dayanışma ve yardımlaşma hizmetleri, sosyal güvenlik sistemleri, medya, sanat, spor ile sosyal hizmetin bağı kurulmaktadır. Kamu ve özel sosyal hizmet kuruluşlarının tanıtımına yer ayrılırken sosyal hizmetlerde bilgi teknolojileri ve güncel sosyal hizmet tartışmalarına ve hatta edebi metinlerde sosyal hizmet incelemelerine de başvurulmaktadır. Sağlam bir düşünce oluşturabilmek için de Avrupa Birliği ve uluslararası sosyal hizmet adıyla da dersler okutulmaktadır.

Bu temel derslere ek olarak çok çeşitli ve farklı dersler de okutulmaktadır. Sosyal hizmete ilişkin diğer dersler başlığı altında yer verdiğimiz bu derslerin bazıları şunlardır: Çatışma çözme ve arabuluculuk, diksiyon, ekolojik sürdürülebilirlik, gelecek için sürdürülebilirlik, izcilik, Mevlana öğretisi, Osmanlı Türkçesi, sosyal hizmette eşitlik ve çeşitlilik, sosyal hizmette mesleki rol ve kimlik, sosyal hizmette olgu yönetimi, süpervizyon, yardım edenlere yardım vb. Ayrıca mesleki yabancı dil ve benzeri adlar altında özellikle İngilizce dersleri de programlarda yer bulmaktadır.

Ancak bu teorik bilgilerde tam bir sistematikte karşılaşılmaktadır. Hele uygulama derslerine gelince bir keşmekeşlik göze çarpmaktadır. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasından çocuk koruma ve rehabilitasyon hizmetlerinde sosyal hizmet uygulamaları dersine kadar geniş bir yelpazede uygulama dersleri karışık bir şekilde ele alınmaktadır. Birey, grup, aile, topluma yönelik sosyal hizmet uygulamaları ise neredeyse karmaşanın odak noktasını oluşturmaktadır. Erasmus öğrencileri için sosyal hizmet uygulamasından kanıta dayalı sosyal hizmet uygulamasına varıncaya kadar alternatifler değerlendiriliyor gibi gözükse de eşgüdüm noksanlığı kendini alenen ortaya koymaktadır. O nedenle başarılı sosyal hizmet uygulama örnekleri veya sosyal hizmette ekiple çalışma becerileri gibi dersler varsa da blok uygulama veya staj konuları açıklığa kavuşturulup bir sistem içinde ele alınmaya ihtiyaç duymaktadır.

Tüm bu sonuçlar ise hipotezimizi doğrulamaktadır. Buna göre; *öğretimle ilgili olarak müfredat, muhteva ve yapılacak düzenlemelerin tamamen üniversitelere-bölümlere bırakılması, sosyal hizmet eğitiminin zenginleşmesi anlamında çeşitlenmesine değil dağınıklığına, keşmekeşliğine yol açmaktadır.*

KAYNAKÇA

- ABAY, Ali Rıza ve Harun Ceylan; (2011), “Sosyal Hizmet Kurumlarının Tarihsel Gelişimi”, Editör: SARIKAYA, Muammer, **Sosyal Hizmet Kurumlarında Yönetim**, 1. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss. 1-24.
- ACAR, Hakan ve Gülsüm Çamur Duyan; (2003), “Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, Cilt: 4, Sayı: 1, Ankara.
- ADAMS, R., L. Dominelli, M. Payne; (2015), “Eleştirel Bir Sosyal Hizmet Anlayışına Doğru”, Editör: TUNCAY, Tarık, **Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar**, Tuncay, Tarık (Çev. Ed.), Ankara, ss.33-41.
- AKBAŞ, Emrah; (2014), **Sosyal Çalışmada Çağdaş Eleştirel Perspektifler**, SABEV, Ankara.
- CILGA, İbrahim; (2004), **Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet**, İlk Baskı, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Ankara.
- ÇENGELCİ, Ethem; (1996), **Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi**, 1. Basım, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- DANIŞOĞLU, Emel; (1987), “Sosyal Hizmet Açısından Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Planlı Dönemde Sosyal Hizmet Uygulamaları”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, ss.1-16.
- DUYAN, Veli; (2010), **Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri**, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara.
- HAMILTON, Gordon; (1967), **Sosyal Kişisel Çalışmanın Teori ve Uygulaması**, Çeviren: KARAN, Doğan ve D. Sezer Bama, Kardeş Matbaası, Ankara.
- KARATAŞ, Kasım ve Gönül Erkan; (2005), “Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi”, Yayına Hazırlayan: ONAT, Ü., **Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, 18-19 Ekim 2002, Ankara, ss.112-133.

- KONGAR, Emre, (2007), **Sosyal Çalışmaya Giriş**, Sabev Yayınları, Ankara.
- KRYSIK, Judy L. ve Jerry Finn; (2015), **Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması**, Editör: ERBAY, E., 1. Baskı, Nika Yayınevi, Ankara.
- KUT, Sema; (1987), “Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Müdürü Doç. Dr. Sema Kut’un Açılış Konuşması”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, ss.XI-XIII.
- KUT, Sema; (1988), **Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri**, Ankara.
- KÜÇÜKKARACA, Nilgün; (2013), “İnsan Hakları, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmet”, Yayına Hazırlayanlar: ACAR, H., N. Negiz ve E. Akman, **Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, 1. Baskı, Maya Akademi, Ankara, ss. 83-96.
- SHEAFOR, Bradford W. ve Charles J. Horejsi; (2014), **Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler**, Editör: BARAN ÇİFTÇİ, D., 1.Baskı, Nika Yayınevi, Ankara.
- THOMPSON, Neil; (2013), **Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak**, Editörler: CANKURTARAN ÖNTAŞ, Ö., ve B. Hatiboğlu Eren, 1.Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara.
- TOMANBAY, İlhan; (1999), **Sosyal Çalışma Sözlüğü**, Selvi Yayınları, Ankara.
- TOMANBAY, İlhan; (2011), **Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetlerde Önce Kavram**, SABEV, Ankara.
- TOMANBAY, İlhan; (2014), **Sosyal Çalışmayı Yapılandırmak, Kavramlar-Oluşum-Nitelik-Uygulama**, 2. Baskı, SABEV, Ankara.
- TURAN, Nihal; (2012), **Birey ve Aileler ile Sosyal Hizmet**, Editör: DUYAN, V., Öz Baran Ofset Matbaacılık, Ankara.
- YILDIRIM, Kazım; (2007), **Sosyal Hizmet**, Birinci Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

YOCUOĞLU, İsmet Galip; (2014b), **Bireylerle, Ailelerle Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet**, Nar Yayınevi, İstanbul

YOLCUOĞLU, İsmet Galip; (2012), Sosyal Hizmete Giriş, SABEV, Ankara.

YOLCUOĞLU, İsmet Galip; (2014a), **Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş**, Nar Yayınevi, İstanbul.

ZASTROW, Charles; (2013), **Sosyal Hizmete Giriş**, Editör: Baran Çiftçi, D., 1. Baskı, Nika Yayınevi, Ankara.

ZENGİN, Oğuzhan; (2012), “Uygulamalı Bir Bilim Olarak Sosyal Hizmet”, **Sosyal Hizmet Yazıları**, Editörler: CILGA, İ., O. Zengin ve Ö. Altındağ, SABEV, Ankara.

İNTERNET

<http://79.123.136.244/DersPaketi/getProgram.aspx?mod=1&program=276>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://abp.anadolu.edu.tr/tr/program/dersler/1400/13>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://akts.adu.edu.tr/programdetay.asp?bid=3931§ion=mufredat>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_listesi.php?prg_ref=PRGRAM_000000000000000000000000102&birim_kod=395&submenuheader=2&prg_kod=395, Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=1699&bot=296, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://bbs.duzce.edu.tr/bolumbilgi.aspx?icerik=Dersler&bno=36&bot=38>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://bbs.duzce.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=36&bot=38, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://bologna.erdogan.edu.tr/organizasyonInfo.php?kultur=tr-TR&mod=1&program=544&yil=2015#anchor4>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://bologna.esenyurt.edu.tr/Upload/Editor/files/Sosyal%20Hizmet%20bologna.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://ebs.iszu.edu.tr/Ders_Plani.aspx?bno=28&bot=29, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://ebs.omu.edu.tr/ebs/program.php?dil=tr&mod=1&Program=4801#mf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://erdogan.edu.tr/fakulte/iibf/wp-content/uploads/2015/09/Sosyal-Hizmet-Ders-Plan%C4%B1_TR.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://fef.maltepe.edu.tr/plastik/ders-tanimlari>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://fef.maltepe.edu.tr/plastik/ogretim-programi>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://gbs.gelisim.edu.tr/Bolumdetay-52-1-4-.html>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir>; Erişim Tarihi: 30.12.2015.

<http://iibf.karabuk.edu.tr/icerikGoster.aspx?K=S&id=56&BA=sosyal-hizmetler>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://iibf.karabuk.edu.tr/sosyalhizmetler/mufredatt/1.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://katalog.cbu.edu.tr/Site/CourceStructure.aspx?ProgramID=1344&lang=1#1120>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://nisantasi.edu.tr/uploads/Dosyalar/Fak%C3%BClte%20Bologna/SOSYAL_H%C4%B0ZMET%28PDF%29.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://nisantasi.edu.tr/uploads/fakulteler/pdfs/IISBF_Sosyal_Hizmet.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://obs.adiyaman.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://obs.beu.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://obs.bingol.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://obs.gumushane.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://sabif.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/07/MufredatDersListesi1.pdf>,
Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://sbf.gediz.edu.tr/Images/Files/G%C3%9CNCEL%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PLANI.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://sbf.gediz.edu.tr/Images/Files/G%C3%9CNCEL%20DERS%20%C4%B0%C3%87ER%C4%B0KLER%C4%B0.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://sbf.uskudar.edu.tr/wp-content/uploads/SosyalHizmet_Ders_Icerikleri.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://sbf.uskudar.edu.tr/wp-content/uploads/sosyal-hizmet-m%C3%BCfredat.pdf>,
Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://shb.baskent.edu.tr/download/katalog.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://shb.baskent.edu.tr/download/tanimlar.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://shb.kocaeli.edu.tr/formlar/lisanskur.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://shb.kocaeli.edu.tr/shbprogramlar.htm>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://shizmet.sakarya.edu.tr/tr/6911/ebs_bolum_lisans, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://socialwork.health.ankara.edu.tr/dersler-akts-kredileri>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://sosyalhizmet.adiyaman.edu.tr/TR/Sayfalar/Programlar/Lisans-Programi-748>,
Erişim Tarihi: 18.11.2015

http://syo.cbu.edu.tr/db_images/site_201/file/Sosyal%20Hizmet%20%C3%96%C4%9Fretim%20Plan%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://uluslararasi.karabuk.edu.tr/ects/tr/default.aspx>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://www.29mayis.edu.tr/upload/2015/07/03/mufredat_1559670bae757e.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.akademik.adu.edu.tr/bolum/nazilliiibf/sosyalhizmet/>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.akademik.adu.edu.tr/bolum/nazilliiibf/sosyalhizmet/news.asp?idx=31>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.arel.edu.tr/saglik-bilimleri-yuksekokulu/sosyal-hizmet/bolum-dersleri>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.arel.edu.tr/saglik-bilimleri-yuksekokulu/sosyal-hizmet/ders-icerikleri>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.beu.edu.tr/ProgramDetay.aspx?zcms=28&zcmsID=4023>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumDersleri&BK=518&DersTuru=0&ln=>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.ebs.aydin.edu.tr/index.iau?Page=BolumDersleri&BK=518&Zorunluluk=S&ln=tr>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.erzincan.edu.tr/userfiles/1204/genel/files/shdi.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.erzincan.edu.tr/userfiles/1204/genel/files/shmp.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.esenyurt.edu.tr/sayfa/sosyal-hizmet-bolumu/bolum-dersleri/5840>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.htaylan.sakarya.edu.tr/sites/htaylan.sakarya.edu.tr/file/1405462094-8%20Yar%C4%B1y%C4%B1l%C4%B1k%20Ders%20Plan%C4%B1%202014-2015.pdf.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/file/sosyal%20hizmet%20ders%20icerikleri.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.karatay.edu.tr/?sayfa=89ef8afb03104fb12c9f76432ca5a9ad>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.karatay.edu.tr/?sayfa=9e8e0d924a4709a26e5074d5e35caa72>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://www.konya.edu.tr/storage/files/department/saglikbilimlerifakultesi/mufredat/sosyal_hizmet.pdf, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<http://www.medipol.edu.tr/Sayfa/6470/Program-Bilgileri/Ders-Plani-AKTS-Kredileri.aspx>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://www.selcuk.edu.tr/saglik_bilimleri_fakultesi/sosyal_hizmet/bolum_dersleri/tr, Erişim Tarihi: 23.11.2015

http://www.shy.hacettepe.edu.tr/2016kayit/Lisans/Ders%20Paketleri/lisans_tur_10.09.2015.pdf.docx, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/docs/lisansdersicerikleri.doc>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tarihce.html>, Erişim Tarihi: 21.10.2015

<http://www.syo.duzce.edu.tr/Dokumanlar/0f85c167-6e9d-4087-ac1f-238118415fd3.docx>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<https://angora.baskent.edu.tr/bilgipaketi/?dil=TR&menu=akademik&inner=katalog&birim=618>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<https://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/akademik/index.php?page=mufredat&&birimid=1251&&dil=tr>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

<https://eski.arel.edu.tr/tr/eobs/63/38/dersplani/302/17/4/4>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<https://ogr.kocaeli.edu.tr/koubs/Bologna/Genel/DersListesi.cfm?Dilid=BDCB87735375D39D54E736D1A1D35F6F>, Erişim Tarihi: 23.11.2015

<https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/turkiye-programlari/acikogretim-sistemindeki-programlar/sosyal-hizmet>, Erişim Tarihi: 18.11.2015

https://yeniubs.cumhuriyet.edu.tr/projeler/modul/DEBS/DEBS_Rapor02.jsp?formBolu mKodu=183&formDersSeviyesi=2, Erişim Tarihi: 18.11.2015

ÖZGEÇMİŞ

Yasin ERDURAK, 1990 yılında Malatya’da doğdu. Lisans eğitimini 2014 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde tamamladı. 2014 yılı eylül ayından itibaren Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.